

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Augustės Siutilaitės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

***Brexit* problematika įmonių teisės kontekste**

Vadovas: Doc. dr. L. Mikalonienė

Recenzentas: Partnerystės doc. G. Bartkus

Vilnius

2020

Turinys

ĮVADAS	3
1. NARYSTĖ EUROPOS SAJUNGOJE IR JOS NUTRAUKIMO PROCEDŪRA	8
1.1. Narystės Europos Sąjungoje privalumai ir trūkumai	9
1.2. Narystės Europos Sąjungoje nutraukimo procedūra	10
1.3. Teisminė procedūra dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos....	15
2. DAUGIAU NEI VIENOS VALSTYBĖS SIENAS PERŽENGIANČIŲ BENDROVIŲ JUNGIMAI SI IR JŲ PADĖTIS PO <i>BREXIT</i>	19
2.1. Daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiantys įmonių jungimai.....	26
2.2. Reorganizavimo jungimosi būdu pagrindiniai aspektai	37
2.2.1. Lietuvos Respublikos teisė	37
2.2.2. Jungtinės Karalystės teisė	41
2.3. Daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių įmonių susijungimų padėtis po <i>Brexit</i>	43
3. EUROPOS SAJUNGOS JURIDINIAI ASMENYS IR JŲ PADĖTIS PO <i>BREXIT</i> ..	50
3.1. <i>Brexit</i> poveikis Europos Sąjungos juridiniams asmenims	57
IŠVADOS	66
LITERATŪROS SĄRAŠAS	69
SANTRAUKA	82
SUMMARY	83

IVADAS

Temos aktualumas. Tema „*Brexit* problematika įmonių teisės kontekste“ yra itin aktuali ne tik dėl savo naujumo visuomenėje bei politinėje bendruomenėje, bet ir dėl jos teisinių aspektų. *Brexit* pavadinimas *per se* suponuoja Jungtinės Karalystės pasitraukimą iš Europos Sąjungos (žodžio pradžia „*Br*“ turėtų būti suprantama kaip nuoroda į Didžiąją Britaniją, o angl. *exit* reiškia išėjimą). Kaip jau minėta, Jungtinės Karalystės pasitraukimas iš Europos Sąjungos sulaukė daug dėmesio tarptautiniu mastu – pagrindinė to priežastis netikėtas Jungtinės Karalystės piliečių ir valdžios sprendimas. Jungtinėje Karalystėje vykdyto *Brexit* patariamojo piliečių referendumo pasitraukimo iš Europos Sąjungos klausimu rezultatas nustebino ir pačius *Brexit* iniciatorius - labai nedidele persvara priimtas sprendimas išstoti iš Sąjungos. Jungtinė Karalystė yra pirmoji valstybė pasinaudojusi 2009 m. Lisabonos sutartyje oficialiai įtvirtinta išstojimo iš Europos Sąjungos galimybe. Šis Jungtinės Karalystės sprendimas aktualus žvelgiant įvairiais teisiniais pjūviais – tarptautiniu, europiniu ir nacionaliniu. Tarptautinės teisės prasme Jungtinė Karalystė nustos narystės Europos Sąjungoje, tuo pat įgalindama savo atstovus sudaryti tarptautines prekybos sutartis su valstybėmis, kurios buvo ribojamos Europos Sąjungos, tačiau pasitrauks iš glaudžiomis sąsajomis suderinto bendradarbiavimo su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Europiniu mastu Jungtinė Karalystė vis dar reiškia pretenzijas likti Europos Sąjungos bendrosios rinkos plotmėje ir naudotis laisvu prekių ir paslaugų judėjimu Sąjungos ribose, tačiau finansiškai neprisidėti prie Sąjungos gyvavimo narystės mokesčiu. Nacionaline prasme *Brexit* aktualus dėl nacionalinių institutų (pvz. bendrovių) apribotos galimybės pasinaudoti Europos Sąjungos teisės aktais, ypač, jei konkretaus klausimo nereglamentuoja tarpvalstybinės dvišalės ar daugiašalės sutartys. Taigi, šis įvykis aktualus dėl situacijos naujumo – anksčiau nei viena Europos valstybė nebuvo išstojusi iš Sąjungos, todėl įmonių padėtis šiuo aspektu nebuvo tirta; situacijos apimties – valstybės narės išstojimas iš Sąjungos aktualus ne tik pačioje Europos Sąjungoje, bet ir už jos ribų, neretai vertinamas kaip netikėtas bei didelis žingsnis ekonomiškai žvelgiant tiek per Jungtinės Karalystės, tiek per Europos Sąjungos prizmę; reglamentacijos stokos klausimu - *Brexit* derybos sudėtingas ir ilgai trunkantis procesas, duodantis nepakankamai vaisių, ypatingai kalbant apie nuostatas, liečiančias bendrovių teisę. Dauguma, tiek Europos Sąjungos, tiek pasaulio valstybių turi nacionaliniais teisės aktais apibrėžtus juridinius asmenis, Jungtinė Karalystė, bei Europos Sąjungos valstybės narės taip pat nėra išimtis. Todėl *Brexit* kontekste aktualus tiek nacionalinis, tiek europinis, tiek tarptautinis bendrovių teisės reguliavimas. Jungtinės Karalystės išstojimas iš Europos Sąjungos apsunkina pasinaudojimą Europos Sąjungos teisės aktais apibrėžtomis procedūromis, siekiant įgyvendinti bendrovių jungimą ar

steigimą, kai tai arba siekia padaryti valstybės narės bendrovė Jungtinėje Karalystėje, arba Jungtinės Karalystės bendrovė valstybėje narėje.

Tyrimo objektas. Atsižvelgiant į tai, kad pavadinimas *Brexit* iš esmės nusako Jungtinės Karalystės pasitraukimą iš Europos Sąjungos, darbe bus nagrinėjama bendrovių, turinčių sąsajų su Jungtine Karalyste, teisinė padėtis po Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos. Darbe nebus aptariamas kiekvienas Europos Sąjungos teisės aktas bendrovių teisės tematika. Darbe analizuojami du konkretūs bendrovių teisės aspektai (daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiantis jungimas ir 28-asis įmonių teisinis režimas) bei poveikis jiems po *Brexit*. Taigi, iš esmės analizuojami klausimai esantys Europos Sąjungos reglamentavimo apimtyje bei telpantys aktualaus konteksto rėmuose, apimančiuose valstybių narių įmonių santykį (daugiausiai dėmesio skiriama Lietuvos Respublikos įmonių padėčiai) su Jungtinės Karalystės įmonėmis po jos pasitraukimo iš Europos Sąjungos.

Darbo tikslas. Išsiaiškinti esmines implikacijas kylančias Europos Sąjungos valstybių narių bendrovėms bendradarbiaujančioms su Jungtine Karalyste po *Brexit* procedūros tarpvalstybinio bendrovių jungimosi bei Europos Sąjungos bendrovių teisės subjektų srityse.

Darbo uždaviniai.

1. Išnagrinėti Jungtinės Karalystės narystės Europos Sąjungoje nutraukimo procedūrą.
2. Iširti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimą dėl vienašališkų Jungtinės Karalystės veiksmų atlikimo išstojimo iš Sąjungos klausimu bei apžvelgti Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos padarinius.
3. Išanalizuoti aktualius bendrovių reorganizavimo aspektus vidaus rinkoje įsisteigimo laisvės kontekste bei išgryninti daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančio reorganizavimo jungimosi būdu pagrindines nuostatas.
4. Įvertinti daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių bendrovių jungimosi problematiką ir perspektyvas po *Brexit* Jungtinės Karalystės ir Lietuvos Respublikos mastu.
5. Iširti *Brexit* poveikį 28-ojo Europos Sąjungos įmonių teisinio režimo subjektams – Europos bendrovei (SE) bei Europos ekonominių interesų grupei.

Tyrimo metodai.

Darbo tikslui pasiekti darbe buvo naudojami lyginamasis, sisteminis, istorinis, funkcinis, precedentinis ir statistinis tyrimo metodai.

1. *Lyginamasis* metodas pasitelktas Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Karalystės jurisdikcijų palyginimui aktualių bendrovių reorganizavimui skirtų bei tarptautinės privatinės teisės normų apimtyje, siekiant išanalizuoti galimo daugiau nei vienos valstybės ribas kertančio bendrovių jungimo tarp šių valstybių perspektyvas po *Brexit*.
2. *Sisteminis* tyrimo metodas padėjo struktūruoti darbą bei nustatyti sąryšį tarp Europos Sąjungos aktų nuostatų, atsiliepančių ir nacionalinių teisės aktų reguliavime.
3. Analizuojant pirminius bei antrinius Europos Sąjungos šaltinius ir jų pokyčius buvo taikomas *istorinis* tyrimo metodas, padedantis suprasti teisės aktų ir teismų praktikos raidą Europos Sąjungoje.
4. Siekiant išsiaiškinti Europos Sąjungos teisės aktų pagrindinius tikslus buvo pasitelkiamas *funkcinis* tyrimo metodas, o *precedentinis* metodas padėjo suprasti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bei Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo priimtų sprendimų seką ir jos priežastis.
5. Europos Sąjungos bendrovių teisės alternatyvių institutų analizės klausimu buvo naudojamas *statistinis* tyrimo metodas, padėjęs suprasti subjektų pasiskirstymą ir kiekį Europos Sąjungoje bei Jungtinėje Karalystėje.

Temos originalumas. Analizuojama tema dėl savo naujumo teisės mokslininkų darbuose kol kas nėra dažnai sutinkama. Tam tikros situacijos nagrinėjimui neabejotinai padeda empirika, kurios dabartinėje padėtyje rasti sudėtinga. Pagrindinė analizuojama literatūra yra paremta teoriniais bendrovių teisės pagrindais ir teisės aktų bei teismų praktikos analize. Darbe aptariama išstojimo iš Europos Sąjungos situacija bendrovių teisės kontekste, net ir netapatinant jos su Jungtine Karalyste, o vertinant kaip išstojimo iš Europos Sąjungos galimybę pasitelkiant prototipinę valstybę narę ir analizuojant bendrovių teisės aspektus, išsamiai niekada nėra vertinta, o tiriamoji medžiaga nepasižymi gausa. Nepaisant poreikio ištirti *Brexit* poveikį Europos Sąjungos bendrovėms pirmiausia nagrinėjami institutai ar nuostatos kurios bus tiriamos. Europos Sąjungos ir nacionalinių teisės aktų reglamentacijos analizei doktrininės literatūros stygiaus nepatirta, tačiau pažymėtina, kad daugiausiai naudojama užsienio autorių literatūra. Atsižvelgiant į tai, kad Jungtinės Karalystės išstojimas iš Europos Sąjungos bendrovių teisės aspektu yra analizuotas itin ribotai darbas laikytinas *originaliu*.

Šaltiniai. Pagrindiniai darbe naudoti šaltiniai yra Europos Sąjungos teisės aktai (ypatingai Lisabonos sutarties, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo, 2005/56/EB, (ES)2017/1132,

(ES)2019/2121 direktyvų nuostatos, taip pat reglamentai dėl Europos bendrovės (SE) statuto bei Europos ekonominių interesų grupių (EEIG) bei kiti aktualūs darbe minimi Europos Sąjungos teisės aktai), Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai (dėl vienašalio Jungtinės Karalystės sprendimo išstojimo iš Europos Sąjungos klausimu; taip pat įsisteigimo laisvės aspektu priimti sprendimai, minimi 2-oje darbo dalyje bei sprendimas Europos kooperatinės bendrovės instituto klausimu), nacionaliniai Jungtinės Karalystės teisės aktai (dėl darbe minimų Europos Sąjungos teisės aktų tinkamo įgyvendinimo nacionaliniu mastu, taip pat Jungtinės Karalystės Bendrovių aktas 2006), Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimai (dėl Vyriausybės prerogatyvos *Brexit* inicijavimo aspektu, taip pat sprendimai „*Easynet*“ ir „*Liberty*“ bylose), nacionaliniai Lietuvos Respublikos teisės aktai (dėl darbe minimų Europos Sąjungos teisės aktų tinkamo įgyvendinimo nacionaliniu mastu bei Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas). Taip pat darbe aptarta politinė deklaracija dėl Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos, analizuotos Jungtinės Karalystės Vyriausybės leidžiamos gairės *Brexit* klausimu, nagrinėti paaiškinamieji memorandumai dėl Europos bendrovės (SE) bei Europos ekonominių interesų grupės (EEIG) padėties Jungtinėje Karalystėje po pereinamojo laikotarpio. Be kita ko, nagrinėta doktrininė teisės mokslininkų literatūra anglų ir lietuvių kalbomis, atskleidžiama straipsniuose ir vadovėliuose bei Europos Sąjungos teisės ekspertų apžvalgos aktualiais klausimais. Lietuvių teisės mokslininkų L. Mikalonienės V. Mikelėno, P. Miliausko, V. Mitkevičiaus, A. Tikniūtės ir I. Vėgėlės darbai ne tik padėjo suprasti teorinius nagrinėjamų aspektų pagrindus bei atrasti probleminius klausimus, bet ir analizuoti tyrimui aktualius bendrovių teisės aspektus. Europos bendrovių teisės ekspertų Peter Böckli, Paul Davies, Eilis Ferran, Guido Ferrarini, José Garrido, Klaus Hopt, Alain Pietrancosta, Katharina Pistor, Rolf Skog, Stanislaw Soltysinski, Jaap Winter, Eddy Wymeersch studija Europos bendrovių teisės ateities klausimais leido įsigilinti į išstojimo iš Europos Sąjungos teisės elemento svarbą ir galimus pokyčius po jo. Jesús Carmona, Carmen-Cristina Cîrlig ir Gianluca Sgueo analitinės įžvalgos teisiniais ir procesiniais aspektais Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš Europos Sąjungos klausimu buvo nagrinėjamos Jungtinės Karalystės narystės Sąjungoje nutraukimo analizės dalyje. T. Papodopoulos tyrimas Europos ekonominės teisės aspektais apžvelgianti daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančius įmonių jungimus ir nagrinėjanti Europos Sąjungos perspektyvas bei nacionalinius aspektus buvo itin aktuali analizuojant Jungtinėje Karalystėje įtvirtintus teisės aktus daugiau nei vienos valstybės sieną kertantiems bendrovių jungimams įgyvendinti. *Brexit* efektą Europos Sąjungos 28-ojo alternatyvaus įmonių režimo institutams tirti sudarė sąlygas O. I.

Dumitru, M. Koutsias, J. Basedow mokslinė medžiaga. Atkreiptinas dėmesys, kad tai ne vieninteliai aktualūs šiai temai teisės mokslininkų darbai, pasiremta ir kita reikšminga doktrininė literatūra, kurios detalesnis katalogas - literatūros sąrašė.

1. NARYSTĖ EUROPOS SĄJUNGOJE IR JOS NUTRAUKIMO PROCEDŪRA

Europos Sąjungos valstybės priklauso svarbiam ir politiškai, socialiai, ekonomiškai ir visuomeniškai įtakingam blokui, vienijančiam valstybes, atitinkančias narystės kriterijus ir savanoriškai įstojušias į Sąjungą. Europos Sąjunga tai politinio – ekonominio pobūdžio valstybių darinys, kuris šiuo metu jungia 27 valstybes, kartu dengiančias beveik visą Europos žemyną.¹

Sąjunga, gimusi kaip ekonominio pobūdžio bendrija, išaugo į tvirtą politinę struktūrą, gerbiančią laisvę, lygybę, žmogaus teises bei demokratišką ir teisės normomis sureguliuotą valdymą, kurios pagrindinis tikslas išskiriamas Lisabonos sutarties 2 straipsnyje, pažyminčiame taikos, vertybių ir savo tautos gerovės skatinimą. Be kita ko, Lisabonos sutartyje išskiriami pagrindiniai ekonominiai Sąjungos siekiai, apimantys Ekonominę ir pinigų sąjungą, laisvą ir sąžiningą prekybą, ekonominę sanglaudą bei vidaus rinką.² Europos Sąjungos vidaus rinka yra bendroji rinka, kurioje užtikrinamas laisvas prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimas ir kurioje piliečiai gali laisvai gyventi, dirbti, studijuoti ir užsiimti verslu.³ Vidaus rinka siekia Europos, kurioje vystymasis būtų tvarus, pagrįstas subalansuotu ekonomikos augimu ir stabiliomis kainomis, didelio konkurencingumo socialine rinkos ekonomika, kuria siekiama visiško užimtumo ir socialinės pažangos, bei aukšto lygio aplinkos apsauga ir aplinkos kokybės gerinimu. Ji skatina mokslo ir technikos pažangą.⁴

Europos Sąjunga pradėjo formuotis XX a. viduryje, Romos sutartimi⁵ sukūrus Europos ekonominę bendriją, padėjusią pamatus bendros rinkos politikai. Tuomet Bendriją sudarė tik šešios narės Belgija, Italija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietija. Tačiau XX a. 6-ajame – 8-ajame dešimtmečiuose klestint ekonomikai, pradėjus kurti reikiamą infrastruktūrą ir darbo vietas įvyko pirmoji Europos Sąjungos plėtra – 1973 m. į Sąjungą įstojo Danija, Airija ir Jungtinė Karalystė.⁶ XX a. pabaigoje teigiamai klostantis politinėms ir pilietinėms aplinkybėms, liberalių pažiūrų po komunistinių režimų žlugimo ir streikų atsiradus anksčiau demokratijos stokojušiose valstybėse Bendrija

¹ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė <<https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en>>

² Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d., 2 str.

³ EUR-Lex „Prieiga prie Europos Sąjungos teisės <<https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/internal_market.html?locale=lt&root_default=SUM_1_CODED%3D24>>

⁴ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d.

⁵ 1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

⁶ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė <<https://europa.eu/european-union/about-eu/history_lt>>

pradėjo sparčiai plėstis – prisijungė šiaurės ir pietų Europos valstybių, sudarė platesnę teisių ir pareigų reglamentaciją turinčių sutarčių. 1993 m. baigta kurti bendra rinka, kurioje užtikrinamos keturios laisvės: laisvas prekių, paslaugų, asmenų ir kapitalo judėjimas.⁷ 2004 m. į Sąjungą įstojo 10 naujų narių, o XXI a. pradžioje dauguma Europos Sąjungai priklausančių valstybių jau vedėsi bendrą Sąjungos valiutą - eurą. 2009 m. įsigaliojo Lisabonos sutartis, iš dalies pakeitusi Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį. Paskutinis dešimtmetis Europos Sąjungai buvo permainingas - Pasaulinės ekonominės krizės padariniai ir finansinis nuosmukis buvo jaučiamas ir Sąjungos viduje, tačiau bėgant laikui situacija gerėjo – šiuo metu jaučiama recesija. Kariniai konfliktai Artimuosiuose Rytuose bei religinis ekstremizmas įtraukė ir Sąjungą.⁸ Minėta situacija privertė didelę dalį neramumų apimtų regionų gyventojų ieškoti prieglobsčio kitose valstybėse, o pasiūlusi pagalbą Europos Sąjunga susidūrė su aibės pabėgėlių apgyvendinimo klausimais. Negana to, šiuo metu Sąjunga pirmą kartą palietė ypatingo pobūdžio ir itin ekonomiškai, politiškai ir socialiai aktualios derybos – dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos.⁹

1.1. Narystės Europos Sąjungoje privalumai ir trūkumai

Narystė Europos Sąjungoje tai tam tikrais specifiniais priimtumo kriterijais ir sutartimis apibrėžta valstybės padėtis. Pagrindiniai Europos Sąjungos teisės aktai apibrėžiantys Sąjungos veikimo principus, narių teises, pareigas ir atsakomybes, bei bendrą Europos Sąjungos politiką yra sutartys, pasirašytos, tarp valstybių narių. Minėtomis sutartimis valstybės narės priima tam tikras Europos Sąjungos bendruomenės teikiamas lengvatas, finansines bei mokestines laisves, ekonomines ir žmogiškųjų išteklių plėtros galimybes. Nepaisant to, greta privalumų žengia ir virtinė įsipareigojimų, kurie ekonomiškai stiprias bei pilietiška, politiškai ir socialiai gerai organizuotas šalis skatina svarstyti narystės naudingumo ir trūkumų klausimus. Tokioje situacijoje pastaraisiais metais atsidūrė Jungtinė Karalystė. „*Brexit and Beyond: Rethinking the futures of Europe*“ knygos autoriai vertindami Jungtinės Karalystės pasitraukimo situaciją, tai mato ne tik kaip vienos valstybės problemą, bet kaip galimą stiprios ekonomiškai valstybės Europos Sąjungoje fenomeną ir krizinį požiūrį į Sąjungą apskritai. Jungtinės Karalystės valdantieji ir civiliai pradėjo vertinti ar *supranacionaliniu* lygmeniu veikianti Europos Sąjungos teisė nežaloja nacionalinės šalies teisės ir, ar Sąjungos piliečių teisių ir galimybių užtikrinimas neriboja

⁷ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė <<https://europa.eu/european-union/about-eu/history_lt>>

⁸ *Ibid.*

⁹ VIŠEKRUNA, A. LL.M., Research Associate Institute of Comparative Law „*THE ACCESS TO THE EU FINANCIAL MARKET FOR THE COMPANIES FROM NON-MEMBER STATES*“.

šalies piliečių teisių ir galimybių.¹⁰ Platus ir įvairialypis Jungtinės Karalystės secesijos priežasčių vertinimas prasidėjo nuo pat pirmųjų *Brexit* atgarsių visuomenėje. Dalis nuomonių kilo iš tautos balso, kitos – iš politikos, ekonomikos ir sociologijos profesionalų lūpų, tačiau svarbu apžvelgti pagrįstas ir vertinamas nuomones, paskatinusias valstybę pasitraukti iš Sąjungos.

Remiantis sociologinėmis apklausomis Jungtinės Karalystės euroskepticizmas 2015 m. pasiekė savo viršūnę, o šis rodmuo paaiškina Jungtinės Karalystės Vyriausybės vadovo Davido Camerono Europos Sąjungai pateiktą pasiūlymą persiderėti dėl Jungtinės Karalystės padėties Sąjungoje 2015 m. birželį - prieš vienerius metus iki *Brexit* referendumo.¹¹ Jungtinės Karalystės gyventojai kaip pagrindines narystės Sąjungoje problemas įvardina „atvirų valstybės sienų“ politiką, dideles periodines valstybės įmokas skiriamas Sąjungai ir valstybės suvereniteto praradimo riziką.¹² Analizuojant Jungtinės Karalystės išstojimo naudą ir žalą svarbu aktualu apžvelgti tiek išstojimą palaikančių įžvelgiamus secesijos privalumus, tiek su pokyčiais nesutinkančiųjų pažymimus secesijos trūkumus. Euroskeptikai atkreipia dėmesį, kad Jungtinės Karalystės prekybos susitarimų išstojimas iš Sąjungos stipriai paveikti neturėtų, kadangi valstybės prekybinė padėtis suteikia jai pakankamai galių susiderėti panašias sutartis, kokias turi Sąjungoje nesančios Norvegija bei Šveicarija. Taip pat, išstojimas iš Sąjungos leistų Didžiajai Britanijai derėtis dėl prekybos sutarčių su valstybėmis, kurioms Sąjunga taiko tam tikrus suvaržymus. Kita vertus, Sąjungos užtarėjai teigia, kad Jungtinės Karalystės patiriamos išlaidos dėl narystės Sąjungoje yra perdėtai vertinamos, o valstybės derybinė pozicija praradus Sąjungos užnugarį ne sustiprėtų, o sumenkėtų.¹³

1.2. Narystės Europos Sąjungoje nutraukimo procedūra

Šiuo metu Sąjungą sudaro 27 valstybės, iš kurių visos yra ratifikavusios Lisabonos sutartį. Akcentuojant reikšmingiausią Lisabonos sutarties straipsnį šio darbo apimtyje, pažymėtina, kad Sutartyje, o būtent 50 jos straipsnyje, pirmą kartą numatyta oficiali procedūra, kurios turės laikytis valstybės narės, norinčios pagal savo konstitucines nuostatas išstoti iš Europos Sąjungos. Nei vienoje ankstesnėje Europos Sąjungos sutarties versijoje neegzistavo nuostata apibrėžianti valstybės galimybę palikti Sąjungą, o taip pat buvo kvestionuojamas ir tokio straipsnio poreikis. Iki 50-ojo Lisabonos sutarties straipsnio

¹⁰ STAIGER, UTA AND MARTILL, BENJAMIN. „*Brexit and Beyond: Rethinking the futures of Europe*“ , 2018.

¹¹ KIRBY SWALES. *Understanding the leave vote*, 2016.

¹² *Ibid.*

¹³ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

atsiradimo narystės Sąjungoje principas buvo traktuojamas amžinu.¹⁴ Pasitraukimo iš Sąjungos procedūros teksto autorius britų diplomatas lordas Džonas Kerr nesitikėjo, kad jo tėvynė bus ta valstybė, kuri pasinaudos išstojimo opcija. Taip pat, Džonas Kerr pažymėjo, kad išstojimui iš Sąjungos nebuvo būtinas secesiją apibrėžiantis straipsnis, jis teigia, kad, jei valstybė narė nustoja dalyvauti Sąjungos veikloje, ji save traktuoja kaip atsiskyrusią nuo Sąjungos, o tokiu atveju yra preziumuojamas valstybės narės išstojimas.¹⁵ Antra vertus, 50-ojo Lisabonos sutarties straipsnio kūrėjai buvo susikoncentravę į galimybės pašalinti narę iš Sąjungos sukūrimą, nei į opcijos savarankiškai secesijai sudarymą. Kalbant konkrečiau, buvo akcentuojama Graikijos krizinė padėtis ir siekis svarstyti valstybės atskyrimą nuo euro zonos.¹⁶ Tačiau tokiu atveju nėra aišku kaip Sąjunga galėtų priverstinai pašalinti valstybę narę, nes aptariamo straipsnio nuostatos akcentuoja autonominių valstybės narės apsisprendimą pasitraukti iš Sąjungos. 50-asis Lisabonos sutarties straipsnis teigia, jog bet kuri valstybė narė pagal savo konstitucines nuostatas nusprendusi išstoti iš Sąjungos apie savo planus turi pranešti Europos Vadovų Tarybai. Europos Vadovų Taryba yra Europos Sąjungos institucija sudaryta iš 27 valstybių narių valstybių ar vyriausybių vadovų, Europos Vadovų Tarybos pirmininko ir Europos Komisijos pirmininko.¹⁷ Vadovaudamasi Europos Vadovų Tarybos pateiktomis gairėmis, Sąjunga susidera ir sudaro su išstojančiaja valstybe susitarimą, kuriame nustatoma išstojimo iš Sąjungos tvarka atsižvelgiant į pagrindinius būsimų tos valstybės santykių su Sąjunga principus. Susitarimą Sąjungos vardu sudaro Taryba sprendama kvalifikuota balsų dauguma, gavusi Europos Parlamento pritarimą.¹⁸ Per dvejus metus nuo to momento, kai valstybė formaliai informuoja Europos Sąjungą apie savo pasitraukimą turi būti priimtas susitarimas nustatantis išėjimo iš Sąjungos tvarką, atsižvelgiant į pagrindinius būsimų tos valstybės santykių su Sąjunga principus.¹⁹ Dviejų metų terminas gali būti pratęstas, jei dėl to Europos Vadovų Taryba ir išstojančioji valstybė susitaria. Jei dėl termino pratęsimo nėra susitarta Sutartys išstojančiai valstybei nustoja galioti praėjus dviem metams nuo oficialaus valstybės narės pranešimo apie išstojimą. Susitarimas dėl išstojimo sąlygų yra svarbus kriterijus, kadangi kitu atveju visos esamos Europos Sąjungos reglamentuojamos sutartys nutrūksta automatiškai ir

¹⁴ TORE VINCENTS OLSEN and CHRISTIAN F. ROSTBØLL. *Why withdrawal from the European Union is undemocratic*, 2017.

¹⁵ ANDREW GRAY. *Article 50 author Lord Kerr: I didn't have UK in mind. The EU's divorce clause was designed amid concerns about a 'dictatorial regime'*. 2017.

¹⁶ W. KENTON „Article 50“, 2020.

¹⁷ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d., 9b str.

¹⁸ *Ibid.*, 50 str.

¹⁹ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

išstojančioji valstybė *per se* tampa „trečioji šalis“. Europos Vadovų Tarybos ar Tarybos narys, atstovaujantis išstojančiai valstybei narei, nedalyvauja Europos Vadovų Taryboje ar Taryboje dėl išstojančios valstybės vykstančiose diskusijose ar dėl jos priimant sprendimus. Jei iš Sąjungos išstojusi valstybė vėl prašo ją priimti į Sąjungą, tokiam prašymui taikoma 49 straipsnyje nustatyta tvarka.²⁰

Analizuojant 2016 m. birželio 23 d. Jungtinės Karalystės piliečių referendumo būdu išreikštą pritarimą išstojimui iš Europos Sąjungos svarbu apžvelgti įvykių chronologiją iki piliečių priimto sprendimo. Europos Vadovų Tarybai klausimas dėl referendumo (tolesnės narystės arba išstojimo iš Sąjungos klausimu) buvo pateiktas beveik prieš metus – 2015 m. birželio 25-26 d. susitikime. 2015 m. Gruodžio 17 d. Europos Vadovų Taryba apsvarstė Jungtinės Karalystės planus dėl referendumo dėl tolesnės narystės arba išstojimo iš Sąjungos ir susitarė vasario mėnesio susitikime surasti sprendimus visose keturiose rūpimose srityse (ekonomikos valdymo, konkurencingumo, suverenumo, socialinių išmokų ir laisvo asmens judėjimo). 2016 m. vasario 2 d. Europos vadovų Taryba sudarė projektą dėl naujo susitarimo Jungtinės Karalystės Europos Sąjungoje klausimu. Šis susitarimas apėmė keturias minėtas sritis. Susitarimas buvo sąlyginis – planuota, jog jis pradės veikti, jei Jungtinės Karalystės piliečiai referendumu metu nepritaris išstojimui iš Sąjungos. Po minėto projekto iškomunikavimo tęsė derybos su Jungtinės Karalystės ministru pirmininku Davidu Cameronu, 28 Europos Sąjungos valstybių atstovais, taip pat su Europos Parlamentu ir valstybių narių vadovais. 2016 vasario 17 d. Po intensyvių derybų Europos Sąjungos vadovai pasiekė susitarimą, kuriuo sustiprinamas ypatingas Britanijos statusas Europos Sąjungoje.²¹

Tačiau, minėtas susitarimas niekada nebuvo įgyvendintas, kadangi visuotinė valstybės gyventojų apklausa užkirto tam kelią. 2016 m. birželio 23 d. įvykęs referendumas valstybės gyventojų nuomonės išskirstė šiomis proporcijomis – už pasitraukimą iš Europos Sąjungos pasisakė 51,9% (17,4 mln.) piliečių, o tam paprieštaravo - 48,1% (16,1 mln.).²²

Teisiškai referendumas nebuvo įpareigojančios formos – piliečiai neturėjo juridinės galios priimti sprendimo dėl išstojimo. Tai buvo gyventojų nuomonės apklausa, kurioje buvo išreikštas noras palikti Sąjungą. Referendumo rezultatai palaikantys išstojimo iš Sąjungos klausimą tik nestipriai nusvėrė šiam klausimui prieštaraujančiųjų balsus, tačiau

²⁰ Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d., 50 str.

²¹ Europos Sąjungos Vadovų Taryba „Brexit“ susitarimo proceso chronologija <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/2016-uk-settlement-process-timeline/>>>

²² KIRBY SWALES. *Understanding the leave vote*, 2016.

teigiamas sprendimas išstojo klausimu buvo priimtas. Ši situacija sukėlė nemenką ažiotažą ir buvo netikėta ne tik kitų valstybių narių gyventojams, bet taip pat ir nustebino ir Jungtinės Karalystės valdžią bei Europos Sąjungos institucijas. Daugybę diskusijų kelia referendumo pobūdis – privalomosios ar patariamąsios formos balsavimą Jungtinės Karalystės gyventojai atliko. Jungtinės Karalystės teisės aktai nereglamentuoja referendumo kaip privalomą teisinę įgyvendinimo galią turinčios piliečių nuomonės išraiškos. Tačiau valdančioji partija pasisakė besilaikysianti piliečių referendumo metu išreikštos pozicijos priimant galutinį sprendimą dėl išstojo. Šioje situacijoje referendumo ir piliečių pasirinkimo klausimas turėtų būti vertintinas atsargiai ne tik dėl mažos balsų persvaros, bet ir dėl to, jog patariamasis referendumas negali būti vertinamas kaip teisinis konceptas, tai labiau politinė idėja, kuri visgi yra labiau skambi, nei teisinga, atsižvelgiant į tai, kad faktiškai be Jungtinės Karalystės parlamento pritarimo toks referendumo sprendimas būtų niekinis.

Jungtinės Karalystės ir Sąjungos derybos yra itin eskaluojamos visuomenėje. Viena pagrindinių to priežasčių – yra svarstoma dėl galimo kitų Sąjungos valstybių secesijos scenarijaus, kuris iš esmės reikštų ateinančią Europos Sąjungos saulėlydį.²³

Po įvykusio referendumo Europos Vadovų Taryba 2016 m. birželio 28d. išreiškė poreikį derybas pradėti kaip įmanoma greičiau. 2017 m. kovo 29 d. Jungtinė Karalystė oficialiai pranešė Europos Vadovų Tarybai apie ketinimą išstoti iš Sąjungos. Balandžio 29 d. 27 Sąjungos valstybių narių vadovai atvyko į pirmąjį aukščiausiojo lygio susitikimą po to, kai buvo oficialiai aktyvuotas 50 straipsnis. Jie vieningai priėmė būsimų derybų dėl *Brexit* gaires. 2017 m. gegužės 22 d. 27 valstybių narių atstovų sudėtimi posėdžiavusios Tarybos posėdyje priimtas sprendimas, kuriuo suteikti įgaliojimai pradėti derybas dėl *Brexit* su Jungtine Karalyste. Be to, šiuo sprendimu Europos Komisija paskirta Sąjungos derybininke. 2017 m. birželio 19 d. Prasidėjo Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės derybos. Jas pradėjo Sąjungos vyriausiasis derybininkas Michelis Barnier ir išstojo iš Europos Sąjungos reikalų ministras Davidas Davisas. 2017 m. birželio 22 d. Europos Vadovų Taryba patvirtino šiuo metu Jungtinėje Karalystėje esančių Europos Sąjungos agentūrų (Europos vaistų agentūros (EMA) ir Europos bankininkystės institucijos (EBI)) perkėlimo procedūrą. Derybų metu buvo analizuojami klausimai dėl piliečių teisių, tęsiamos finansinio susitarimo diskusijos bei vedami Airijos klausimo ir Susitarimo dėl išstojo bendrojo valdymo svarstymai. 2017 m. spalį buvo prieita išvados, kad piliečių

²³ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

teisių klausimu Europos Sąjunga ir Jungtinė Karalystė siekia tų pačių tikslų: kad Susitarimas dėl išstojimo turėtų tiesioginį poveikį, nes tai itin svarbu siekiant veiksmingai užtikrinti visų piliečių teises, kad šios teisės būtų aiškinamos vienodai tiek Europos Sąjungoje, tiek Jungtinėje Karalystėje. Airijos aspektu buvo pasiekta pažanga bendros kelionių erdvės išsaugojimo klausimu. Dėl finansinio susitarimo: Jungtinė Karalystė patvirtino, kad laikysis narystės metu priimtų įsipareigojimų, tačiau pareiškė, kad dar negali tiksliai nurodyti, kurių įsipareigojimų. 2017 m. gruodį 27 Europos Sąjungos valstybių narių ministrai nusprendė, kur bus dviejų Sąjungos agentūrų, kurios šiuo metu yra įsikūrusios Jungtinėje Karalystėje ir kurias reikia perkelti dėl *Brexit*, būstinės. Europos vaistų agentūros (EMA) buveinės vieta pasirinktas Amsterdamas (Nyderlandai), o Europos bankininkystės institucijos (EBI) – Paryžius (Prancūzija). Vienas iš svarbesnių ir derybose nuolat eskaluojamų klausimų buvo reali siena tarp Airijos ir Šiaurės Airijos. 2019 m. spalio 17 d. buvo pasiektas susitarimas. Susitarimas apima piliečių teisių klausimus, finansinius klausimus, perinamąjį laikotarpį ir atsiskyrimą; taip pat atskirą protokolą dėl Šiaurės Airijos. Šiuo metu esamas susitarimas bus aptariamas tolimesnėse darbo dalyse. *Brexit* terminas dabartiniu metu yra pratęstas iki 2020 m. sausio 31d. Pasibaigus šiam terminui tolesnių pratęsimų numatyta nėra.²⁴

Paminėtina, kad remiantis Europos Sąjungos sutarties 50 straipsniu valstybė neturi atitikti jokių specifinių sąlygų tam, kad galėtų pasitraukti iš Sąjungos. Lisabonos sutartis reguliuoja tik pasitraukimo procedūrą, tačiau jokio specialaus kitų valstybių ar Europos Sąjungos institucijų pritarimo, taip pat neprašo išstojimo iš Sąjungos priežasties nurodymo. Valstybės sprendimas pasitraukti iš Sąjungos tai savanoriškas ir savarankiškas verdiktas, turintis atitikti vienintelį kriterijų – sprendimas turi būti priimtas remiantis valstybės konstituciniais reikalavimais.²⁵ *Brexit* situacijos analizei svarbu suprasti procesinius veiksmus, kurie turėjo būti įgyvendinti, ne tik vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties nuostatomis, tačiau atsižvelgiant ir į Jungtinės Karalystės teisės aktų reglamentuojamas procedūras. Aktualu atsižvelgti ne tik į Sąjungos, bet ir į Jungtinės Karalystės teisę dėl pagrindinės teisėto išstojimo taisyklės – valstybės išstojimas turi būti atliktas remiantis šalies konstitucinėmis nuostatomis.

Po 2016 m. birželio 23 d. įvykusio referendumo, kurio rezultatus Jungtinės Karalystės Vyriausybė valstybės piliečiams buvo pažadėjusi traktuoti kaip savo pačios

²⁴ Europos Sąjungos Vadovų Taryba „*Brexit*“ <https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/>

²⁵ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

sprendimą. Tačiau šiuo klausimu kilo aršios diskusijos dėl Vyriausybės galimybės aktyvuoti Lisabonos sutarties 50 straipsnį be Jungtinės karalystės Parlamento pritarimo. Šiuo klausimu Jungtinėje karalystėje buvo pradėtas teismo procesas, kuriame buvo pasisakyta, kad Jungtinės Karalystės Vyriausybė be Jungtinės Karalystės Parlamento sprendimo negali pradėti išstojimo iš Sąjungos proceso, kadangi tokiu būdu yra apeinamos teisiškai privalomos procedūros ir sprendimas dėl išstojimo tampa antikonstituciniu, tačiau, pagal Europos Sąjungos sutarties 50 straipsnį, tokiu jis būti negali, jei siekiama, kad teisėta išstojimo procedūra būtų pradėta.

1.3. Teisminė procedūra dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos

Jungtinė Karalystė neturi rašytinės Konstitucijos, tačiau yra keli *quasi* konstituciniai įstatymai. Konstitucinio lygmens klausimai valstybėje paprastai yra sprendžiami Parlamento.²⁶

Atsižvelgiant į pirmą kartą susiklosčiusią išstojimo iš Sąjungos situaciją ir painiai priimtą sprendimą *Brexit 'o* klausimu, išstojimo proceso metu teisminių ginčų kilo tiek Jungtinėje karalystėje, tiek Europos Sąjungos mastu.

Pirmiausiai aptariama lokali situacija – byla nacionaliniame Jungtinės Karalystės teisme. 2017 m. sausio 24 d. Jungtinės karalystės Aukščiausiam teisme buvo priimtas sprendimas vertinant ar išankstinis valstybės Parlamento pritarimas yra būtinas pranešimui apie pasitraukimą pagal Europos Sąjungos sutarties 50 straipsnį. Sprendimas buvo priimtas balsų dauguma, kurioje dauguma (8) teisėjų sutiko, o trys prieštaravo minėtam teiginiui. Buvo atkreiptas dėmesys į Karališkos prerogatyvos pareigų vykdymą ir jo santykį su Vyriausybe bei Parlamentu, kur buvo pasisakyta, kad Vyriausybės turima prerogatyva negali apimti esminių pokyčių valstybėje, darančių įtaką jos konstituciniam reguliavimui ir piliečių teisėms. Minėta sprendimų priėmimo funkcija priklauso Parlamentui. Šioje situacijoje Teismas taip pat vertino ar deleguoti nariai iš kitų Jungtinės karalystės dalių privalo duoti sutikimą ar būti konsultuojami valstybės išstojimo klausimu, ir tokiam teiginiui nepritarė.^{27,28} Taigi, pažymėtina, kad nacionalinio teismo priimtas sprendimas leidžia priėti išvados dėl galimai klaidingai priimto sprendimo *Brexit* proceso

²⁶ ROLAND VAUBEL. *The Political Economy of Secession in, and Withdrawal from, the European Union*, 2014.

²⁷ Jungtinės Karalystės Aukščiausio Teismo byla R (on the application of Miller and another) (Respondents) v Secretary of State for Exiting the European Union (Appellant) Nr. [2017] UKSC 5 [2016] EWHC 2768 (Admin) and [2016] NIQB 85 on 24 January 2017.

²⁸ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

iniciavimui, dėl savo galias viršijančios institucijos (Vyriausybės) veikimo Parlamentui pavestų pareigų apimtyje.

Kita svarbi byla šios darbo dalies apimtyje – Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2018 m. gruodžio 10d. priimtas sprendimas byloje C-621/18 dėl Jungtinės Karalystės vienašališko pranešimo apie savo ketinimą pasitraukti iš Europos Sąjungos. Teisinės priežastys dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo įvertinimo *Brexit* atveju galėtų būti tokios: susitarimas dėl pasitraukimo iš Sąjungos kaip tarptautinė sutartis gali būti analizuojamas Teismo; taip pat susitarimas gali būti ginčijamas Teisme; prejudicinio sprendimo, susijusio su Europos Sąjungos sutarties atsisakymu, užklausa; dar viena opcija - Jungtinė Karalystė gali kreiptis į Teismą prašydama priimti sprendimą dėl susitarimo atsisakymo ir pan.²⁹ Aukščiau minėtoje byloje į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą buvo kreipiamasi siekiant gauti Teismo vertinimą, prejudicinį sprendimą, dėl kurio priėmimo kreipėsi Jungtinės Karalystės Parlamento, Škotijos Parlamento bei Europos Parlamento nariai, siekdami išsiaiškinti, ar pranešimas dėl 50 Europos Sąjungos sutarties straipsnio gali būti vienašališkai atšauktas nepaėjęs 2 metų terminui nuo jo paskelbimo ir tokiu atveju Jungtinė Karalystė liktų Sąjungoje. Toks vertinimas buvo itin aktualus Jungtinės Karalystės Parlamentui, kadangi prejudicinis sprendimas suteikia Parlamento nariams galią pasirinkti 3 balsavimo dėl *Brexit* klausimo variantus. Priėmus teigiamą sprendimą balsavimo metu nariai galėjo pasisakyti ne tik už pasitraukimą su ar be susitarimo, bet taip pat ir pasisakyti prieš pasitraukimą apskritai. Sprendimas dėl savo laiko limitu buvo priimtas pagreitiname procese.³⁰ Teismas vertino, kad 50 Lisabonos sutarties straipsnyje nėra nurodytos atšaukimo sąlygos, o besąlyginis atšaukimas leistų valstybei narei sustiprinti derybines pozicijas siekiant susitarimo, o tai būtų neteisinga kitos šalies atžvilgiu. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas priėmė sprendimą, teigiantį, kad Europos Sąjungos Sutarties 50 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad, kai valstybė narė pagal šį straipsnį praneša Europos Vadovų Tarybai apie savo ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos, pagal jį šiai valstybei narei leidžiama vienašališkai, aiškiai ir besąlygiškai atšaukti šį pranešimą, kol neįsigaliojo tos valstybės narės ir Europos Sąjungos sudarytas susitarimas dėl išstojimo, arba, jei tokio susitarimo nėra, kol nepasibaigė to paties straipsnio 3 dalyje numatytas dvejų metų terminas (šioje dalyje numatyta, kad jis gali būti pratęstas); sprendimą dėl atšaukimo atitinkama valstybė narė turi priimti pagal savo konstitucines

²⁹ JESÚS CARMONA, CARMEN-CRISTINA CÍRLIG AND GIANLUCA SGUEO. *UK withdrawal from the European Union. Legal and procedural issues*, 2017.

³⁰ ESTT 2018 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje „Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 50 straipsnis – Valstybės narės pranešimas apie jos ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos – Pranešimo pasekmės – Teisė vienašališkai atšaukti pranešimą – Sąlygos“, C-621/18.

nuostatas ir apie jį raštu pranešti Europos Vadovų Tarybai. Toks atšaukimas patvirtina šios valstybės narės narystę Europos Sąjungoje nepakitusiomis sąlygomis, kiek tai susiję su jos, kaip valstybės narės, statusu, nes dėl šio atšaukimo nutraukiama išstojimo procedūra.³¹

Pritariant Teismo išsakytai pozicijai, paminėtina, kad 50 Lisabonos sutarties straipsnio kūrėjo lordo Džordžas Kerr nuomonė sutampa su Teismo priimtu sprendimu ir teigia, jog minėtas straipsnis nėra neatšaukiamas, o Sąjungoje egzistuoja galimybė persigalvoti ir tai įstatymų leidybos metu yra padariusios daug valstybių narių.³²

Tačiau, nepaisant Jungtinės Karalystės galimybių nutraukti derybų procesą ir tęsti bendros rinkos bei politikos kūrimą kartu su Europos Sąjungos valstybėms narėmis, Jungtinė Karalystė nusprendė pasitraukti iš Europos Sąjungos ir Europos atominės energijos bendrijos. Kaip jau minėta Jungtinės Karalystės pasitraukimas yra svarbi bei ekonomiškai ir politiškai sukrečianti Sąjungą situaciją. Manytina, kad išskirtinis atvejo vertinimas susijęs ne tik su jo unikalumu (Jungtinė Karalystė yra pirmoji valstybė nusprendusi pasitraukti iš Europos Sąjungos), bet ir sietinas su ilgalaikiu teisiniu bendradarbiavimu bei kooperacija Europos Sąjungos teisės srityje, kurioje, dėl ribotos reglamentacijos kyla tam tikrų neaiškumų tolimesnių teisinių santykių tarp Jungtinės Karalystės ir valstybių narių tema.

Oficialiai Jungtinė Karalystė įgyvendino savo pasitraukimą iš Europos Sąjungos 2020 m. sausio 31 d.³³ Tačiau šiuo metu Jungtinėje Karalystėje vis dar galioja Europos Sąjungos teisė, dėl numatyto pereinamojo laikotarpio trukmės iki 2020 m. gruodžio 31 d. (Jei iki 2020 m. birželio 30 d. nebus nuspręsta pereinamojo laikotarpio pratęsti. Pratęsimo terminas šiuo atveju, negalėtų būti ilgesnis nei dveji metai.).³⁴ Susitarime dėl išstojimo yra nustatyta, kad Jungtinė Karalystė nebėra laikoma Europos Sąjungos dalimi ir turi būti vertinama kaip „trečioji šalis“.³⁵ Tai reiškia, jog Jungtinė Karalystė nebeturės tolesnių ryšių su Sąjungos šalimis, nebent jas ties dvišaliai tarpusavio susitarimai.³⁶ „Trečiosios šalies“ statusas priklauso valstybėms, kurios nėra Europos

³¹ *Ibid.*

³² ANDREW GRAY. *Article 50 author Lord Kerr: I didn't have UK in mind. The EU's divorce clause was designed amid concerns about a 'dictatorial regime.* 2017.

³³ Europos Sąjungos Vadovų taryba „*Brexit*“ as“. *Taryba priėmė sprendimą dėl susitarimo dėl išstojimo sudarymo*“ <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2020/01/30/brexit-council-adopts-decision-to-conclude-the-withdrawal-agreement/>>>

³⁴ HAYDON ETHERINGTON EXPLAINER "*Brexit transition period*", 2020.

³⁵ Europos Sąjungos Vadovų Taryba „*Brexit*“ <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/>>>

³⁶ PETER BÖCKLI, PAUL DAVIES, EILIS FERRAN, GUIDO FERRARINI, JOSÉ M. GARRIDO GARCIA, KLAUS J. HOPT, ADAM OPALSKI, ALAIN PIETRANCOSTA, MARKUS ROTH, ROLF SKOG, STANISLAW SOLTYSINSKI, JAAP W. WINTER, MARTIN WINNER & EDDY WYMEERSCH „*The Consequences of Brexit for Companies and Company Law*“ April, 2017, PAPER No. 22/2017.

Sąjungos narės ir kurioms nėra taikoma Europos Sąjungos teisė, o tuo pat ir 1957 m. Romos sutartyje identifikuotos, 1993 m. įsigaliojus Suvestiniam Europos aktui³⁷ įtvirtinančiam bendrą vidaus rinką užtikrintos keturios pagrindinės laisvės – laisvas asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimas Europos Sąjungos ribose.³⁸ Taigi, keturios Europos Sąjungos laisvės Jungtinėje Karalystėje toliau nebus taikomos, o įvairaus pobūdžio Europos Sąjungos institucijų leidžiami teisės aktai Jungtinėje Karalystėje praras aktualumą.³⁹

Jungtinės Karalystės piliečių sprendimas dėl išstojimo iš didžiąją dalį Europos žemyno vienijančios Sąjungos įpareigoja valstybę beveik pusę amžiaus (Jungtinė karalystė įstojo į Europos Sąjungą 1973 m.⁴⁰) kurtus bendrus valstybes nares vienijančius tarpusavio santykius nutraukti. Toks valstybių narių tarpusavio santykių pasibaigimas gali turėti rimtų neigiamų teisinių, ekonominių ir finansinių padarinių, jei yra vykdomas be nuoseklaus tolesnio išėjimo plano. Susitarime dėl Jungtinės Karalystės pasitraukimo šalys pripažįsta, kad jų prekybos ir investicijų santykiai yra ypač svarbūs: jie atspindi daugiau nei 45 metus trukusią ekonominę integraciją Jungtinės Karalystės narystės Sąjungoje laikotarpiu, abiejų Šalių ekonomikos dydį ir jų geografinį artumą, dėl kurių susiformavo sudėtingos ir integruotos tiekimo grandinės.⁴¹

Šiuo metu, kaip jau minėta, Europos Sąjunga ir Jungtinė Karalystė išgyvena pereinamąjį laikotarpį, tačiau 2019 m. lapkričio 19 d. datuojamas ir 2020 m. sausio 31 d. ratifikuotas susitarimas⁴² tarp Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės yra neturi savyje jokio įpareigojančio pobūdžio privalomam tolimesnių santykių tarp susitarimo šalių palaikymui. Pažymėtina, kad susitarime bendrovių teisės aspektui daug dėmesio nebuvo skirta ir iš esmės aptartos tik bendrovių veikiančios saugumo ir gynybos srityse tolimesnis bendradarbiavimas su Europos Sąjunga. Tolimesnėse darbo dalyse bus vertinama Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos reikšmė bendrovių teisei.

³⁷ 1993 m. Suvestinis Europos aktas

³⁸ 1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

³⁹ PETER BÖCKLI, PAUL DAVIES, EILIS FERRAN, GUIDO FERRARINI, JOSÉ M. GARRIDO GARCIA, KLAUS J. HOPT, ADAM OPALSKI, ALAIN PIETRANCOSTA, MARKUS ROTH, ROLF SKOG, STANISLAW SOLTYSINSKI, JAAP W. WINTER, MARTIN WINNER & EDDY WYMEERSCH „*The Consequences of Brexit for Companies and Company Law*“ April, 2017, PAPER No. 22/2017.

⁴⁰ NAURO CAMPOS, FABRIZIO CORICELLI „*Why did Britain join the EU? A new insight from economic history*“, 2015.

⁴¹ Politinė deklaracija, kuria nustatomi Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės būsimų santykių pagrindiniai principai (2019/C 384 I/02).

⁴² *Ibid.*

2. DAUGIAU NEI VIENOS VALSTYBĖS SIENAS PERŽENGIANČIŲ BENDROVIŲ JUNGIMAIŠI IR JŲ PADĖTIS PO *BREXIT*

Atliekant daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių bendrovių jungimų analizę pagrindinė problematika išvelgtina teisinio reglamentavimo neaiškumuose reorganizavimo jungimo būdu reguliuojančiųjų jurisdikcijų kontekste.

Daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių jungimų sąvoka suponuoja apie kelių (dviejų ar daugiau) valstybių juridinių asmenų vykdomą tam tikrą juridinio asmens egzistavimo pokytį, išlaikant tęstinumą ir siejant jį su vieno juridinio asmens pabaiga, atribojant nuo likvidavimo procedūros.

Siekiant išsiaiškinti aktualią Jungtinės Karalystės pasitraukimo iš Europos Sąjungos - *Brexit* situaciją analizuotinos nacionalinės teisės nuostatos aktualiais klausimais (Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Karalystės), juridinių asmenų reorganizavimo aspektai įsisteigimo laisvės apimtyje, juridinių asmenų jungimo pagrindai tarptautinės privatinės teisės kontekste bei aptariama atsirasianti problematika pasibaigus *Brexit* pereinamajam laikotarpiui.

Tolimesniam keliamos problemos - daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių bendrovių jungimų poveikį Europos Sąjungos juridiniams asmenims po Jungtinės Karalystės visiško išstojimo iš Europos Sąjungos, gvildenimui būtina išnagrinėti esmines sampratas sąsajoje su šia darbo dalimi, padėsiančios suprasti tiriamo objekto problematiką.

Neretai pasitaikanti situacija – klaidingas sąvokų tapatinimas ar subendrinimas itin gajus kai vertinama nacionaliniai ir supranacionaliniu lygmeniu veikiantys institutai.

Juridinis asmuo neretai yra vadinamas tiesiog įmone ar bendrove. Oksfordo žodynas bendrovę apibūdina kaip verslo organizacija, užsidirbančią pelno tiekiant, gaminant ar parduodant prekes bei paslaugas.⁴³ Toks bendrasis įmonės apibrėžimas leidžia daryti prezumpciją, kad šioje darbo dalyje bus analizuojami tik pelno siekiantys subjektai, tačiau gilesnio suvokimo šiuo atveju nesuteikia. Taip yra todėl, kad juridiniai asmenys skirtingose valstybėse ar jų dariniuose (t.y. nacionaliniu ar *supranacionaliniu* lygmeniu vertinami) yra traktuojami netapačiais, o jų įvairovė, atsakomybės ribos, reikalavimai valdymui, atstovavimui bei tam tikros kitos, statusą apibrėžiančios nuostatos - skiriasi. Lietuvos Respublikoje egzistuoja didelis kiekis įvairių juridinių asmenų formų, tačiau tam

⁴³ Oxford Learner's Dictionaries, 2020 Oxford University Press, 2020. <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/company>>

tikros formos yra dažniau aptinkamos nei kitos – individualios įmonės⁴⁴, ūkinės bendrijos⁴⁵, akcinės bendrovės⁴⁶, uždarnosios akcinės bendrovės⁴⁷, mažosios bendrijos^{48,49}. Visas minėtas juridinių asmenų rūšis apjungia tam tikros privalomos juridiniams asmenims Lietuvoje taikomos taisyklės – t.y. privalomas jų įregistravimas Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registre.⁵⁰ Lietuvos Respublikoje pirminius juridinių asmenų steigimo, egzistavimo, statuso keitimo ar pasibaigimo klausimus reguliuoja Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas.⁵¹ Detalesnis, konkrečiai juridinio asmens formai taikomas reguliavimas apibrėžiamas atitinkamais įstatymais.⁵² Juridinių asmenų sistemos visuma Jungtinėje Karalystėje yra kitokia nei Lietuvoje – juridiniai asmenys skirstomi į grupes pagal registruotinumą juridinių asmenų registre – į registruotinus ir neregistruotinus subjektus. Aptariami, taip pat kaip ir Lietuvos Respublikos atveju, labiausiai paplitę juridiniai asmenys. Neregistruojamais subjektais laikomos individualios įmonės (angl. *Sole trader*)⁵³ ir ūkinės bendrijos (angl. *Partnership*)⁵⁴ registruoja tik subjektą kaip mokesčių mokėtoją tai atliekant Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir muitų departamente,⁵⁵ o registruotini juridiniai asmenys (mažosios bendrijos (angl. *Limited liability partnership*

⁴⁴ Individuali įmonė yra neribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo. (šaltinis: Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1805)

⁴⁵ Bendrija yra neribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo. (šaltinis: Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1804)

⁴⁶ Bendrovė yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, kurios įstatinis kapitalas padalytas į dalis vadinamas akcijomis. Akcinės bendrovės įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 25 tūkstančiai eurų. Jos akcijos gali būti platinamos ir jomis prekiaujama viešai, vadovaujantis vertybinių popierių rinką reglamentuojančiais teisės aktais. (šaltinis: Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835)

⁴⁷ Bendrovė yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo, kurios įstatinis kapitalas padalytas į dalis vadinamas akcijomis. Uždarnosios akcinės bendrovės įstatinis kapitalas turi būti ne mažesnis kaip 2,5 tūkstančio eurų. Uždarnosios akcinės bendrovės akcijos negali būti platinamos ir jomis prekiaujama viešai, jeigu įstatymai nenustato kitaip. (šaltinis: Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835)

⁴⁸ Mažoji bendrija yra ribotos civilinės atsakomybės privatusis juridinis asmuo – įmonė, kurios visi nariai yra fiziniai asmenys. (šaltinis: Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas, 2012 m. birželio 29 d. Nr. XI-2159)

⁴⁹ MIKALONIENĖ, L, MIKELĖNAS, V., MILIAUSKAS, P., MITKEVIČIUS, V., TIKNIŪTĖ, A. *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste*, 2017.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registras <<<https://www.registrucentras.lt/jar/>>>

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262

⁵² Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1805; Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1804; Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835; Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas, 2012 m. birželio 29 d. Nr. XI-2159.

⁵³ Neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis individualios įmonės formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

⁵⁴ Neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis ūkinės bendrijos formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

⁵⁵ Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir muitų departamentas <<<https://www.gov.uk/log-in-register-hmrc-online-services/register>>>

(LLP)),⁵⁶ uždarojo (angl. *Private limited company(Ltd.)*)⁵⁷ ir atvirojo (angl. *Public limited company(Plc.)*)⁵⁸ tipo akcinės bendrovės) ne tik kreipiasi į Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir maitų departamentą, tačiau ir atlieka įregistravimo procedūras Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registre.⁵⁹ Minėta skirtybė taip pat automatiškai suponuoja juridinio asmens atsakomybės ribotumo klausimus, kur, matyti, kad juridinių asmenų registre neregistruojami subjektai yra neribotos civilinės atsakomybės (nepakankant įmonės turto jos prievolių įgyvendinimui juridinio asmens dalyviai už juridinio asmens prievolės atsako savo turtu⁶¹), o registruotini juridiniai asmenys už savo prievolės atsako visu savo ir akcininkų investuotu turtu, neapimant asmeninių akcininko lėšų.⁶² Tiesa, Jungtinėje Karalystėje uždarojo tipo juridiniai asmenys steigimo dokumentuose gali nenustatyti ribotos civilinės atsakomybės,⁶³ tai esminė Jungtinės Karalystės akcinių, bei uždaryjū akcinių bendrovių skirtybė nuo Lietuvos Respublikoje reglamentuojamos.

Taigi, akivaizdu, kad kiekvienos valstybės juridinių asmenų steigimą, veiklą ir pasibaigimą reglamentuoja nacionaliniai teisės aktai, o kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė, turinti savo nacionalines įmones, turi ir savo bendrovių teisinį režimą.

Europos Sąjungos vieningos rinkos politika, skatinanti valstybių narių tarpusavio verslo santykius ir kurianti palankią terpę tarpvalstybiniais prekybos santykiams bei įmonių plėtojimuisi vystytis, paskatino Europos Sąjungos bendrovių teisės raidą. Sąjungos politiką atstovaujančios institucijos palaipsniui Europos integracijos metu priėmė sprendimą, kad vieninga prekių ir paslaugų rinka šaukiasi tapačios ir Sąjungos mastu galiojančios bendrovių teisės.⁶⁴ Laisvė užsiimti verslu vienas iš Europos Sąjungos bendrovių teisę įtvirtinančių mechanizmų.⁶⁵ Europos Sąjungos bendrovių teisinis režimas

⁵⁶ Ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis mažosios bendrijos formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

⁵⁷ Ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis uždarnosios akcinės bendrovės formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

⁵⁸ Ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis akcinės bendrovės formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

⁵⁹ Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras <<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>

⁶⁰ Department of business and innovation and skills „*A guide to legal forms for business*“, 2011.

⁶¹ DAVID RICARDO SOTOMONTE MUJICA, „*PARTNERSHIPS AND COMPANIES A COMPARATIVE APPROACH TO UK BUSINESS ORGANISATIONS*“, REVIST@ e – Mercatoria, 2004.

⁶² MIKALONIENĖ, L, MIKELĖNAS, V., MILIAUSKAS, P., MITKEVIČIUS, V., TIKNIŪTĖ, A. *Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste*, 2017.

⁶³ DAVIES, P. *Introduction to Company Law*. Oxford University Press, 2010.

⁶⁴ WERNER F. EBKE „*Company Law and the European Union: Centralized versus Decentralized Lawmaking*“ 1997.

⁶⁵ 2000m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *OL C 326, 2012 10 26*.

yra 28 – asis (iki Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos buvo 29-asis) bendrovių teisinis režimas, galiojantis Europos Sąjungos ribose. Europos Sąjungos bendrovių teisinis režimas yra alternatyva nacionaliniams teisiniams režimams. Europos Sąjungos bendrovių teisė siekdama darnesnio ir glaudesnio bendradarbiavimo suformavo tokias bendroves, veikiančias Sąjungos lygmeniu: Europos bendrovė (SE),⁶⁶ Europos kooperatinė bendrovė (SCE),⁶⁷ Europos ekonominių interesų grupė (EEIG).⁶⁸ Europos bendrovių, veikiančių Sąjungos lygmeniu atsiradimas *inter alia* yra pripažįstamas kaip vienas iš Europos Sąjungos bendrovių teisės laimėjimų,⁶⁹ kuris rodo vieningos Europos Sąjungos rinkos pranašumą verslo terpėje. Plačiau iš 28-ojo bendrovių teisės režimo kilusios bendrovės bus aptartos kitoje darbo dalyje. Minėtų bendrovių egzistavimui būdingas ir reikalingas tas pats elementas – daugiau nei vienos valstybės sienos peržengimas. Šis elementas Europos Sąjungos bendrovių teisėje iš esmės yra vienijantis, kuriantis visą Sąjungą apimančios Bendrovių teisės galimybę. Tiesa, atsižvelgiant į tokią situaciją paminėtina, kad visą Sąjungą apimantis Bendrovių teisės reglamentavimas šiuo metu atrodo utopiškas ir sunkiai įgyvendinamas procesas. Nepaisant Europos Sąjungos siekio efektyviai derinti teisės aktus, siekiant aiškaus ir visaapimančio reglamentavimo skirtu juridiniams asmenims organizuojamiems Europos Sąjungos apimtyje dabartinė harmonizacija vertintina kaip selektyvi ir fragmentiška, tuo pažymint kad didelę dalį bendrovių reglamentavimo aspektų apsprendžia nacionaliniai teisės aktai. Nepaisant to, kad reguliavimas Europos Sąjungos bendrovių teisės srityje neretai kritikuotinas dėl selektyvumo ir fragmentiškumo Europos bendrovių teisės ekspertai⁷⁰ teigia, kad efektyvesnis yra lėtesnis ir pasirinktinis bendrovių teisės aktų derinimas „iš apačios į viršų“, įgyvendinant subsidiarumo principą ir įvertinant permainingą valstybių narių palaikymą Europos Sąjungos leidžiamiems teisės aktams bendrovių teisės srityje.⁷¹

⁶⁶ Europos bendrovė - akcinė bendrovė, suteikianti galimybę vykdyti veiklą įvairiose Europos šalyse, naudojantis vienu taisyklių rinkiniu.

⁶⁷ Europos kooperatinė bendrovė yra ribotos atsakomybės juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti savo narių poreikius ir (arba) plėtoti jų ekonominę ir (arba) socialinę veiklą.

⁶⁸ Europos ekonominių interesų grupė - bendrijos teise grindžiama teisinė priemonė, kuria siekiama palengvinti ir skatinti tarptautinį įvairiose valstybėse narėse įsteigtų įmonių bendradarbiavimą.

⁶⁹ Europos Parlamentas „Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės“ <<<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>>>

⁷⁰ PETERIS BÖCKLI, PAULIUS DAVIESAS, EILIS FERRANAS, GUIDO FERRARINI, JOSÉ GARRIDO, KLAUSAS HOPTAS, ALAINAS PIETRANCOSTA, KATHARINA PISTOR, ROLFAS SKOGAS, STANISLOVAS SOLTYSINSKIS, JAAPAS WINTERIS, EDDY WYMEERSCHAS (ŠIAM DOKUMENTUI TYRIMŲ PAGALBĄ TEIKĖ JOOST. KLOOSTERMANAS IR MICHAELAS SCHOUTENAS)

⁷¹ European Company Law Experts (ECLE) „The Future of European Company Law (response to the European Commission’s Consultation)“, May 2012.

Tolesniame šioje darbo dalyje keliamos problemos nagrinėjime ir vertinime naudojant sąvoką Europos Sąjungos bendrovių teisė omenyje bus turima suderintos valstybių narių nacionalinės teisės nuostatos dėl bendrovių teisės, atspindinčios tiek žemiau aptariamoje pirminėje Europos Sąjungos bendrovių teisės reglamentacijoje, tiek reglamentuose, direktyvose bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikoje.

Daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių bendrovių jungimosi analizei svarbus *acquis communautaire* kontekstas. Europos Sąjungos kontekste egzistuojanti bendrovių, jos teisių ir pareigų bei veiklos apimčių reglamentacija kyla iš pagrindinių bendrovių reglamentavimo postulatų - pirminės Europos Sąjungos teisės - Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49, 50 (1d., 2d. g) p.), 54 (2 pastraipos) straipsnių,⁷² o tolimesni bei konkretesni juridinius asmenis liečiantys aspektai analizuojami Europos Sąjungos antrinės teisės dokumentuose – reglamentuose⁷³ ir direktyvose,⁷⁴ sprendimuose, nuomonėse, rekomendacijose bei Europos Sąjungos teismų praktikoje. Aukščiau paminėtos bazinės Europos Sąjungos bendrovių teisės nuostatos įtvirtino šiuos aspektus: įsisteigimų apribojimo draudimą,⁷⁵ direktyvų leidimą įsisteigimo laisvės tam tikros rūšies veikloje pasiekimui,⁷⁶ įpareigojimus institucijoms koordinuoti apsaugos priemonių realizavimą, kurių valstybės narės reikalauja imtis iš bendrovių ar firmų, bendrovės ar firmos narių ir kitų asmenų interesų apsaugai užtikrinti bei palaikyti priemonių lygiavertiškumą Sąjungos mastu,⁷⁷ bendrovės arba firmos apibrėžimą, nustatant, kad bendrovėmis arba firmomis, yra laikomi juridiniai asmenys, kurie įkurti pagal valstybės narės teisę ir Sąjungoje turi savo registruotas buveines, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą, ir, kurie veikia pagal civilinę ar komercinę teisę, įskaitant kooperatyvus ir kitus pagal viešąją ar privatinę teisę veikiančius juridinius asmenis, išskyrus nesiekiančiuosius pelno.⁷⁸ Taigi, Europos Sąjunga siekdama sukurti palankią verslo aplinką skatina efektyvios įmonių valdymo sistemos plėtojimą skatina naudojimąsi įsisteigimo laisve ir užtikrina galimybę užsiimti verslu.

⁷² Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390

⁷³ Reglamentas - privalomas teisės aktas, tiesiogiai taikomas visoje Europos Sąjungoje. (šaltinis: https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_lt)

⁷⁴ Direktyva – teisės aktas kuriuo nustatomas tikslas, kurį visos Europos Sąjungos valstybės turi pasiekti. Įgyvendinamas pasitelkiant perkėlimą į nacionalinius teisės aktus. (šaltinis: https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_lt)

⁷⁵ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390.

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

Europos Sąjungos nuostatų harmonizacijos poreikis bendrovių teisės srityje pradėjo augti XX a. viduryje, Romos sutartimi⁷⁹ sukūrus Europos ekonominę bendriją, siekiančią vieningos rinkos. Tinkamas juridinių asmenų reglamentavimas Europos Sąjungos apimtyje yra viena kertinių, stabiliai veikiančios bendrosios ekonominių mainų sistemos, suvedančios pirkėjus ir pardavėjus tarpusavyje, dalių, užtikrinanti 4 laisvių (prekių, paslaugų, kapitalo ir asmenų judėjimo) egzistavimą.

Direktyvas, reguliuojančias bendruosius ir būtinuosius standartus Europos Sąjungos bendrovių teisėje galima skirstyti pagal reguliavimo apimtį į šias grupes: Bendrovės steigimo, kapitalo ir informacijos atskleidimo reikalavimai (1968 m. priimta Pirmoji Tarybos direktyva 68/151/EEB⁸⁰, vėliau pakeista priėmus 2012/17/ES⁸¹ ir 2017/1132⁸² direktyvas; Antroji bendrovių teisės direktyva 77/91/EEB,⁸³ priimta 1977 m., ir, vėliau pakeista 2017/1132⁸⁴; 1989 m. priimta Dvyliktoji bendrovių teisės tarybos Direktyva 89/667/EEB⁸⁵, pakeista Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/102/EB⁸⁶; Daugiau nei vieną šalį apimanti bendrovių veikla (1989 m. priimta Vienuoliktoji bendrovių teisės direktyva 89/666/EEB,⁸⁷ pakeista priėmus 2017/1132⁸⁸ direktyvą; 2014 m. liepos 8 d. Tarybos direktyva 2014/86/ES⁸⁹; 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/25/EB⁹⁰; Direktyva 2012/17/ES⁹¹, pakeista

⁷⁹1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

⁸⁰ Pirmoji Tarybos direktyva 1968 m. kovo 9 d. dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo (68/151/EEB)

⁸¹ 2012 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/17/ES, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 89/666/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registrų sąveikos, *OL L 156, 2012 6 16*

⁸² 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

⁸³ 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos Direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo, *OL L 26, 1977 1 31*

⁸⁴ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

⁸⁵ 1989 m. gruodžio 21 d. Dvyliktoji bendrovių teisės tarybos Direktyva dėl vienanarių uždaryjū akcinių bendrovių, *OL L 395, 1989 12 30*

⁸⁶ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/102/EB, bendrovių teisės srityje dėl vienanarių privačių ribotos atsakomybės bendrovių, *OL L 258, 2009 10 1*

⁸⁷ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai

⁸⁸ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

⁸⁹ 2014 m. liepos 8 d. Tarybos direktyva 2014/86/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms

⁹⁰ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų, *OL L 142, 2004 4 30, p. 12–23*

⁹¹ 2012 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/17/ES, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 89/666/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registrų sąveikos, *OL L 156, 2012 6 16*

Direktyva 2017/1132⁹²); Bendrovių restruktūrizavimas (valstybės narės viduje vykdomi bendrovių susijungimai ir skaidymai, buveinės perkėlimas) (Trečioji bendrovių teisės direktyva 78/855/EEB⁹³, kuri vėliau buvo panaikinta direktyva 2011/35/ES⁹⁴; Šeštoji Tarybos direktyva 82/891/EEB⁹⁵, vėliau iš dalies pakeista direktyva 2007/63/EB⁹⁶ ir Direktyva 2009/109/EB⁹⁷, bei kodifikuota Direktyvoje 2017/1132⁹⁸; Dešimtoji bendrovių teisės direktyva 2005/56/EB⁹⁹, vėliau kodifikuota Direktyvoje 2017/1132¹⁰⁰); Garantijos dėl bendrovių finansinės padėties (Ketvirtoji 78/660/EEB¹⁰¹, Septintoji 83/349/EEB¹⁰² ir Aštuntoji 84/253/EEB¹⁰³ Bendrovių teisės direktyvos, vėliau pakeistos Direktyva 2006/43/EB¹⁰⁴ ir Direktyva 2013/34/ES¹⁰⁵, taip pat Reglamentas (EB) Nr. 1606/2002,¹⁰⁶ Direktyva 2009/49/EB;¹⁰⁷ Reglamentas (ES) 2015/848¹⁰⁸);

⁹² 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

⁹³ 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 295, 1978 10 20*

⁹⁴ 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 110, 2011 4 29*

⁹⁵ 1982 m. gruodžio 17 d. Šeštoji tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl akcinių bendrovių skaidymo, *OL L 378, 1982 12 31*

⁹⁶ 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/63/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/855/EEB ir 82/891/EEB dėl reikalavimo, kad jungiant arba skaidant akcines bendroves nepriklausomas ekspertas parengtų ataskaitą, *OL L 300, 2007 11 17*

⁹⁷ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/109/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvų 77/91/EEB, 78/855/EEB ir 82/891/EEB bei Direktyvos 2005/56/EB nuostatas dėl ataskaitų bei dokumentų rengimo ir teikimo reikalavimų jungiant ir skaidant bendroves, *OL L 259, 2009 10 2*

⁹⁸ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

⁹⁹ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹⁰⁰ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹⁰¹ 1978 m. liepos 25 d. Ketvirtoji Tarybos Direktyva grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių, *OL L 222, 1978 8 14*

¹⁰² 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos Direktyva, pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl konsoliduotos atskaitomybės, *OL L 193, 1983 7 18*

¹⁰³ 1984 m. balandžio 10 d. Aštuntoji tarybos Direktyva grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl asmenų, atsakingų už įstatymu numatyto apskaitos dokumentų audito atlikimą, patvirtinimo, *OL L 126, 1984 5 12*

¹⁰⁴ 2006 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB dėl teisės aktų nustatyto metinės finansinės atskaitomybės ir konsoliduotos finansinės atskaitomybės audito, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB bei panaikinanti Tarybos direktyvą 84/253/EEB, *OL L 157, 2006 6 9*

¹⁰⁵ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES dėl tam tikrų rūšių įmonių metinių finansinių ataskaitų, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB ir panaikinamos Tarybos direktyvos 78/660/EEB ir 83/349/EEB, *OL L 182, 2013 6 29*

¹⁰⁶ 2002 m. liepos 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1606/2002 dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo, *OL L 243, 2002 9 11*

¹⁰⁷ 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/49/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB, kiek tai susiję su vidutinio dydžio bendrovėms taikomais atskleidimo reikalavimais ir pareiga rengti konsoliduotą atskaitomybę, *OL L 164, 2009 6 26*

¹⁰⁸ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų, *OL L 141, 2015 6 5*

Naudojimas akcininkų teisėmis tarpvalstybiniu lygmeniu (Direktyva 2007/36/EB¹⁰⁹, vėliau iš dalies pakeista Direktyva 2014/59/ES¹¹⁰ ir Direktyva (ES)2017/828¹¹¹).¹¹²

Pažymėtina, kad analizuojamos problematikos kontekste aktualios Trečioji 78/855/EEB¹¹³ ir Dešimtoji 2005/56/EB¹¹⁴ bendrovių teisės direktyvos, iš esmės padėjusios pagrindus didelei daliai reorganizavimo aspektų Europos Sąjungos bendrovių teisėje. Šios direktyvos svarbios ištakų ir instituto formavimosi prasme, tačiau šiuo metu didesnę svarbą neabejotinai turi dabar galiojantys teisės aktai - 2017/1132¹¹⁵ Direktyva dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų bei ją toje dalyje, kurioje aptariami daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių įmonių jungimaisi iš dalies pakeičianti 2019/2121¹¹⁶ direktyva.

2.1. Daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiantys įmonių jungimai

Valstybių sienas peržengiančių įmonių jungimaisi iki 2017 m. birželio 14 d. jų perkėlimo. į kodifikuotą Bendrovių teisės direktyvą 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų,¹¹⁷ apėmusių 82/891/EEB,¹¹⁸ 89/666/EEB,¹¹⁹ 2005/56/EB,¹²⁰ 2009/101/EB,¹²¹

¹⁰⁹ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje, *OL L 184, 2007 7 14*

¹¹⁰ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012, *OL L 173, 2014 6 12*

¹¹¹ 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/828, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu, *OL L 132, 2017 5 20*

¹¹² <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>

¹¹³ 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 295, 1978 10 20*

¹¹⁴ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹¹⁵ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹¹⁶ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu

¹¹⁷ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹¹⁸ 1982 m. gruodžio 17 d. Šeštoji tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl akcinių bendrovių skaidymo, *OL L 378, 1982 12 31*

¹¹⁹ 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai

¹²⁰ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹²¹ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones, *OL L 258, 2009 10 1*

2011/35/ES,¹²² 2012/30/ES¹²³ Bendrovių teisės direktyvas, buvo įtvirtinti Dešimtojoje Bendrovių teisės direktyvoje 2005/56/EB¹²⁴. Dešimtoji direktyva buvo priimta 2005 m. gegužės 10 d. ir valstybės narės buvo įpareigosotos iki 2007 m. gruodžio 15 d. ją įgyvendinti.¹²⁵ Jungtinė Karalystė šios direktyvos nuostatas implementavo į savo teisės aktus 2007 m. (SI 2007/2974).¹²⁶ Daugiau nei vienos valstybės ribas peržengianti įmonių jungimosi procedūra Jungtinėje Karalystėje po Dešimtosios bendrovių teisės direktyvos 2005/56/EB,¹²⁷ įstatyminio įtvirtinimo valstybėje išaugo nestipriai. Atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinės Karalystės teisės akte SI 2007/2974¹²⁸ dėl Dešimtosios bendrovių teisės direktyvos¹²⁹ įgyvendinimo iš esmės atsispindi Europos Sąjungos institucijų įtvirtintos nuostatos, tai reiškia, kad *supranacionalinis* teisės aktas į nacionalinę teisę perkeltas praktiškai pažodžiui. Nepaisant daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių jungimūsi reglamentacijos Jungtinėje Karalystėje, bendrovės įgijimo (angl. *acquisition*) arba kitaip vadinama bendrovės perėmimo (angl. *takeover*) procedūra net ir po Europos Sąjungos teisės aktu įtvirtintos reorganizavimo sistemos Jungtinėje Karalystėje išliko paklausesnė nei daugiau nei vienos valstybės ribas kertanti reorganizacija jungimosi būdu.¹³⁰ Kembridžo žodynas bendrovės įgijimą (angl. *acquisition*) apibūdina kaip procedūrą, kurios metu viena įmonė yra įgyjama kitos įmonės.¹³¹ Pažymėtina, kad įgyti kitą įmonę galima pirkimo būdu - tiek įmonės turto (angl. *assets*), tiek įmonės akcijų (angl. *shares*) klausimu. Pažymėtina, kad bendrovės perėmimo procedūra (angl. *takeover*) yra dažnai vykdoma Jungtinėje Karalystėje tų bendrovių, kurios siekia jungtis ir veiklą vykdyti

¹²² 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 110, 2011 4 29*

¹²³ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/30/ES dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 54 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, akcines bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo, *OL L 315, 2012 11 14*

¹²⁴ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹²⁵ Pagal Direktyvos 2005/56 19 straipsnį, iki 2007 m. gruodžio 15 d. turėjo įsigalioti valstybių narių teisės aktai įgyvendinantys minėtą Direktyvą.

¹²⁶ SI 2007/2974 The Companies (Cross-Border Mergers) Regulations 2007.

¹²⁷ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹²⁸ SI 2007/2974 The Companies (Cross-Border Mergers) Regulations 2007.

¹²⁹ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005

¹³⁰ J. MUKWIRI „*Cross-Border Mergers Directive and Its Impact in the UK*“. In: Papadopoulos T. (eds) *Cross-Border Mergers. Studies in European Economic Law and Regulation*, 2019, Springer.

¹³¹ Cambridge Dictionary, Cambridge University Press, 2020
<<<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/acquisition>>>

kartu.¹³² Todėl kyla klausimas kiek daugiau nei vienos valstybės ribas kertančių jungimūsi direktyvos¹³³ nebegaliojimas Jungtinėje Karalystėje paveiks valstybę bei Europos ekonominės erdvės nars. Lietuvoje Dešimtoji Bendrovių teisės direktyva buvo įgyvendinta, priimant du įstatymus - 2007 m. gruodžio 13 d. priimtą Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiantis ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymą¹³⁴ ir 2008 m. birželio 17 d. priimtą Įstatymą dėl darbuotojų dalyvavimo bendrovėje po vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi.¹³⁵ Šie teisės aktai nustato taisykles tiek listinguojamiems,¹³⁶ tiek nelistinguojamies ribotos civilinės atsakomybės juridiniams asmenims. Pažymėtina, kad 2017 m. birželio 14 d. kodifikavus Bendrovių teisę direktyvoje 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų,¹³⁷ direktyvos 2005/56/EB¹³⁸ nuostatos buvo perkeltos į 2017/1132 direktyvos II antraštinės dalies II skyrių.¹³⁹ Direktyva taikoma bendrovių, kurios įsteigtos pagal valstybės narės teisę ir kurių registruota buveinė, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta yra Sąjungoje, jungimuisi, jei bent dviem iš bendrovių taikoma skirtingų valstybių narių teisė.¹⁴⁰ Automatiškai, Jungtinei Karalystei išstojusiai iš Europos Sąjungos ši direktyva nebebus taikoma. Daugiau nei vienos valstybės sieną kertančius įmonių jungimus galima įgyvendinti: kitos bendrovės įsigijimo (viena ar kelios bendrovės, baigiančios savo veiklą be likvidavimo procedūros, (įsigijamos bendrovės) prijungiamos prie kitos veikiančios bendrovės (įsigijančios bendrovės), kuriai pereina visas įsigijamų bendrovių turtas ir įsipareigojimai¹⁴¹); naujos įmonės suformavimo (dvi arba daugiau bendrovių, baigiančių savo veiklą be likvidavimo procedūros, sujungiamos į naują jų sukuriama bendrovę, kuriai

¹³² J. MUKWIRI „*Cross-Border Mergers Directive and Its Impact in the UK*“. In: Papadopoulos T. (eds) *Cross-Border Mergers. Studies in European Economic Law and Regulation*, 2019, Springer.

¹³³ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹³⁴ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5747.

¹³⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl darbuotojų dalyvavimo bendrovėje po vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi// Valstybės žinios. 2008, Nr. 76-3001

¹³⁶ Listinguojama bendrovė (*listed company*) – atvirojo tipo akcinė bendrovė, kurios akcijomis prekiaujama vertybinių popierių biržoje ir kuri yra įtraukta į vieną iš biržos sudaromų prekybos sąrašų, einamąjį ar oficialųjį sąrašą. (Vainienė R. *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba, 2008. P. 159)

¹³⁷ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹³⁸ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimūsi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310, 25/11/2005

¹³⁹ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹⁴⁰ *Ibid.*

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 140-5747.

pereina visas pasibaigiančių bendrovių turtas ir įsipareigojimai¹⁴²) ar dukterinės įmonės įgijimo būdais (viena ar kelios bendrovės, baigiančios savo veiklą be likvidavimo procedūros, (įsigyjamos bendrovės) prijungiamos prie kitos veikiančios bendrovės (įsigyjančios bendrovės), kuri turi visus įsigyjamų bendrovių vertybinius popierius ar dalis, išreiškiančias įsigyjamų bendrovių kapitalą, ir kuriai pereina visas įsigyjamų bendrovių turtas ir įsipareigojimai¹⁴³).¹⁴⁴ 2019 m. lapkričio 27 d. buvo priimta direktyva 2019/2121¹⁴⁵, kuria iš dalies buvo atliktas 2017/1132¹⁴⁶ direktyvos pakeitimas toje dalyje, kurioje aptariami daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių įmonių jungimaisi. Naujojo teisės akto įgyvendinimas numatytas 2023 m. sausio mėnesį.

Vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos bendrovių teisės komponentų daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių įmonių susijungimui užtikrinti yra viena pamatinių Europos Sąjungos bendrovių teisės nuostatų, įtvirtinta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvė.¹⁴⁷ Minėtas straipsnis formuluojamas pasitelkiant draudimo principą, aktyvaus reguliavimo liepiamuoju būdu. Šiuo atveju teisės funkcija yra statinės formos, pasireiškianti įpareigojimu susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo.¹⁴⁸ Draudimas elgtis tam tikru būdu yra siejamas su asmens teisių ir vertybių apsaugos mechanizmu ir yra sutinkamas tiek viešosios, tiek privatinės teisės kontekste. Taigi iš esmės Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnis yra imperatyviojo paliepiamųjų metodo, kuriam būdingos draudžiančiosios normos.¹⁴⁹ Nuostata teigia, jog vienos valstybės narės nacionalinių subjektų įsisteigimo laisvės kitos valstybės narės teritorijoje apribojimai uždraudžiami.¹⁵⁰ Įsisteigimo laisvė atlieka esminį vaidmenį plėtojant bendrąją rinką, nes ji leidžia bendrovėms nuolatinę ekonominę veiklą vykdyti kitose valstybėse narėse.¹⁵¹ Daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiantys įmonių

¹⁴² Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5747.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d., 119 str.

¹⁴⁵ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu

¹⁴⁶ 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.

¹⁴⁷ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 49 str.

¹⁴⁸ S. Vansevičius „*Valstybės ir teisės teorija*“. Vilnius: Justitia, 2000.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 49 str.

¹⁵¹ Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo, COM/2018/241 final - 2018/0114 (COD).

jungimaisi buvo ir yra populiarī reorganizacijos forma Europos Sajungoje, atsiradus tai reglamentuojančiam teisės aktui, tačiau svarbu išsiaiškinti kokį poveikį minėtiems pertvarkymams sukels Jungtinės Karalystės išstojimas iš Europos Sąjungos. Taigi, ribotos atsakomybės bendrovės registruotos buveinės perkėlimas iš vienos valstybės narės į kitą ir jos jungimas ar skaidymas yra neatskiriama Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 ir 54 straipsniuose įtvirtintos įsisteigimo laisvės dalis.¹⁵² Kadangi šioje darbo dalyje nagrinėjami daugiau nei vienos valstybės sieną apimantys bendrovių jungimai, paminėtina, kad galimybę įgyvendinti europinį reorganizavimą jungimosi būdu turi ir Lietuvos Respublikos juridiniai asmenys, įgyvendinant jį per Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiantis ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymą.¹⁵³ Taip pat, atkreiptinas dėmesys, kad 49 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnis¹⁵⁴ yra tiesiogiai veikiantis. Tiesioginis šio straipsnio veikimas aktualus tais atvejais kai siekiama įgyvendinti europinį persitvarkymą (juridinio asmens teisinės formos pakeitimą) ar europinį reorganizavimą, o nacionalinės teisės normos šių klausimų nereguliuoja. Tais atvejais, nepriklausomai nuo nacionalinių įstatymų, klausimus reikia aiškinti Europos Sąjungos teisės kontekste. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, perkeliant bendrovės buveinę į kitą Europos Sąjungos valstybę narę nereikia likviduoti bendrovės ir dėl tokio perkėlimo bendrovė nenustoja egzistuoti kaip juridinis asmuo. Europos Sąjungose teisė suteikia įsisteigimo laisvę bendrovėms, įkurtoms pagal valstybės narės teisės aktus ir Europos Sąjungoje turinčioms savo registruotą buveinę, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą. Ši laisvė apima pagal vienos valstybės narės teisės aktus įsteigtos bendrovės teisę reorganizuotis į bendrovę, kuriai taikoma kitos valstybės narės teisė. Pažymėtina, kad valstybės narės numatančios būtinybę perkeliant bendrovės buveinę likviduoti bendrovę pirmojoje jos buveinės egzistavimo valstybėje yra pripažįstamos pažeidžiančiomis įsisteigimo laisvės principą.¹⁵⁵ Teisės suteikiamos juridiniams asmenims, įgyvendinantiems įsisteigimo laisvę, gali būti skirstomos į šias grupes: teisė išvykti iš savo valstybės, siekiant įgyvendinti įsisteigimo laisvę; teisė įsisteigti kitoje valstybėje narėje arba teisė atvykti į kitą valstybę narę siekiant įsisteigti; turėti verslo

¹⁵² ESTT 2008 gruodžio 16d . sprendimas *Cartesio*, byloje C-210/06.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 140-5747.

¹⁵⁴ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys* C 326 , 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 49 str.

¹⁵⁵ ESTT 2017 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16.

vietą daugiau nei vienoje valstybėje narėje, vykdyti ekonominę veiklą valstybėje narėje, kurioje yra įsisteigiama.¹⁵⁶

Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 54 straipsnio 2-oji pastraipa¹⁵⁷ įtvirtina pavyzdinių įmonių, galinčių pasinaudoti steigimosi laisve sąrašą.¹⁵⁸ Įmonė turi būti įkurta pagal valstybės narės teisę ir Europos Sąjungoje turėti vieną iš trijų alternatyvių elementų – buveinę, centrinę administraciją ar pagrindinę verslo vietą.¹⁵⁹ 54 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnio 2 pastraipoje¹⁶⁰ išvardyti subjektai privalo turėti vieną iš esminių įsisteigimo laisvės įgyvendinimo požymių – pelno siekimą (nesiekiantiems pelno juridiniams asmenims įsisteigimo laisvė nesuteikiama.)¹⁶¹ Remiantis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsniu, matyti, kad 1 straipsnio dalis draudžia įsisteigimo laisvės ribojimus ir lygiagrečiai suteikia teisę steigti kitoje valstybėje narėje atstovybes, padalinius ar dukterines bendroves, o 2 to paties straipsnio dalis suteikia teisę imtis savarankiškai dirbančių asmenų veiklos bei ją verstis, taip pat steigti ir valdyti įmones.¹⁶²¹⁶³ Tai parodo, kad sutartis numato dvi įsisteigimų rūšis: pirminį ir antrinį, kur pirminis suteikia teisę pradėti ir vykdyti savarankišką įmonės veiklą kitoje valstybėje narėje, taip pat steigti įmones ir vadovauti joms, o antrinis steigti atstovybes, filialus ir antrines įmones.¹⁶⁴ Pirminiu įsisteigimu tradiciškai laikoma įmonės teisė perkelti centrinę vadovybę (įmonės realią buveinę) į kitą valstybę, tačiau plačiąja prasme įmonių pirminis įsisteigimas galėtų apimti ir įmonei taikytinos teisės pakeitimo galimybę,¹⁶⁵ o antrinis steigimasis apibrėžiamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *Commission v Germany*,¹⁶⁶ kur pasakyta, kad vadovautis įsisteigimo laisvės nuostata pakankama vienos valstybės narės įmonės nuolatinio atstovavimo kitoje valstybėje narėje, kuris nebūtinai turi pasireikšti filialo ar atstovybės forma, bet gali būti įgyvendinamas per paprastą biurą, vadovaujamą pačios įmonės darbuotojų arba asmenį, kuris yra nepriklausomas, tačiau yra įgaliotas nuolat veikti

¹⁵⁶ I. VĖGĖLĖ „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.

¹⁵⁷ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 54 str..

¹⁵⁸ I. VĖGĖLĖ. „*Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose*“, Jurisprudencija 2005.

¹⁵⁹ I. VĖGĖLĖ „*Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos Bendrijos teisėje*“. Eugrimas, 2002.

¹⁶⁰ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 54 str..

¹⁶¹ I. VĖGĖLĖ „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.

¹⁶² Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326*, 26/10/2012 p. 0001 – 0390, 49 str..

¹⁶³ I. VĖGĖLĖ „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.

¹⁶⁴ I. VĖGĖLĖ. „*Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose*“, Jurisprudencija 2005.

¹⁶⁵ I. VĖGĖLĖ „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.

¹⁶⁶ ESTT 1986 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje *Commission v Germany* [1986] ECR 3755, 205/84.

įmonės vardu kaip tai darytų atstovybė.¹⁶⁷ Taip pat Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išskiria du įmonių steigimosi etapus teisę išvykti¹⁶⁸ iš savo valstybės narės ir teisę atvykti¹⁶⁹ į kitą valstybę, siekiant įgyvendinti steigimosi teisę galiojančius tiek pirminio tiek antrinio steigimosi atžvilgiu.¹⁷⁰

Egzistuoja dvi vyraujančios teorijos dėl įmonei taikytinos teisės: inkorporacijos ir realios buveinės teorija. Galima sutikti skirtingų požiūrių šių teorijų aspektu, kurie siekia įvertinti, kurios nacionalinės bendrovių teisės taikymas yra aktualesnis ir naudingesnis moderniam šiuolaikinio verslo sprendimų įgyvendinimui.¹⁷¹ Verslo subjektai vertindami šias teorijas bei jų pritaikomumą patogesniai turimo verslo įgyvendinimui ir neretai jomis remdamiesi pasirenka patrauklesnę lokaciją įmonės veiklos vykdymui.

Inkorporacijos teorijos atveju įmonei yra taikoma tos valstybės teisė, kurioje yra įregistruota įmonės buveinė. Inkorporacijos teorijos principas susiformavo Anglijoje XVIII a., kuri suteikė teisę Anglijos įmonėms užsienyje būti traktuojamoms kaip registruotoms ir veikiančioms pagal Anglijos teisę.¹⁷² Manoma, kad Anglijoje ši teorija susiformavo dėl to, kad valstybė tuomet buvo išskirtinai ekonomiškai stipri, o dėl turimų uostų ir išvystyto laivyno galėjo vykdyti aktyvią prekybinę veiklą užsienio valstybėse.¹⁷³ Ši teorija yra paplitusi Jungtinėje Karalystėje, Airijoje, Nyderlanduose, Suomijoje, Švedijoje, Danijoje, Šveicarijoje ir JAV.¹⁷⁴ Pagal inkorporacijos teoriją bendrovės registruotos buveinės vieta neprivalo sutapti su įmonės pagrindinės buveinės vieta ar su vieta, kurioje vykdoma bendrovės ūkinė veikla. Įmonės registruotos buveinės vietos valstybė gali neturėti jokio ryšio su įmone, išskyrus tai, kad įmonei yra taikoma šios valstybės teisė.¹⁷⁵ Tai reiškia, jog pasirinkus inkorporacijos teoriją nėra aktualu, kurioje valstybėje yra tikroji faktinė bendrovės buveinė, tačiau taikytina teisė bus apsprendžiama pagal registruotos buveinės vietą.¹⁷⁶ Taigi, bendrovė įregistruota inkorporacijos teoriją

¹⁶⁷ V. EDWARDS, „*Europos Sąjungos bendrovių teisė*“ Vilnius, Eugrimas, 2002.

¹⁶⁸ ESTT sprendimas byloje C-81/87 R prieš H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC (1988) ECR I-5483, 5510.

¹⁶⁹ ESTT 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00 Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)//European Court reports. 2002, P. I-09919.

¹⁷⁰ I. VĖGĖLĖ, „*Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose*“, Jurisprudencija 2005.

¹⁷¹ Marc Van de Looverbosch Lawyer at Baker & McKenzie „*REAL SEAT THEORY V INCORPORATION THEORY THE BELGIAN CASE FOR REFORM*“, 2016.

¹⁷² C. FROST, „*Transfer Of Company's Seat – An Unfolding Story in Europe*“, Victoria University of Wellington Law Review, 2005.

¹⁷³ ANTONIO FRADA DE SOUSA, „*Company's cross border transfer of seat in the EU after Cartesio*“, Jean Monnet Working Paper 7, 2009.

¹⁷⁴ V. EDWARDS, „*Europos Sąjungos bendrovių teisė*“ Vilnius, Eugrimas, 2002.

¹⁷⁵ I. VĖGĖLĖ, „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.

¹⁷⁶ J. M. RIBEIRO (Trainee Lawyer and Collaborating Member of Centre of Studies in European Union Law of University of Minho) „*Free Movement of Companies within the EU – The Never-Ending Saga*“, 2014.

palaikančioje valstybėje įmonės steigimo, veiklos vykdymo, valdymo ir priežiūros organų sudarymo bei pasibaigimo klausimus įgyvendina pagal tos valstybės teisę, kurioje bendrovė yra įregistruota. Inkorporacijos teorija *per se* gali būti vertinama kaip įmonių judumą Sąjungoje skatinantis teisės taikymo modelis. Nepaisant to, mobilumo ir įmonių migracijos skatinimas valstybėse narėse neretai yra siejamas su „Delavero efektu“ savotiškomis lenktynėmis tarp valstybių mažesnių mokesčių aspektu, kas išeina į naudą bendrovių steigėjams, bet apriboja darbuotojų, kreditorių bei trečiųjų suinteresuotų šalių teisinę apsaugą.¹⁷⁷ Tokia situacija galima dėl to, kad suinteresuoti asmenys veikia ar reziduoja vienoje valstybėje, o įmonė dėl mokesčių ir kitų palankesnių finansinių aplinkybių funkcionuoja kitoje valstybėje. Inkorporacijos teorija iš esmės juridinį asmenį tapatina su fiziniu tokiu būdu pripažindama, kad bendrovės pilietybė ir buvimo vieta, kaip ir fizinio asmens pilietybė bei gyvenamoji vieta gali būti pakeista.¹⁷⁸

Realios buveinės teorija yra alternatyva inkorporacijos teorijai. Realios buveinės teorija kelia idėją, jog įmonei turi būti taikoma tos valstybės narės teisė, kurioje įmonė turi savo realią buveinę.¹⁷⁹ Remiantis šios teorijos pagrindiniu principu įmonės faktinė buveinė turi būti toje pačioje valstybėje, kurioje yra įmonės registruota buveinė.¹⁸⁰ Realios buveinės teorijos atveju turi būti nustatytas egzistuojantis ryšys tarp įmonės ir valstybės ir reali įmonės buveinė. Realios buveinės teorija taikoma Vokietijoje, Belgijoje, Ispanijoje, Prancūzijoje, Liuksemburge, Portugalijoje.¹⁸¹ Realios buveinės principo šalininkai teigia, jog šio principo taikymas sukuria vienodas taisykles visoms įmonėms ir geriausiai apsaugo įmonių akcininkus, kreditorius, darbuotojus ir kitus suinteresuotus asmenis. Taigi iš esmės realios buveinės teorijos atveju bendrovės nacionalinė priklausomybė yra neatsiejamai susijusi su bendrovės buveinės vieta.¹⁸² Tačiau pažymėtina, kad pagrindinė įmonės veiklos vykdymo vieta ir centrinė įmonės administracija nebūtinai turi būti toje pačioje valstybėje. Tiesa, nepaisant to, kad daugumoje sprendimų Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išreiškia palaikymą inkorporacijos teorijos įgyvendinimui ir Gebhard¹⁸³ byloje yra įtvirtinęs, kad draudžiamos bet kokios taisyklės, nors ir nediskriminuojančios, tačiau, apribojančios ar darančios

¹⁷⁷ S. RAMMELOO „Corporations in Private International Law: A European Perspective“ Oxford University Press, 2001.

¹⁷⁸ V. EDWARDS, „Europos Sąjungos bendrovių teisė“ Vilnius, Eugrimas, 2002.

¹⁷⁹ *Ibid.*

¹⁸⁰ I. VĖGĖLĖ „Centros byla: kas naujo Europos Bendrijos imonių steigimo teiseje?“, Jurisprudencija, 2002.

¹⁸¹ *Ibid.*

¹⁸² V. EDWARDS, „Europos Sąjungos bendrovių teisė“ Vilnius, Eugrimas, 2002.

¹⁸³ ESTT sprendimas byloje C-55/94 Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell' Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano (1995) ECR I-4165, para. 25.

įsisteigimo laivę ir paslaugų teikimą mažiau patrauklų,¹⁸⁴ tačiau jis taip pat yra nustatęs tam tikras sąlygas, kuriais valstybės gali riboti keturių aukščiau minėtų laisvių (tarp jų ir įsisteigimo laisvės) įgyvendinimą.¹⁸⁵ Nacionalinės priemonės tokiais atvejais turi būti taikomos nediskriminuojant; jos turi būti pateisinamos imperatyviais bendrojo intereso reikalavimais; jos turi būti tinkamos tikslo, kurio siekiama, pasiekimui; neturi peržengti to, kas būtina tikslui pasiekti.¹⁸⁶¹⁸⁷¹⁸⁸

Didžiausias skirtumas tarp minėtų teorijų tai poveikis daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiantiems susitarimams tiek priimančiajai valstybei narei, tiek atvykstančiajai valstybei narei.¹⁸⁹ Didžioji dalis Europos valstybių savo teisės aktuose yra įtvirtinusios realios buveinės doktriną ir tik mažuma pasirinkusi inkorporacijos teoriją. Paminėtina, kad realios buveinės teorija yra vertinama kaip sunkiai pritaikoma įsisteigimo laisvės principui, nes turi jį ribojančių aspektų.¹⁹⁰ Atkreiptinas į dėmesys, kad inkorporacijos teorijos pasirinkimas užtikrina valstybėms didesnę mobilumą, o tuo pat ir labiau išpildo įsisteigimo laisvės siekį, kai tuo tarpu teisės mokslininkai svarsto ar realios buveinės teorijos atveju 49 Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvės nuostata nėra pažeidžiama.¹⁹¹ Įmonių mobilumo klausimu inkorporacijos principas yra pranašesnis,¹⁹² bet realios veiklos valstybėje, kurioje įmonė yra įsteigta nevykdymas suponuoja labai ribotą arba nesamą įmonės akcininkų, kreditorių ir darbuotojų teisinę apsaugą, o tokią bendrovę pozicionuojama kaip geresnių finansinių ir juridinių sąlygų ieškanti, tačiau minimaliai atsižvelgianti į svarbius socialinius kriterijus. Nagrinėjant šiuos aspektus svarbu pažymėti ir *forum shopping* doktrinos gajumą daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių įmonių susijungimo atvejais. *Forum shopping* –

¹⁸⁴ I. VÉGÈLÉ. „Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose“, Jurisprudencija 2005.

¹⁸⁵ 1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

¹⁸⁶ 1995 m. Lapkričio 30 d. Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-55/94 Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano, EU: C: 1995: 411.

¹⁸⁷ ESTT 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen // European Court reports. 1999, P. I-01459.

¹⁸⁸ ESTT 1993 kovo 31 d. sprendimas byloje C-19/92 Dieter Kraus v Land Baden-Württemberg // European Court reports. 1993, P. I-1663.

¹⁸⁹ J. M. RIBEIRO (Trainee Lawyer and Collaborating Member of Centre of Studies in European Union Law of University of Minho) „Free Movement of Companies within the EU – The Never-Ending Saga“, 2014.

¹⁹⁰ JUSTIN BORG-BARTHET „European Private International Law of Companies after Cartesio“, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 58, No. 4, Published by: Cambridge University, Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law, 2009.

¹⁹¹ *Ibid.*

¹⁹² ANTONIO FRADA DE SOUSA, „Company's cross border transfer of seat in the EU after Cartesio“, Jean Monnet Working Paper 7, 2009.

tai forumo pasirinkimas, atsižvelgiant į tuos materialinius teisinius ir procesinius privalumus, kurie atsirastų bylą nagrinėjant atitinkamos valstybės teisme.¹⁹³

Įsisteigimo laisvė ir kaip teismo pirkimas vertinama *forum shopping* doktrina,¹⁹⁴ kurios Europos Sąjungos Teisingumo Teismas *Cadbury Schweppes* ir *Cadbury Schweppes Overseas* byloje pakartojo (prieš tai minėjo *InspireArt* byloje),¹⁹⁵ kad „vien aplinkybė, jog bendrovė valstybėje narėje buvo įsteigta turint tikslą pasinaudoti palankesniais teisės aktais *savaimė* nėra pakankama, kad būtų galima daryti išvadą apie piktnaudžiavimą šia laisve“¹⁹⁶. Tokiu būdu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas valstybėms narėms sudarė sąlygas plačiai naudotis teismo pirkimo būdu, kas itin aktualu susijungimo būdu įsteigiant buveinę Jungtinėje Karalystėje dėl tai valstybei būdingos įsisteigimo procedūros, kuri susideda iš dviejų žingsnių: pirma reikalaujama, kad susijungianti Jungtinės Karalystės įmonė kreiptųsi į teismą su prašymu patvirtinti, kad ji tinkamai įvykdė prieš susijungimą numatytus veiksmus ir formalumus; antrasis etapas yra daugiau nei vienos valstybės sieną kertančio susijungimo užbaigimo patvirtinimas šalies, kurioje perkeliama įmonė, teisme.¹⁹⁷ Taigi, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas leidžia *forum shopping* ir sudaro prielaidas valstybėms narėms konkuruoti kuriant palankiausią bendrovių teisę.¹⁹⁸

Thomas Papadopoulos savo studijoje Europos ekonominės teisės ir reguliavimo klausimais knygoje „Cross-border mergers“ teigia, kad susijungimų direktyvos implementavimas Jungtinėje Karalystėje suteikia *forum shopping* galimybę ne Jungtinės Karalystės bendrovėms naudotis Jungtinės Karalystės teismo paslaugomis, kad įgyvendintų bendrovių reorganizavimo procedūrą. Teismų praktika rodo Jungtinės Karalystės teismo siekį palengvinti tarpvalstybinius susijungimus sudarant sąlygas Europos Sąjungos bendrovėms paprasčiau susijungti su Jungtinės Karalystės bendrovėmis.¹⁹⁹

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika įsisteigimo laisvės atžvilgiu buvo permaininga ir kontrastinga. Nagrinėdamas XX a. 9 ir 10 dešimtmečių bylas Teismas

¹⁹³ Generalinio advokato Colomber išvadą byloje C-440/97 GIE Group Concord ir kt. prieš The Master of the vessel „Suhadiwarno Panjan“ [55], 10 išnaša

¹⁹⁴ J. GRIGIENĖ, E. LAURIŠAITĖ *PIKтнаUDŽIAVIMAS TAIKYTINOS TEISĖS KOLIZINĖMIS NORMOMIS*, Vytauto Didžiojo universitetas, 2011.

¹⁹⁵ ESTT 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01 Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd.// European Court reports. 2003, P. I-10155.133 punktą.

¹⁹⁶ ESTT 2006 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje C-196/04 Cadbury Schweppes plc and Cadbury Schweppes Overseas Ltd v Commissioners of Inland Revenue//Europos Teismo ataskaitos. 2006, P. I-07995. 47 punktą.

¹⁹⁷ A. LATHIA *"CROSS-BORDER MERGERS VS BREXIT"*, 2019.

¹⁹⁸ I. VĖGĖLĖ. „Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose“, Jurisprudencija 2005.

¹⁹⁹ T. PΑPODOPOULOS „Cross-Border Mergers. EU Perspectives and National Experiences“, 2019, Springer.

ganėtinai kategoriškai ir mažiau liberaliai vertino bendrovių migracijos aspektus, sudarydamas sąlygas net ir tam tikriems ribojimams. *Daily Mail*²⁰⁰ byloje Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybė, pagal kurios teisę yra įsteigta bendrovė, turi teisę reguliuoti (taip pat ir riboti) registruotos arba centrinės vadovybės perkėlimo klausimus.²⁰¹ Tokiu būdu Europos Sąjungos Teisingumo Teismas iš dalies apsaugo realios buveinės kriterijų taikančių valstybių interesus - realios buveinės kriterijų taikančios valstybės gali neleisti perkelti įmonės realios buveinės (centrinės vadovybės) į kitas valstybes nares, kurių įmonių teisė daug liberalesnė.²⁰²²⁰³ Vėlesnė Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika *Centros*²⁰⁴ byloje įnešė tam tikros sumaišties – dėl realios buveinės doktrinos suderinamumo su Europos Sąjungos teise.²⁰⁵ Teismo sprendimas *Centros*²⁰⁶ byloje išreiškė palaikymą bendrovei pasirinkti taikomą teisę tos valstybės, kurioje nėra arba yra itin ribota ekonominė veikla, o tai iš esmės prieštarauja realios buveinės teorijos pagrindiniams principams. Tačiau pažymėtina, kad *Centros*²⁰⁷ byloje buvo įgyvendinama įsisteigimo laisvė antrinio steigimosi metu – taigi plečiamai aiškinta filialo sąvoka, o taip pat bylos šalys veikia inkorporacijos teorijos šalininkų valstybių narių teritorijose – Anglijoje (pagrindinė bendrovės vieta šioje situacijoje), Danijoje (siekiama įkurti filialą), šie aspektai galimai paveikė skirtingą nuo aukščiau minėtų Teismo sprendimą.²⁰⁸

Kai kuriose Europos Sąjungos valstybėse vienos valstybės ribas peržengiantys įmonių jungimaisi buvo visiškai neįmanomi, kol nebuvo priimtas sprendimas *Sevic*²⁰⁹ byloje. Po jo atsiradimo valstybės nebegali atsisakyti registruoti vienos valstybės ribas peržengiančių jungimūsi vien dėl to, kad jų nenumato ar draudžia šių valstybių nacionalinė teisė. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimu *Sevic* byloje, galima

²⁰⁰ ESTT sprendimas byloje C-81/87 R prieš H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC (1988) ECR I-5483, 5510.

²⁰¹ I. VĖGĖLĖ. „Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose“, Jurisprudencija 2005.

²⁰² ESTT 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00 Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)//European Court reports. 2002, P. I-09919.

²⁰³ ESTT sprendimas byloje C-81/87 R prieš H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC (1988) ECR I-5483, 5510.

²⁰⁴ ESTT 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen// European Court reports. 1999, P. I-01459.

²⁰⁵ I. VĖGĖLĖ „Centros byla: kas naujo Europos Bendrijos imonių steigimo teiseje?“, Jurisprudencija, 2002.

²⁰⁶ ESTT 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen// European Court reports. 1999, P. I-01459.

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ I. VĖGĖLĖ „Centros byla: kas naujo Europos Bendrijos imonių steigimo teiseje?“, Jurisprudencija, 2002.

²⁰⁹ ESTT 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C-411/03 SEVIC Systems AG//Europos Teismo ataskaitos. 2005, P. I-10805.

teigti, jog vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi gali įgyvendinti visos įmonės, su sąlyga, kad tokios įmonės turi teisę dalyvauti nacionaliniame jungimesi.²¹⁰

Analizuojant daugiau nei vienos valstybės siena peržengiančių susijungimų vertinimą Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimuose matyti, kad įmonės gali perkelti savo registruotą buveinę be tikslo vykdyti konkrečią ekonominę veiklą valstybėje, į kurią buveinė yra perkeliama, net jei to priežastis yra pasinaudoti naudingesne teisine ar mokestine sistema.²¹¹ Toks sprendimas *Polbud* byloje gali būti laikomas tolesnės reguliacinės konkurencijos skatinimu Europos Sąjungoje, nes tai leidžia pakeisti *lex societatis*²¹² priimant kitos valstybės narės teisę, kurioje vykdoma ekonominė veikla (vertinant kartu su kitais Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimais, kurie patvirtina galimybę išsaugoti originalų *lex societatis* kartu pakeičiant realaus verslo vietą).²¹³ Atsižvelgiant į tai, kad Britanija po *Brexit* pereinamojo laikotarpio greičiausiai nepriims Europos Sąjungos teismų viršenybės, būsiami tarpvalstybiniai teisiniai ginčai taps sudėtingesni, brangesni ir kur kas sunkiau išsprendžiami.²¹⁴

2.2. Reorganizavimo jungimosi būdu pagrindiniai aspektai

2.2.1. Lietuvos Respublikos teisė

Nagrinėjamos temos apimtyje atsižvelgtina į buveinės reglamentaciją pagal nacionalinius teisės aktus. Lietuvos Respublikos įstatymai, konkreitiems juridiniams asmenims (aparties šios dėstymo dalies pradžioje) – individualiai įmonei, mažajai bendrijai, ūkinei bendrijai, akcinei bendrovei ir uždarajai akcinei bendrovei nustato buveinės vietos valstybę – Lietuvos Respubliką.²¹⁵ Tai parodo, kad nacionaliniu mastu valstybėje yra taikoma realios buveinės teorija.

Remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2 knygos 97 straipsnio nuostatomis juridinio asmens jungimas, yra suprantamas kaip viena iš juridinio asmens

²¹⁰RØNFELDT T. & WERLAUFF E. *Merger as a method of Establishment: on Cross-Border Mergers, Transfer of Domicile and Divisions, Directly Applicable under EC Treaty's Freedom of Establishment// European Company Law*, 2006.

²¹¹ ESTT 2017 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Polbud* – Wykonawstwo, C-106/16.

²¹² Įmonės registracijos valstybės teisė (šaltinis: S. Grundmann, „*European Company Law: Organisation, Finance and Capital Markets*“ Antwerpen: Intersentia, 2007.)

²¹³ Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 608.833 - October 2018, Study „*The Polbud judgment and the freedom of establishment for companies in the European Union: problems and perspectives*“.

²¹⁴ European company lawyers association „*Brexit: A major headache for company lawyers*“, 2018.

²¹⁵ Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1805; Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1804; Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835; Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas, 2012 m. birželio 29 d. Nr. XI-2159.

reorganizavimo formų,²¹⁶ o reorganizavimu yra laikoma juridinio asmens pabaiga bei likvidavimo procedūros.²¹⁷ Juridiniai asmenys gali būti reorganizuojami jungimo ir skaidymo būdu, kur prijungimas – tai vieno ar daugiau juridinių asmenų prijungimas prie kito juridinio asmens, kuriam pereina visos reorganizuojamo juridinio asmens teisės ir pareigos, o sujungimas – tai dviejų ar daugiau juridinių asmenų susivienijimas į naują juridinį asmenį, kuriam pereina visos reorganizuotų juridinių asmenų teisės ir pareigos.²¹⁸ Pažymėtina, kad reorganizavimas užtikrina veiklos tęstinumą, o tai leidžia pasibaigiančio juridinio asmens veiklą teises, pareigas, turtą (taip ir įsipareigojimus) perduoti išliekančiajai bendrovei. Tokia bendrovės pabaigos galimybė sudaro sąlygas išsaugoti bendrovės sudarytas sutartis. Bendrovių restruktūrizavimas ir reorganizavimas, pavyzdžiui, vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, sujungimo ir skaidymo būdu, yra bendrovės gyvavimo ciklo dalis ir natūralus būdas bendrovei augti, prisitaikyti prie besikeičiančios aplinkos ir ieškoti galimybių naujose rinkose.²¹⁹ Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymo²²⁰ nuostatas pažymėtina, kad jo taikymas susijęs su Lietuvos Respublikos teisės aktais – Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu,²²¹ bei Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymu.²²² Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymo tikslo ir paskirties nuostatomis paminėtina, kad įstatymas reglamentuoja įmonių, kurių teisinė forma pagal Lietuvos Respublikos įstatymus yra akcinė bendrovė arba uždaroji akcinė bendrovė, vienos valstybės ribas peržengiantį jungimąsi. Vienos valstybės ribas peržengiančio jungimosi metu viena ar kelios akcinės bendrovės jungiasi su akcinę bendrovę atitinkančios teisinės formos arba viena ar kelios uždarosios akcinės bendrovės jungiasi su uždarąją akcinę bendrovę atitinkančios teisinės formos ribotos atsakomybės bendrovėmis, kurios įsteigtos pagal kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisę ir kurių registruota buveinė, centrinė administracija arba pagrindinė verslo vieta yra Europos ekonominėje erdvėje. Taip pat teisės aktas įtvirtina, kad besijungiančioms akcinėms bendrovėms ir uždarosioms akcinėms bendrovėms (ir pasibaigiančiosioms ir veiklą

²¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262 CK 2.97 str. 4 d.

²¹⁷ *Ibid.*

²¹⁸ *Ibid.*

²¹⁹ Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo, COM/2018/241 final - 2018/0114 (COD).

²²⁰ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5747.

²²¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²²² Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835

tesiančiosioms), taikomos Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios akcinių bendrovių ir uždarytų akcinių bendrovių reorganizavimą jungimo būdu, ir atsižvelgiant į tai, kad jungimasis peržengia vienos valstybės ribas, sprendimų dėl tokio jungimosi priėmimo procedūras, kreditorių, obligacijų turėtojų ir akcininkų teisių apsaugą, taip pat Lietuvos Respublikos darbo įstatymų nuostatos, reglamentuojančios darbuotojų teisių apsaugą.²²³ Pažymėtina, kad bendrovės teisinės formos klausimai itin aktualūs reorganizavimo aspektu. Pagal Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 2 knygos 104 straipsnio 1 dalį²²⁴ bei Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymo 61 straipsnio 3 dalį,²²⁵ nustatyta, kad reorganizavime gali dalyvauti tik tos pačios teisinės formos bendrovės. Taigi, iki atliekant reorganizavimo procedūrą bendrovę gali tekti pertvarkyti. Pertvarkymo momentas iš esmės rodo, kad, pavyzdžiui, uždaroji akcinė bendrovė negali automatiškai tapti akcinės bendrovės dalimi po prijungimo procedūros, nes prijungimo procedūra skirtingų teisinių formų įmonėms iš viso nėra galima, būtų niekinė ir negaliojanti *ab initio*.

Atsižvelgiant į tai, kad reorganizavimas yra galimas tik tarp tos pačios teisinės formos subjektų svarbu aptarti juridinio asmens teisinės formos keitimą – pertvarkymą, siekiant įgyvendinti reorganizavimo procedūrą. Europinis pertvarkymas tai registruotos buveinės perkėlimas į kitą valstybę narę (faktinę buveinę išlaikant steigimosi valstybėje narėje), keičiant nacionalinę įmonės priklausomybę. Iš esmės tai bendrovės pilietybės keitimas. Vienos valstybės ribas peržengiantis pertvarkymas – tai efektyvus sprendimas bendrovėms, norinčioms persikelti iš vienos valstybės narės į kitą, neprarandant juridinio asmens statuso ir išvengiant būtinybės iš naujo derėtis dėl verslo sutarčių.²²⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 49 straipsnyje įtvirtinta įsisteigimo laisvė reiškia ir valstybėje narėje įsteigtų bendrovių teisę perkelti savo būstinę į kitą valstybę narę vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo būdu, neprarandant juridinio asmens statuso.²²⁷ Vėliau *Polbud* byloje, atsakydamas į prejudicinį klausimą, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas patikslino įsisteigimo laisvės sąvoką, tvirtindamas, kad ji taip pat galioja pagal vienos valstybės narės teisę įsteigtos bendrovės registruotos buveinės perkėlimui į kitos valstybės

²²³ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5747.

²²⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²²⁵ Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835

²²⁶ Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo, COM/2018/241 final - 2018/0114 (COD).

²²⁷ *Cartesio*, C-210/06, EU:C:2008:723, 109–112 punktai; *VALE*, C-378/10, EU:C:2012:440, 32 punktas.

narės teritoriją tam, kad ji būtų pertvarkyta.²²⁸ Atsižvelgiant į šį kriterijų bendrovių reorganizavimo kontekste, paminėtina, kad remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika daugiau nei vienos valstybės sieną peržengianti konversija tarp Europos Sąjungos valstybių narių bendrovių reguliuojamos ir traktuojamos pagal nacionalinių bendrovių konversijos nuostatas ir pavyzdžius. Atkreipiant dėmesį į paminėtą, matyti, kad kai valstybės narės teisės aktai nenumato arba ribotai reglamentuoja vietinio persitvarkymo aspektus, tai įsisteigimo laisvė nėra užtikrinama ir daugiau nei vienos valstybės sieną kertančio bendrovių persitvarkymo atveju.²²⁹ Lietuvos Respublikos teisės aktai nurodo, teisinių formų keitimo galimybės ir apimtis, o tai suponuoja, kad Europos Sąjungos valstybės narės bendrovės norinčios atvykti ir įgyvendinti įsisteigimo laisvę Lietuvos Respublikoje atlikdamos jungimo procedūrą su kitos teisinės formos bendrove Lietuvoje pirmiausia turi turėti pasitikrinti ar yra egzistuojanti pertvarkymo galimybė. Atkreiptinas dėmesys, kad atvykstančiajai valstybės narės bendrovei, turinčiai ekvivalenčią Lietuvos Respublikos bendrovėms teisinę formą ir norinčiai pakeisti teisinę formą į Lietuvoje egzistuojančią kils sunkumų, nes Lietuvos Respublikos teisės aktai tokios situacijos nereglamentuoja.²³⁰ Pavyzdį pateikti būtų galima pagal aukščiau aptartus lietuviškų ir britiškų bendrovių formų atitikmenis – jei ribotos atsakomybės nelistinguojama britiška uždaroji akcinė bendrovė – angl. *private limited company (Ltd.)* siektų tapti akcine bendrove persikėlus į Lietuvą - tokiai situacijai reglamentacijos Lietuvos teisės aktai nesiūlo. Taigi, nesant sureguliuoto pertvarkymo nacionaliniu mastu reorganizavimas reikalaujantis teisinės formos keitimo itin komplikuojasi. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas *Vale* byloje pasisakė, kad neturi būti draudžiama reorganizuoti pagal kitos valstybės narės teisę įsteigtas bendrovės, kai nacionalinėms bendrovėms suteikta teisė reorganizuotis.²³¹ Toks Teismo sprendimas parodo Europos mastu galiojančios teisės absoliutų priklausomumą nuo nacionalinių teisės normų – reorganizacijos ar pertvarkymo procedūra europiniu mastu galima, tik jei ji galima nacionaliniu mastu. Kalbant apie Lietuvos Respublikos įmonių bendrovių pertvarkymą ir buveinės pakeitimą – tai ganėtinai paprasta procedūra nacionaliniu lygmeniu, tačiau sudėtingesnė, jei buveinė perkeliama į kitą valstybę.²³² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2 knygos 49 straipsnio 2 dalis nustato, kad jeigu juridinio asmens buveinė, nurodyta juridinių asmenų registre ar

²²⁸ ESTT 2017 m. spalio 25 d. sprendimas byloje *Polbud – Wykonawstwo*, C-106/16.

²²⁹ MIKALONIENĖ, Lina „Cross-border Conversions of Companies within the EU: Lithuanian example“, 2019

²³⁰ *Ibid.*

²³¹ ESTT sprendimas 2012 m. liepos 12 d. Byloje *C-378/10, VALE Építési kft.*

²³² MIKALONIENĖ, Lina „Cross-border Conversions of Companies within the EU: Lithuanian example“, 2019

sandoryje, ir jo nuolatinio valdymo organo buvimo vieta nesutampa, tai tretieji asmenys nuolatinio valdymo organo buvimo vietą turi teisę laikyti juridinio asmens buveine.²³³ Tai iš esmės rodo, kad faktinė buveinė turi pirmenybę prieš registruotąją. Juridinio asmens pertvarkymo klausimai paprastai yra sprendžiami juridinio asmens dalyvių sprendimais. Taigi, Lietuvos Respublikoje įregistruotai įmonei siekiant perkelti registruotą buveinę į užsienio valstybę, reikalingas ne tik derinimasis prie užsienio valstybės keliamų reikalavimų tokiam įsisteigimui, tačiau ir atitinkamas bendrovės dalyvių sprendimas. Anksčiau išsakyta kritika selektyviam Europos Sąjungos bendrovių teisės reglamentavimui dėl jo fragmentiškumo ir reguliuojamų nuostatų priklausomumo nuo nacionalinės teisės savo apogėjų pasiekia tose srityse, kurios nacionalinės teisės aktų reguliuojamos yra tik nacionaline apimtimi, ir tokiu būdu susiformuoja teisės spragos. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos,²³⁴ kuri vėliausiai valstybių narių turi būti įgyvendinta 2023 m. įtraukė naujas nuostatas bendrovių konversijos bei skaidymo klausimu, ir, tikėtina, kad ši reguliavimas padės išspręsti bendrovių pertvarkymo problematikos aspektus.

2.2.2. Jungtinės Karalystės teisė

Grįžtant prie analizuotino klausimo dėl reorganizavimo proceso organizavimo Jungtinėje Karalystėje pastebėtina, kad nepaisant to, kad Jungtinė Karalystė yra bendrosios teisės tradicijos pasekėja ir teismų precedentais besivadovaujanti valstybė, paprastai neidentifikuojama kaip kodifikuojanti įvairiais teisės aktais galimas reguliuoti sritis, tačiau jos Bendrovių teisę didele apimtimi sureguliuavo 2006 m. Bendrovių aktas (*Companies Act 2006*).²³⁵ Šio teisės akto nuostatos 902 – 918A straipsniuose reguliuoja nacionalines bendrovių jungimo procedūras. Nepaisant to, kad Jungtinė Karalystė taip pat turi susijungimo taisykles, tačiau dažnai praktikoje jos nėra naudojamos įstatymų nustatyta tvarka, o įgyvendinamos susitarimo būdu. Situacijoje nacionaliniu mastu kur bendrovė A ir bendrovė B norėtų sujungti savo turtą, teises ir įsipareigojimus į vieną subjektą, bendrovių vadovų grupės užsiima derybomis. Numatyti susijungimo planai yra teikiami visuotinio susirinkimo tvirtinimui, o vėliau - teismui. Teismui patvirtinus susijungimo planą, akcininkai, kreditoriai ir kiti suinteresuoti asmenys nebegali kreiptis į teismą dėl

²³³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²³⁴ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu.

²³⁵ Jungtinės Karalystės Bendrovių aktas, 2006 (*org. UK Companies Act 2006*)

susijungimo ginčijamo. Dėl tokios sistemos taikymo Jungtinė Karalystė laikoma kokybiškiau teisinio tikrumo principą įtvirtinančia valstybe.

Jungtinėje Karalystėje, kaip bendrosios teisės tradicijos valstybėje svarbų vaidmenį atlieka teismai. Jungimosi procedūra yra dvipakopė – pirmiausia tinkamai užpildžius pradinis daugiau nei vienos valstybės sieną kertančio bendrovių jungimo dokumentus (reorganizavimo sąlygas) yra kreipiamasi į teismą su prašymu suteikti leidimą jungimo vykdymui. Antroji stadija, tais atvejais kai įmonės teisių ir pareigų perėmėjas yra Jungtinės Karalystės įmonė, teismo nutartis, kuria patvirtinamas tarpvalstybinis susijungimas.²³⁶

Po Jungtinės Karalystės teisės akto SI 2007/2974²³⁷, reguliuojančio Dešimtosios bendrovių teisės direktyvos²³⁸ įgyvendinimą tarpvalstybiniai susijungimai, kuriuose dalyvauja Jungtinės Karalystės įmonės tapo aiškesni, jais taip pat įtvirtintas laisvas Jungtinės Karalystės įmonių judėjimas abipus vidaus rinkoje – tiek siekiant įgyvendinti įsisteigimą kitoje valstybėje narėje, tiek priimant Europos ekonominei erdvei priklausančias įmones į Jungtinę Karalystę.

Šio darbo apimtyje aktuali ir atvirkštinio tarpvalstybinio įmonių jungimo galimybė, kuomet patronuojanti bendrovė perduoda savo turtą teises ir pareigas dukterinei bendrovei. Toks būdas *Brexit* kontekste svarbus dėl konglomeratinių bei kitų didelių Jungtinės Karalystės įmonių, įsisteigusių filialus Europos ekonominės erdvės valstybėse ir po *Brexit* procedūros norinčių tęsti veiklą vidaus rinkos apimtyje.

Tam tikrais atvejais, net ir dabar, kol Jungtinė Karalystė nėra trečioji valstybė daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiantis susijungimas nėra įmanomas. Tai atvejais kai likviduojama viena ar daugiau besijungiančių bendrovių; kai viena ar daugiau besijungiančių bendrovių nepatenka į nustatyto tipo jungimuisi tinkamas įmones; arba kai siūlomas susijungimas yra tarp dviejų ar daugiau Jungtinės Karalystės bendrovių (tokiu atveju susijungimas paprasčiausiai negali būti traktuojamas kaip tarpvalstybinis).²³⁹

²³⁶ J. MUKWIRI „*Cross-Border Mergers Directive and Its Impact in the UK*“. In: Papadopoulos T. (eds) *Cross-Border Mergers. Studies in European Economic Law and Regulation*, 2019, Springer.

²³⁷ SI 2007/2974 *The Companies (Cross-Border Mergers) Regulations 2007*.

²³⁸ 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas//*Oficialusis leidinys* L 310 , 25/11/2005

²³⁹ B. SIMPSON „*Issues to consider when structuring a cross-border merger under the Cross-Border Merger Regulations*“, 2018.

2.3. Daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių įmonių susijungimų padėtis po *Brexit*

Įsisteigimo klausimo aktualumas minėtų teorijų pagrindu kyla dėl Jungtinės Karalystės bendrovių įsitraukimo į kitų valstybių rinkas galimybės po *Brexit*. Nepalankiausia padėtis šiuo atveju kyla bendrovėms tose valstybėse, kurios savo teisės aktuose nenumato galimybių įgyvendinti daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių susijungimų su „trečiosiomis šalimis“. Pažymėtina, kad tarp tokių valstybių patenka ir Lietuvos Respublika, kurios teisės akte, reglamentuojančiame daugiau nei vienos valstybės sieną kertančius susijungimus yra nurodyta, kad tokie susijungimai pagal minėtą teisės aktą yra vykdomi tais atvejais kai yra susijungiama su Europos Sąjungos valstybe nare arba Europos ekonominei erdvei priklausančia valstybe.²⁴⁰ Paminint tai, kad Jungtinei Karalystei po *Brexit* nebegalioja nei vienas iš minėtų statusų (Europos ekonominei erdvei priklausančia valstybe Jungtinė Karalystė pasilikti nenorėjo, dėl to, kad tokiu atveju jos išstojimas iš Europos Sąjungos teisiškai atrodytų fiktyvaus turinio, kadangi didelė dalis Europos Sąjungos valstybės narėms galiojančių teisės aktų, bei privalomųjų finansinių kontribucijų, kartu su įstatymiais privalumais, lygiai taip pat galioja ir Europos ekonominei erdvei priklausančioms valstybėms.²⁴¹ Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad Jungtinės Karalystės pasilikimo Europos ekonominės erdvės dalimi turi būti vertinamas kitų Europos ekonominės erdvės narių (27 Europos Sąjungos valstybių bei Norvegijos, Lichtenšteino ir Islandijos), ir tik sulaukusi jų pritarimo Jungtinė Karalystė galėtų pasilikti Europos ekonominės erdvės valstybe. Nepaisant to, kad tokiu atveju Jungtinė Karalystė turėtų prisitaikyti prie Europos Sąjungos leidžiamų teisės aktų ir jiems paklusti, ta apimtimi, kuria jie taikomi Europos ekonominės erdvės valstybėms, bet iš to Jungtinė Karalystė galėtų „išlošti“ vieningos bendrosios rinkos politiką ir jos privalumus, su į tai įeinančiomis įsisteigimo, prekių ir paslaugų bei asmenų judėjimo laisvėmis.²⁴²) atkreiptinas dėmesys, kad tarpvalstybiniai įmonių susijungimai su Lietuvos Respublikoje veikiančiomis bendrovėmis Europos Sąjungos mastu po neturi reglamentacijos ir pagal Europos Sąjungos teisę yra nebeįmanomi. Tokiu atveju gyvendinti susijungimus su trečiosiomis valstybėmis gali padėti atlikti tarptautinės privatinės teisės normos – dvišaliai susitarimai dėl tarptautinio bendradarbiavimo bei daugiašaliai sandoriai apimantys reorganizavimo aspektus. Atkreiptinas dėmesys, kad tarp Lietuvos Respublikos ir Jungtinės Karalystės šiuo

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// Valstybės žinios. 2007, Nr. 140-5747.

²⁴¹ D. WEBB, A. LANG, M. KEEP, V. MILLER, I. JOZEPA, D. HARARI, M. GOWER, „*The European Economic Area*“ House of Commons Library, 2018.

²⁴² C. CHANCE „*BREXIT: WILL THE UK REMAIN IN THE EEA DESPITE LEAVING THE EU?*“, 2016.

metu nėra sudaryta tarpusavio teisinės pagalbos sutartis, ar kitokia sutartis apibrėžianti daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiančius bendrovių jungimus, kuriuos būtų siekiama įgyvendinti tarp Jungtinės Karalystės ir Lietuvos Respublikos bendrovių.

Tarptautinė privatinė teisė, kitaip neretai vadinama Kolizijų teise (angl. *Conflict of Laws*) reguliuoja santykius peržengiančius vienos valstybės ribas. Šių santykių reguliavimas atitinkamai gali būti dvišalio, regioninio (pavyzdžiui - Europos Sąjungos) ar pasaulinio lygmens teisės aktų vienodinimas. Vadovaujantis V. Mikelėno vadovėlyje „Tarptautinės privatinės teisės įvadas“²⁴³ išdėstyta medžiaga atkreiptinas dėmesys į juridinio asmens civilinio teisinio statuso nustatymo principus, kurie iš esmės apibrėžia juridinio asmens statusą, teisinę formą, pavadinimą, juridinio asmens steigimo, reorganizavimo, likvidavimo tvarką, organų sistemą ir kompetenciją, civilinę atsakomybę, atstovavimą, įstatymų ir steigimo dokumentų pažeidimo pasekmes.²⁴⁴ Minėti klausimai sprendžiami pagal juridinio asmens įsteigimo vietos valstybės teisę. Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 1 knygos 19 straipsnio 1 dalis nustato, jog užsienio valstybių juridinių asmenų civilinis teisnumas yra nustatomas pagal valstybės, kurioje šie juridiniai asmenys įsteigti, teisę.²⁴⁵ Tai leidžia prieiti išvados, kad Lietuvos Respublika užsienio įmonių teisinio statuso pripažinimo klausimu taip pat yra priskirtina prie inkorporacijos teoriją palaikančių valstybių²⁴⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad inkorporacijos teorija Lietuvos Respublikos privatinės teisės normų ribose gali būti netaikoma, tais atvejais kai juridinio asmens steigimo procedūra buvo pažeista bei filialų ar padalinių steigimo atveju - tais atvejais taikoma realios buveinės teorija.²⁴⁷

Reorganizavimo procedūra tarpvalstybinio mastu vykdoma remiantis *supranacionalinėmis* nuostatomis. Jei tokios nuostatos neegzistuoja vadovujamasi konkrečios reorganizavime dalyvaujančios valstybės teisės aktais. Atkreipiant dėmesį į šį teiginį itin svarbi nuostata įtvirtinta Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1 knygos 19 straipsnio 4 dalyje, kur teigiama, kad juridinių asmenų ar kitų organizacijų, kurių viena yra Lietuvos Respublikoje, o kita – užsienio valstybėje, susijungimas, prijungimas arba buveinės perkėlimas turi įtakos jų civiliniam teisnumui Lietuvos Respublikoje tik tuo atveju, jeigu šie veiksmai buvo atlikti pagal abiejų valstybių teisę.²⁴⁸ Tai parodo, kad

²⁴³ MIKELĖNAS, V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001.

²⁴⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262 1.20 1d.

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²⁴⁶ MIKELĖNAS, V. Tarptautinės privatinės teisės įvadas. Vilnius: Justitia, 2001.

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262

²⁴⁸ *Ibid.*

aktualūs ne tik Lietuvos Respublikos nacionaliniai teisės aktai, bet taip pat ir užsienio valstybės teisės, atliekančios vaidmenį, kurioje nors iš straipsnyje minėtų procedūrų, teisės aktai. Svarbu pažymėti, kad tarptautiniai teisės aktai pagal Lietuvos Respublikos teismų praktiką turi viršenybę prieš nacionalinius teisės aktus, išskyrus pagrindinį valstybės teisės aktą – Lietuvos Respublikos Konstituciją.²⁴⁹

Taigi kyla klausimas koku būdu bus sudarytos sąlygos tiek Lietuvoje, tiek kitose Europos Sąjungos valstybėse (pvz. Austrijoje, Vokietijoje) įgyvendinti daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančius susijungimus su Jungtinės Karalystės bendrovėmis, kadangi šiuo metu jokia įstatyminė bazė Europos Sąjungos mastu šio klausimo sprendimui sudaryta nėra, todėl glaudžiai iki šiol bendradarbiavusioms šalims vadovautis beliks tarptautinės teisės normomis. Tarptautinė privatinė teisė kyla iš bendrųjų teisinių papročių, tarptautinių sutarčių, įstatyminio reguliavimo aspektų, doktrinos ir teismų praktikos. Tarptautinės teisės nuostatos tarpvalstybinio susijungimo įgyvendinimui tuo atveju, kai bent viena iš jungime dalyvaujančiųjų valstybių nėra Europos Sąjungos narė turi būti taikomos pagal tarptautinius dokumentus. Reorganizavimas šiuo atveju vykdomas vadovaujantis Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos statuto nuostatomis.²⁵⁰ Svarbu pažymėti, kad siekiant taikyti Hagos konferencijos statuto nuostatas besijungiančių valstybių bendrovėms, valstybė, kurioje yra jungtis siekiančios bendrovės buveinė turi būti atitinkamos konvencijos šalimi. Kadangi, Hagos tarptautinės privatinės konferencijos narėmis yra laikomos 84 atskiros pasaulio valstybės bei 85-ąja valstybe yra traktuojama Europos Sąjunga,²⁵¹ kurios nare Jungtinė Karalystė buvo iki išstojo, tai Jungtinė Karalystė norėdama, kad jai būtų taikomis šios konferencijos priimtų konvencijų nuostatos arba turės tapti šio instituto nare arba atskirai patvirtinti konvencijas, kurių šalimi ji tampa. Tokia procedūra reikalinga dėl to, kad nutraukus narystę Europos Sąjungoje nutrūksta tie ryšiai, kuriuos valstybė narė turėjo būdama Europos Sąjungos dalimi, nebent susitarimas dėl išstojo numatytų kitaip.

Gana aktualu yra ir tai, ar Europos Sąjungos valstybės, įtvirtindamos aukščiau minėtą susijungimų teisės aktą numatė savo įstatymų raidėje galimybę tokiomis pat sąlygomis jungtis tiek su Europos Sąjungai priklausančia, tiek su „trečiaja“ valstybe.

²⁴⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d., Valstybės Žinios, 1992, Nr. 33-1014 (1992-11-30)

²⁵⁰ Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos statutas, 15-7-1955.

²⁵¹ *Ibid.*

Tokias nuostatas priėmė Belgijos²⁵² ir Liuksemburgo²⁵³ valstybės, dėl to jose susijungimai su Jungtinės Karalystės įmonėmis neturėtų būti problematiški.

Nuolatinės įmonės buveinės vietos iš Jungtinės karalystės į Europos Sąjungos jurisdikciją perkėlimas ir atvirkščiai bus labiau apribotas pasibaigus pereinamajam laikotarpiui. Taip yra todėl, kad Europos Sąjungoje daugiau nei vienos valstybės sieną kertančių susijungimų reglamentas yra taikomas tik susijungimams tarp Europos Sąjungoje įsteigtų subjektų ir Jungtinės karalystės įmonė negalės vykdyti tokio susijungimo po 2020 m. gruodžio mėnesio, jei pereinamasis laikotarpis nebus pratęstas.²⁵⁴

Taigi, nesant tarptautinio reglamentavimo ar nuostatų Europos mastu vienos valstybės sienas peržengiantis įmonių susijungimas yra vertinamas išimtinai pagal konkrečios valstybės teisės aktų nuostatas. Jei nacionalinė teisė daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių susijungimų nereglementuoja jie tampa praktiškai neįmanomi (rekomenduojant „trečiųjų šalių“ bendrovėms tiesiog steigti naują įmonę valstybėje narėje, kas priveda prie daugybės laiko, finansinių išteklių bei teisinių ir biurokratinių niuansų reikalaujančių resursų) arba jei ir įmanomi, tai tik ribotos atsakomybės bendrovėms patiriant didelius teisinius bei administracinius sunkumus.²⁵⁵

Europos Sąjungos piliečiams bendrovės steigimo procedūra valstybėje narėje lengvesnė ir paprastesnė dėl glaudaus valstybių narių tarpusavio bendradarbiavimo. Tai išsprendžia klausimą dėl reikalingo leidimo gyventi, kurį turi gauti veikla užsiimti norintys trečiųjų šalių piliečiai. Trečiųjų šalių piliečiams norint įsteigti ar įsigyti bendrovę Lietuvoje yra keliami specialūs reikalavimai nustatyti Lietuvos Respublikos įstatyme dėl užsieniečių teisinės padėties.²⁵⁶ Užsieniečiai norėdami vykdyti veiklą Lietuvoje turi gauti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje. Panašios taisyklės galioja ir Jungtinėje Karalystėje – asmenys, iš užsienio valstybių, norintys įregistruoti savo veiklą Jungtinėje Karalystėje turi gauti vizą, tada pasirinkę savo veiklos vykdymo formą registruoja įmonę Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registre²⁵⁷ (jei veikla yra registruotina), o jei neregistruotina kreipiamasi

²⁵² S. COLLIN, M. COMANS „CROSS-BORDER MERGERS WITH A UK COMPANY POST-BREXIT“.

²⁵³ P. HOSS, E. HOSS PRUSSEN „Cross-border mergers after Brexit with Luxembourg“, 2018.

²⁵⁴ HERBERT SMITH FREEHILLS *Brexit Legal Guide „Corporate Law“*, 2020

²⁵⁵ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005 p. 0001 – 0009. Preambulės 1 punktą

²⁵⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, Valstybės žinios, 2004-04-30, Nr. 73-2539

²⁵⁷ Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras
<<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>

tik į Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir maitų departamentą²⁵⁸ – dėl mokesčio mokėtojo registracijos valstybėje. Pažymėtina, kad užsieniečiai iš „trečiųjų“ (ne Europos Sąjungos) valstybių Lietuvoje yra ribojami įmonių įsteigimo atžvilgiu, tikrinant ar veikla yra realiai vykdoma, atkreipiant dėmesį į galimą fiktyvų įmonės steigimą, siekiant gauti leidimą gyventi Lietuvoje.²⁵⁹

Vadovaujantis Jungtinės Karalystės oficialiuose valstybiniuose šaltiniuose teikiama informacija, bei esamu reglamentu – paaiškinančiuoju memorandumu dėl ribotos atsakomybės bendrovių ir partnerysčių situacijos po *Brexit* pastebėtinai šios detalės: Jungtinė Karalystė netaikys jokių sugriežtinimų bendrovės savininko, vadovo ar direktoriaus pilietybės klausimu – tai reiškia, kad Jungtinės Karalystės teritorijoje esančiai įmonei, centrinei jos administracijai ar pagrindinei verslo vietai gali atstovauti ir/ar vadovauti tiek Jungtinės Karalystės, tiek Europos ekonominei erdvei priklausančios valstybės pilietybę asmuo.²⁶⁰ Po *Brexit* Europos Sąjungos valstybės narės iš Jungtinės karalystės pusės kai kuriais aspektais (pvz. siekiant užregistruoti bendrovę Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registre²⁶¹) bus vertinamos kaip užjūrio valstybės pagal 2009 m. Užjūrio bendrovių reglamentą, SI 2009/1801.²⁶² Europos ekonominei erdvei priklausančios bendrovės po *Brexit* įsigaliojimo pagal Jungtinės Karalystės Bendrovių įstatymo²⁶³ nuostatas turės pateikti Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registrai tam tikros papildomos informacijos – įstatinio kapitalo dydį, centrinės buveinės adresą ir kt.²⁶⁴

2017 m. - 2018 m. Jungtinėje Karalystėje buvo nagrinėjama gana aktuali „*Easynet*“ byla įsisteigimo laisvės klausimu, kuri tikėtina leidžia susidaryti nuomonę kaip Jungtinė Karalystė vertins įsisteigimo laisvės klausimą ir daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančius susijungimus po pereinamojo laikotarpio pasibaigimo.

Faktinės bylos aplinkybės apėmė kelių Jungtinės Karalystės bendrovių ir neveikiančios Nyderlandų bendrovės tarptautinį susijungimą į perimančią įmonę Jungtinėje

²⁵⁸ Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir maitų departamentas <<<https://www.gov.uk/log-in-register-hmrc-online-services/register>>>

²⁵⁹ TARPTAUTINĖ MIGRACIJOS ORGANIZACIJA EUROPOS MIGRACIJOS TINKLAS. „*Trečiųjų šalių piliečių atvykimas verslo tikslais*“, Tikslinė studija, 2014.

²⁶⁰ Department for Business, Energy and Industrial strategy - Guidance „*Structuring your business if there is no Brexit deal*“, 2018.

²⁶¹ Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras <<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>

²⁶² 2009 m. Užjūrio bendrovių reglamentą, SI 2009/1801. (org. *COMPANIES. The Overseas Companies Regulations 2009, 2009 No. 1801*)

²⁶³ Jungtinės Karalystės Bendrovių aktas, 2006 (org. *UK Companies Act 2006*)

²⁶⁴ Paaiškinamasis memorandumas įmonėms, mažosioms bendrijoms ir ūkinėms bendrijoms (JK išstojimo reglamentacija) 2019 (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE COMPANIES, LIMITED LIABILITY PARTNERSHIPS AND PARTNERSHIPS (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2019*)

Karalystėje. Nyderlandų bendrovė jau egzistavo, tačiau neatliko jokios reikšmingos funkcijos, ir buvo įtraukta į sandorį tik tam, kad sandoris patektų į Europos Sąjungos teisės aktų taikymo sritį. Teismui kilo klausimas, ar tai nėra piktnaudžiavimas teise, ar sandoriui sudaryti buvo pasinaudota teisinėmis normomis siekiant neteisėto tikslo. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo teisėjas, kuris peržiūrėjo susijungimo prašymą, atsisakė jį pasirašyti remdamasis tuo, kad tai iš tikrųjų nebuvo daugiau nei vienos valstybės sieną kertantis susijungimas, nes Nyderlandų bendrovė sandoryje buvo pasyvi šalis, įtraukta tik siekiant pasinaudoti teisiniu reglamentavimu. Apeliacinis teismas panaikino šį sprendimą ir padarė išvadą, kad tai nebuvo piktnaudžiavimas teise. Teismo teigimu, užkirsti kelią reglamentų taikymui būtų netinkamas Europos Sąjungos įsisteigimo laisvės principo apribojimas bet kurioje valstybėje narėje.²⁶⁵

Taigi, atsižvelgiant į pristatytą teismo sprendimą matyti, kad Jungtinės Karalystės teismams būdingas teigiamas vertinimas Europos Sąjungos Bendrovių teisės direktyvų taikymo klausimu.

Reorganizavimas susijungimo būdu pasibaigus pereinamajam laikotarpiui tarp Jungtinės Karalystės bendrovės ir Europos Sąjungos narės bendrovės nebus bendro Europos Sąjungos režimo dalimi, todėl turės būti vykdomas atsižvelgiant į nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus. Tiesa, nors dabar dar ir nėra aišku, kokios tiksliai taisyklės galios daugiau nei vienos valstybės sieną kertantiems susijungimams tarp Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos bendrovių yra galimybė, kad Jungtinės Karalystės valstybinės institucijos priims detaliau reglamentuojančius teisės aktus dėl daugiau nei vienos valstybės sieną kertančių bendrovių susijungimo po *Brexit*, liečiančius tolimesnį bendradarbiavimą su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Tokiu atveju siūlytina detalizuoti įsisteigimo abipusio įsisteigimo galimybių klausimo vertinimą bei atsižvelgiant į ilgalaikius bendros rinkos santykius tarp Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės bent laikinai (jei nėra įmanoma neterminuotai) taikyti Europos Sąjungos valstybių įsisteigimo klausimui lengvatines sąlygas lyginant su užjūrio valstybėmis, siekiant išvengti finansinės, mokestinės, administracinės bei biurokratinės naštos susijungimuose dalyvaujančioms bendrovėms, bei išvengiant bereikalingo susijungimo proceso vilkinimo.

Apibendrinant, atkreiptinas dėmesys į reglamentavimo trūkumus, kurie turi būti išspręsti iki perinamojo laikotarpio pabaigos. Tiesa, nors kai kurie teisės aktai Jungtinės Karalystės yra įgyvendinti nacionaliniu mastu, juose įtvirtintos privilegijos Europos Sąjungos bendrosios rinkos atžvilgiu Jungtinei Karalystei nebegalios, nebent bus

²⁶⁵ Easynet Global Services Ltd, Re [2018] EWCA Civ 10 (18 January 2018)

susitarta kitaip. Taip pat, pažymėtina, kad ne visos Europos Sąjungos valstybės turi teisinės pagalbos klausimus apibrėžiančias dvišales sutartis su Jungtine Karalyste, o tai, tikėtina, bus aktualu pasibaigus pereinamajam laikotarpiui. Todėl, siūlytina, teisinės pagalbos klausimus apibrėžti bendroje daugiašalėje sutartyje, tarp Europos Sąjungos valstybių ir Jungtinės Karalystės.

3. EUROPOS SAJUNGOS JURIDINIAI ASMENYS IR JŲ PADĖTIS PO *BREXIT*

Prie egzistuojančių 27 Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių bendrovių teisinių režimų prisidedantis alternatyvusis 28 – asis Europos Sąjungos bendrovių teisinis režimas, siūlantis papildomus variantus Europos Sąjungos valstybių narių bendrovių teisinėms formoms *inter alia* yra pripažįstamas kaip vienas iš Europos Sąjungos Bendrovių teisės laimėjimų (kartu su vieningos rinkos įtvirtinimu),²⁶⁶ kuris rodo vieningos Europos Sąjungos pranašumą verslo terpėje.

Šioje darbo dalyje siekiama apžvelgti Europos Sąjungos suformuotus institutus, kurių teisinę formą pasirinktinai gali taikyti Europos Sąjungos valstybių narių įmonės, jų junginiai bei verslinę veiklą vykdančios fiziniai asmenys ar jų grupės. Taip pat, įvertinti kaip Jungtinėje Karalystėje įkurtus Europos Sąjungos teisinį režimą atstovaujančius institutus paveiks *Brexit*, koku būdu šie juridiniai asmenys toliau funkcionuos bei ar Jungtinės Karalystės pilietybę turintis fizinis ar juridinis asmuo galės būti žemiau paminėtų formų įkūrėju arba dalyviu.

Vidaus rinkos kūrimo metu pradėjus gerėti Europos Sąjungos valstybių ekonominei bei socialinei būklei, prieita prie išvados, kad nepakanka vien panaikinti prekybos ir paslaugų teikimo barjerus, bet būtina ir gamybines struktūras pritaikyti Bendrijos dimensijai. Todėl svarbu, kad juridiniai asmenys, kurių veikla neapsiriboja vien vietos poreikių tenkinimu, galėtų planuoti ir vykdyti veiklą pagal bendras taisykles visos Sąjungos mastu.²⁶⁷ Dėl šios priežasties, Europos Sąjungos bendrovių teisė, siekdama darnesnio ir glaudesnio bendradarbiavimo suformavo tokius, reglamentais²⁶⁸ įtvirtintus subjektus, veikiančius Sąjungos lygmeniu:

- Europos ekonominių interesų grupė (EEIG);
- Europos bendrovė (SE);
- Europos kooperatinė bendrovė (SCE).

99 procentai Europos Sąjungos bendrovių yra uždarnosios akcinės bendrovės²⁶⁹, todėl XX a. iš verslininkų ir akademikų tarpo kilo privati iniciatyva, siekianti patenkinti

²⁶⁶ BASEDOW, J. *BREXIT and business law*. China-EU Law J 5, 2017.

²⁶⁷ Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija <<<https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/imoniui-teise/europos-sajungos-bendroviu-teise/reglamentai-es-bendriju-teise/2003-m-liepos-22-d-tarybos-reglamentas-eb-nr-1435-2003>>>

²⁶⁸ Tai privalomas teisės aktas, taikomas visoje Europos Sąjungoje, jo taikymas yra tiesioginio pobūdžio (šaltinis: https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_lt)

²⁶⁹ NOUSSIA, KYRIAKI. "European Private Company (*Societas Privata Europaea*)."
Business Law International, HeinOnline, 2010.

mažų ir vidutinio dydžio bendrovių (SME²⁷⁰) poreikius Europos Sąjungoje. Ji skatino Europos privačios bendrovės (*Societas privata Europaea* (SPE)), Lietuvoje žinomos uždarosios akcinės bendrovės atitikmeniu, formavimą.²⁷¹ Taigi, minėta idėja 2001 m. pradėjo plėtotis, sulaukusi Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pritarimo,²⁷² tačiau joks teisės aktas net ir po 2008 m. birželio 25d. Europos Komisijos siūlymo tuo klausimu nebuvo priimtas, o 2013 m. nuspręsta projektą atšaukti dėl jo aktualumo praradimo. Šios iniciatyvos skeptikai poziciją grindžia daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių susijungimų galimybe bei įsisteigimo laisvės principu ir teigia, kad naujas teisės aktas mažoms bendrovėms Europos Sąjungoje yra nereikalingas. Idėją palaikantieji teigia, kad šio instituto poreikis vis dar išlikęs, o vieninga nedidelių bendrovių sistema Sąjungoje padėtų išlaikyti ar padidinti jų konkurencingumą.²⁷³ 2014 m. Europos Komisija pateikė alternatyvos *Societas privata Europaea* (SPE) pasiūlymą - Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl vienanarių privačių ribotos atsakomybės bendrovių - *Societas Unius Personae* (SUP) - projektą. Iniciatyvos tikslas – palengvinti galimybę įsteigti tokią vienintelį akcininką turinčią įmonę bet kurioje ES valstybėje narėje²⁷⁴ bei atverti vieningos rinkos potencialą mažoms ir vidutinėms įmonėms.²⁷⁵ Šių institutų projektų vykdymo nutraukimas skatina tolimesnes diskusijas dėl galimo jo poreikio, tačiau esamu momentu nėra poreikio juos plačiau analizuoti, nes nepaisant institutų įtvirtinimo galimybės Jungtinė Karalystė nei teigiamų nei neigiamų padarinių dėl to šioje plotmėje nepatirs.

Toliau nagrinėjamos atskiros įgyvendintos ir šiuo metu egzistuojančios juridinių asmenų formos pagal jų įtvirtinimo Europos Sąjungos mastu laikotarpį.

Sklandesnis bendrovių funkcionavimas Europos Sąjungos rinkoje buvo aktualus ir opus klausimas dar iki Europos bendrovės statuto suformulavimo. Europos Sąjunga siekdama užtikrinti verslo bei prekybos plėtrą tarp valstybių narių 1985 m. liepos 25 d. priėmė reglamentą dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG)²⁷⁶ - tai buvo pirmasis Europos Sąjungos juridinis asmuo. Sąjungos paskatos tokio juridinio asmens

²⁷⁰ Small and medium-sized enterprises

²⁷¹ S. KATUOKA, V. ČESNULEVIČIŪTĖ „*European private company: perspectives of legal regulation*“, JURISPRUDENCIJA, 2012.

²⁷² European Economic and Social Committee, Own-initiative opinion, European Company Statute for SMEs, 21 March 2002, ESC 363-2002

²⁷³ HERIBERT HIRTE, Christoph Teichmann, Walter de Gruyter „*The European Private Company - Societas Privata Europaea (SPE)*“, 2012.

²⁷⁴ Europos Parlamentas „*Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės*“ <<<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>>>

²⁷⁵ PIERRE-HENRI CONAC. *The Societas Unius Personae (SUP): A “Passport” for Job Creation and Growth*, 2019.

²⁷⁶ 1985 m. liepos 25 d. Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG), *OL L 199, 1985 7 31*

plėtojimui apėmė bendros valstybių narių rinkos ekonomikos potencialo panaudojimą, tinkamos aplinkos dideliems ir mažesniems rinkos subjektams sudarymą bei pagrindo sudaryti ekonominius sandorius už valstybių narių sienų plėtojimą.²⁷⁷ Pagrindinis Europos ekonominių interesų grupės tikslas įtvirtintas 3 reglamento dėl Europos ekonominių interesų grupių straipsnyje,²⁷⁸ nustatančiame, kad tikslas nėra pelno siekimas sau, o pagalba savo nariams vykdyti ekonominę veiklą arba ją plėsti, taip pat pasiekti geresnių šios veiklos rezultatų.²⁷⁹ Europos ekonominių interesų grupės institutas sukurtas palengvinti pelno siekiančių valstybių narių bendrovių kooperaciją peržengiančią vienos valstybės sienas.²⁸⁰ Lietuvos Respublikoje Europos ekonomines interesų grupes įtvirtinantis įstatymas priimtas 2003 m. gruodžio 22 d.,²⁸¹ o Jungtinėje Karalystėje šis teisės aktas įgijo juridinę galią 1989 m.²⁸² EEIG sukūrimo idėja ir naudingos perspektyvos užuomazga buvo matoma dar gerokai iki Europos Sąjungos atsiradimo. Italų advokatas Fedozzi teigė, kad tokios formos subjekto sukūrimas palengvintų didelių įmonių, tinkamų sparčiai pramonės plėtrai, kūrimą.²⁸³ Tačiau minėtos formos junginys Europos Sąjungos Tarybai pasiūlytas tik 1973 m., o pradėjo egzistuoti tik 9-ojo dešimtmečio pabaigoje.²⁸⁴ Europos ekonominių interesų grupės institutas iš esmės pasiūlė regioninės plėtros galimybę verslui, bendradarbiaujant su identiška arba panašia veikla užsiimančiomis įmonėmis. Pagrindiniai EEIG reikalavimai tai ne mažesnė nei dviejų ir ne didesnė nei dvidešimties, asmenų (fizinų ar juridinių) grupė, siekianti pagerinti ir plėtoti jos narių ekonominę veiklą, ar padidinti iš veiklos gaunamą naudą. Europos ekonominių interesų grupės narių veikla turi būti susijusi tik su vykdoma ekonomine veikla ir šios veiklos vystymui padedančia veikla.²⁸⁵ Kaip jau minėta, EEIG narės turi turėti įregistruotos ar turėti centrinę administraciją Europos Sąjungos valstybėje narėje, arba, jei tai fizinis asmuo, jis turi užsiimti savo profesine – komercine veikla Europos Sąjungos valstybėje narėje. Taip pat, pažymėtina, kad Europos ekonominių

²⁷⁷ GOUDARZI, K. E. FAR, A. E. FAR „*Function and Structure of European Economic Interest Group and Its Structural Difference with Multinational Companies*“, Published by Canadian Center of Science and Education, 2015.

²⁷⁸ 1985 m. liepos 25 d. Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG), *OL L 199, 1985 7 31*

²⁷⁹ *Ibid.*

²⁸⁰ S. MCLAUGHLIN „*Unlocking Company Law 2nd Edition*“, Routledge, 2013

²⁸¹ Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, 2003 m. gruodžio 22 d. Nr. IX-1939, Vilnius, Valstybės žinios, 2004-01-07, Nr. 4-43

²⁸² The European Economic Interest Grouping Regulations 1989 No. 638.

²⁸³ DE BRUYCKER, 'EC Company Law – The European Company versus The European Economic Interest Grouping and the Harmonization of the National Company Laws', 199 citing Konstandinidis, The Historical Evolution of the Concept of the European Company and Their Impact on Greek Law, 5-6 *Hellenic Rev Int'l Rel* 285, 1989.

²⁸⁴ M. MEISELLES, „*The European Economic Interest Grouping – A Chance for Multinationals?*“ *European Business Law Review*, 2015.

²⁸⁵ *Malta: Doing Business, Investing in Malta Guide Volume 1 Strategic, Practical Information, Regulations, Contacts*, World Business and Investment Library, WWW.IBPUS.COM, Lulu.com, 2019.

interesų grupės sudarymui reikalaujama, kad subjektai veiktų bent dvejose skirtingose Europos Sąjungos valstybėse. Reikalavimas, kad Europos ekonominių interesų grupės narės veiktų bent dvejose skirtingose valstybėse ir institutas, savo pagrindine paskirtimi, dėtų pastangas narių veiklos plėtojimui bei iš veiklos gaunamų pajamų augimui, leidžia daryti išvadą kad šis Europos Sąjungos juridinis asmuo yra remiamojo pobūdžio subjektas, skirtas tarptautinio lygio ryšių plėtimui bei koordinuotos su kitomis narėmis praktikos įgyvendinimui.

Europos bendrovės (*Societas Europaea* (SE) kūrimo idėja skaičiuoja 70-metį. XX a. viduryje susiformavus bendrai kelių ekonomiškai ir finansiškai stiprių Europos valstybių Sąjungai ir bendros rinkos politiką įtvirtinus Romos sutartimi²⁸⁶ išaugo poreikis laisvę užsiimti verslu²⁸⁷ valstybes nares vienijančioje rinkoje supaprastinti formuojant Europos Sąjungos juridinius asmenis.²⁸⁸ Tačiau pirmasis formalus siūlymas reglamentuoti Europos bendrovės atsirado tik 1970.²⁸⁹ Inicatyva sukurti galimybę Europos lygmeniu įregistruoti bendrovę kilo iš ankstesnėje darbo dalyje aptartos įsisteigimo laisvės įtvirtinimo poreikio. Nepaisant to, kad Europos Sąjungos bendrovių teisė pradėjo formuotis 70-aisiais pradėjus Sąjungos valstybių narių teisės aktų, liečiančių Bendrovių teisę, harmonizaciją, šis procesas Sąjungos lygmeniu kėlė nemažai klausimų ir vis dar yra kvestionuotinas.²⁹⁰ Europos Sąjungos bendrovių teisės ekspertai²⁹¹ tyrimo darbe Europos Sąjungos bendrovių teisės ateities klausimu išreiškia abejonę dėl visa apimančios bendrovių teisės reguliacijos, pabrėždami, kad Sąjunga turėtų pasirinkti selektyvią harmonizavimo formą, atsižvelgiant į valstybių narių bendrovių teisės nuostatas.²⁹² Tačiau selektyviai harmonizacijai turėtų būti nubrėžtos itin aiškios ribos, kadangi kitu atveju Europos Sąjungos valstybių narių privačios bendrovės susiduria su bendrovių teisės taikymo savo veikloje neaiškumais. Iki Europos bendrovės (SE) statuto²⁹³ įtvirtinimo problemine sritimi įvardintina ir Europos Sąjungos suteikta plati direktyvų įgyvendinimo laisvė, kuri sudarė sąlygas sistemos nehomogeniškumai, keliančiam painiavą tarp skirtingoms valstybėms būdingų skirtingų

²⁸⁶ 1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

²⁸⁷ 2000m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *OL C 326, 2012 10 26*.

²⁸⁸ NOËLLE LENOIR. *Utrecht Law Review* „*The Societas Europaea (SE) in Europe A promising start and an option with good prospects.*“

²⁸⁹ Proposal for a Council Regulation Embodying a Statute for the European Company, *OJ C 124, 10.10.1970*, p. 1.

²⁹⁰ C. GORRIZ „*EU Company Law: Past, Present and...Future?*“, 2018.

²⁹¹ PETER BÖCKLI, PAUL DAVIES, EILIS FERRAN, GUIDO FERRARINI, JOSÉ GARRIDO, KLAUS HOPT, ALAIN PIETRANCOSTA, KATHARINA PISTOR, ROLF SKOG, STANISLAW SOLTYSINSKI, JAAP WINTER, EDDY WYMEERSCH.

²⁹² European Company Law Experts (ECLE) „*The Future of European Company Law (response to the European Commission's Consultation)*“, May 2012.

²⁹³ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294, 10/11/2001*

įmonių kategorijų ir jiems taikomų teisės aktų, kuriuose vienaip ar kitaip buvo kalbama ir apie ribotos atsakomybės privačias bendroves.²⁹⁴ 2001 m. spalio 8 d. buvo priimtas reglamentas dėl Europos bendrovės (SE) statuto.²⁹⁵ Dokumentas numatė tam tikrus kriterijus Europos bendrovės įsteigimui, tokius kaip: įmonės registruotos buveinės ir pagrindinės buveinės egzistavimas toje pačioje Sąjungos valstybėje, padalinių buvimas kitose Sąjungos valstybėse, darbuotojų informavimo, konsultavimo ir dalyvavimo įmonės veikloje tvarkos įmonėje įtvirtinimas bei pasirašytojo²⁹⁶ įstatinio kapitalo dydis siekiantis 120 000 Eur. Europos bendrovės (SE) statuto preambulėje pažymima, kad reikėtų nustatyti mažiausią kapitalo dydį, kuris būtų pakankamas, tačiau kad net ir maža ar vidutinė įmonė turėtų pakankamai lėšų įsteigti SE. Tačiau, toks kapitalo dydis mažesnėse ir ekonomiškai silpnesnėse Europos Sąjungos valstybėse narėse pasiektinas tik didelėms įmonėms, tokiu būdu eliminuojant mažesnių valstybių narių įmonių, nors ir atitinkančių akcinės bendrovės kategoriją, galimybę pasinaudoti šiuo Europos Sąjungos dokumentu. *Societas Europaea* gali būti įsteigiama mažiausiai dviejų valstybių narių sujungiant bendroves, įsteigiant patronuojančiąją bendrovę, įsteigiant patronuojamąją bendrovę ar įmonę pertvarkant į SE.²⁹⁷ Bet kokiu atveju Europos bendrovė (SE) negali būti sukuriama iš naujo, tai jau egzistuojančios bendrovės transformacija.²⁹⁸ Taigi, Europos bendrovę (SE) galima apibūdinti kaip ribotos civilinės atsakomybės akcinę bendrovę kuri gali būti įregistruota bet kurioje Europos ekonominei erdvei priklausančioje valstybėje.²⁹⁹ Lietuvoje Europos bendrovės (SE) reglamentuojantis įstatymas priimtas 2004 m. balandžio 29 d.,³⁰⁰ o Jungtinėje Karalystėje šis teisės aktas įtvirtintas 2004 m.³⁰¹ Siejant Europos bendrovės (SE) su ankstesnėje darbo dalyje aptartomis įsisteigimo teorijomis paminėtina, kad šis juridinis asmuo aktualus bendrovėms, palaikančioms realios buveinės doktriną ir norinčioms perkelti savo registruotą buveinę arba centrinę administraciją į kitą valstybę narę.³⁰²

Europos kooperatinė bendrovė (*Societas cooperativa Europaea* (SCE)) yra vėliausiai įkurta iš trijų šiuo metu Europos Sąjungoje egzistuojančių bendrovių formų. Šis juridinis asmuo vertinamas kaip vienas iš baigiamųjų vieningos rinkos formavimo žingsnių.

²⁹⁴ SASSO, LORENZO. „*Societas Europaea: Between Harmonization and Regulatory Competition*“, 2007.

²⁹⁵ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294*, 10/11/2001

²⁹⁶ Pasirašytasis kapitalas - akcinis kapitalas, dėl kurio emitentas yra gavęs akcijas įsigyjančių asmenų pasižadėjimą apmokėti (šaltinis: <http://zodynas.vz.lt/Pasirasytasis-kapitalas>)

²⁹⁷ Europos Parlamentas „*Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės*“ <<<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>>>

²⁹⁸ A. MAVRIKAKIS „*Public Companies and Equity Finance 2019*“, College of Law Publishing, 2019.

²⁹⁹ Companies House. Guidance „*The European Company: Societas Europaea (SE)*“, 2016.

³⁰⁰ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294*, 10/11/2001

³⁰¹ A. MAVRIKAKIS „*Public Companies and Equity Finance 2019*“, College of Law Publishing, 2019.

³⁰² A. KOKKINIS „*The Impact of Brexit on the Legal Framework for CrossBorder Corporate Activity*“.

Europos kooperatinė bendrovė siekiama sumažinti egzistuojančius tarpvalstybinius kliuvinius palengvinant bendrovėms Europos Sąjungoje darbą tarp valstybių narių ir sukuriant naudingą konkurencinę aplinką.³⁰³ Neretai kalbama, kad Europos kooperatinė bendrovė įgyvendino tuos kooperatinius aspektus, kurių įtvirtinimas buvo pražiūrėtas reglamentuojant Europos bendrovę (SE). Europos kooperatinės bendrovės ištakos skaičiuojamos nuo 7-ojo XX a. dešimtmečio,³⁰⁴ tačiau nuo pirmojo pasiūlymo įtvirtinti Europos kooperatinę bendrovę 1992 m. praėjo daugiau nei 10 metų iki reglamento apibrėžiančio Europos kooperatinės bendrovės veiklą įgyvendinimo. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto³⁰⁵ iš esmės įtvirtino naują juridinį asmenį Europos Sąjungos bendrovių teisėje. Europos kooperatinė bendrovė turi tam tikrų akcinės bendrovės ypatumų, tačiau savo esme yra kooperatinė³⁰⁶. Europos kooperatinės bendrovės teisinė forma gali būti laisvai pasirenkama priklausomai nuo juridinio asmens dalyvių. Europos kooperatinės bendrovės narių skaičius ir kapitalas yra kintamas, tačiau jis negali būti mažesnis nei 30 000 Eur. Europos kooperatinė bendrovė yra ribotos civilinės atsakomybės subjektas, tačiau steigimosi dokumentuose galima numatyti ir neribotą civilinę atsakomybę. Europos kooperatinę bendrovę įsteigti gali tiek fiziniai tiek juridiniai asmenys, tačiau reikalaujama, kad subjektai veiktų bent pagal dviejų skirtingų valstybių narių teisę arba gyventų bent dvejose skirtingose valstybėse narėse. Fizinį asmenų turi būti ne mažiau kaip 5. Taip pat paminėtina, kad Europos kooperatinę bendrovę steigti gali ir pertvarkymo arba susijungimo procedūrą įgyvendinę kooperatyvai.³⁰⁷ Europos kooperatinės bendrovės steigėjai gali nuspręsti dėl vienpakopės arba dvipakopės valdymo struktūros.³⁰⁸ Analizuojant Europos kooperatinę bendrovę svarbu aptarti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimą dėl Europos kooperatinės bendrovės reglamento ginčijimo, kur Teismas pasisakė, kad „ginčijamas reglamentas, nepakeičiantis egzistuojančių skirtingų nacionalinės teisės aktų, turi būti laikomas siekiančiu ne suderinti kooperatinėms bendrovėms taikomą valstybių narių teisę, o sukurti naują kooperatinės bendrovės formą, viršesnę už nacionalines formas. Šiam tvirtinimui įtakos nedaro tai, kad ginčijamas reglamentas išsamiai neįtvirtina visų

³⁰³ J. Cremers, M. Stollt, S. Vitols „*A decade of experience with the European Company*“, 2013.

³⁰⁴ D. Nerudová. *TAX AND LEGAL ASPECTS OF SOCIETAS COOPERATIVA EUROPAEA*, 2007.

³⁰⁵ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, *OL L 207, 2003 8 18*

³⁰⁶ Kooperatinė bendrovė – įstatymų nustatyta tvarka fizinių ir (arba) juridinių asmenų įsteigta įmonė, skirta narių ekonominiams, socialiniams ir kultūriniais poreikiams tenkinti. Jos nariai įneša lėšas kapitalui sudaryti, tarpusavyje pasiskirsto riziką bei naudą pagal narių prekių ir paslaugų apyvartą su šia bendrove ir aktyviai dalyvauja kooperatinės bendrovės valdyme.

³⁰⁷ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, *OL L 207, 2003 8 18*

³⁰⁸ D. Nerudová. *TAX AND LEGAL ASPECTS OF SOCIETAS COOPERATIVA EUROPAEA*, 2007.

Europos kooperatinėms bendrovėms taikytinų nuostatų, o tam tikrais klausimais nurodo valstybės narės, kurios teritorijoje yra registruota Europos kooperatinės bendrovės buveinė, teisę, nes toks nurodymas, yra subsidiarus.³⁰⁹ 2003 m. Europos kooperatinės bendrovės reglamentas buvo papildytas direktyva dėl darbuotojų dalyvavimo, siekiant užtikrinti, kad įsteigtas Europos kooperatinę bendrovę neišnyktų ar nesusilpnėtų darbuotojų dalyvavimo sistema, veikianti Europos kooperatinę bendrovę kartu steigiančiose įmonėse.³¹⁰³¹¹ Lietuvoje kooperatinių bendrovių įstatymas priimtas 2006 m.,³¹² tais pačiais metais ir Jungtinėje Karalystėje³¹³.

Tačiau, nepaisant to, kad alternatyvūs Europos Sąjungos juridiniai asmenys yra vertinami kaip tam tikras Sąjungos laimėjimas, tarp valstybių narių šios juridinių asmenų teisinės formos nesulaukė tokio susidomėjimo, kokio buvo tikėtasi. 2020 metų duomenimis Europoje yra apie 2 600 Europos ekonominių interesų grupių,³¹⁴ 2018 metų duomenimis įsteigta apie 3 tūkstančius Europos bendrovių³¹⁵ bei 42 Europos kooperatinės bendrovės.³¹⁶ Pažymėtina, kad nėra nei vienos Europos kooperatinės bendrovės įsteigtos Jungtinėje Karalystėje. Dažniausiai jos buvo steigiamos Vokietijoje, Slovakijoje, Italijoje ir Vengrijoje.³¹⁷ Europos bendrovės (SE) dažniausiai buvo steigiamos Čekijoje, Vokietijoje, Nyderlanduose ir Austrijoje.³¹⁸ 2020 metų duomenimis Jungtinėje Karalystėje yra apie 270 Europos ekonominių interesų grupių,³¹⁹ o 2017-2018 metų Jungtinės Karalystės registru duomenys rodo, kad iš Europos Sąjungos išstojanti šalis turi apie 40 įsteigtų Europos bendrovių (SE).³²⁰

³⁰⁹ Byla C-436/03 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Europos Parlamentas prieš Europos Sąjungos Tarybą „Ješkinys dėl panaikinimo – Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 – Europos kooperatinė bendrovė (SCE) – Teisinio pagrindo pasirinkimas – EB 95 straipsnis – EB 308 straipsnis“ <<<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:62003CJ0436&from=EN>>>

³¹⁰ Europos Parlamentas „Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės“ <<<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>>>

³¹¹ 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, *OL L 207, 2003 8 18*

³¹² Lietuvos Respublikos Europos kooperatinių bendrovių įstatymas, 2006 m. birželio 15 d. Nr. X-696, Vilnius, *Valstybės žinios*, 2006-06-30, Nr. 73-2764

³¹³ The European Cooperative Society Regulations 2006 No. 2078.

³¹⁴ EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre, 2020 <<<https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2020/01/ewiv-statistik-1.pdf>>>

³¹⁵ ANDERS CARLSON, SE Companies, 2018, ETUI.

³¹⁶ List of European Cooperatives (SCE), 2018 <<<https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2018/08/sce-list.pdf>>>

³¹⁷ *Ibid.*

³¹⁸ A. KOKKINIS „The Impact of Brexit on the Legal Framework for CrossBorder Corporate Activity“.

³¹⁹ EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre, 2020 <<<https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2020/01/ewiv-statistik-1.pdf>>>

³²⁰ Companies House. Companies register activities: statistical release 2017 to 2018 <<<https://www.gov.uk/government/statistics/companies-register-activities-statistical-release-2017-to-2018>>>

Aukščiau išvardinti subjektai toliau, šioje darbo dalyje, kalbant apie visumą jų, bus vadinami Europos Sąjungos bendrovių teisės institutais. Visų minėtų institutų egzistavimui būdingi ir reikalingi tie patys elementai – daugiau nei vienos valstybės sienos peržengimas ir įsisteigimo laisvė. Pirmasis elementas, kuris jungimūsi prasme jau buvo aptartas ankstesnėje darbo dalyje, Europos Sąjungos bendrovių teisėje iš esmės yra vienijantis elementas, kuriantis tapačios ir visą Sąjungą apimančios bendrovių teisės galimybę. Tačiau atsiradus vieningumui ir bendrumui kiekvieno komponento svarba bendrame paveiksle pradeda sparčiai augti, priklausomai nuo bendros Sąjungos politikos apimties įgyvendinimo valstybėje narėje. Jungtinė Karalystė, kaip ir visos Europos Sąjungos valstybės, Europos Sąjungos institucijų leidžiamus teisės aktus privalėjo įgyvendinti atitinkamai nustatytu terminu. Įgyvendinimas vedė prie naudojimosi bendra rinka ir jos galimybėmis, o tai – prie itin glaudžiais tarpusavio ryšiais bendrovių ir kitose teisės srityse susisaisčiusių valstybių. Įsisteigimo laisvė Europos bendrovių kontekste atsispindi galimybe pakeisti registruotą bei faktinę bendrovės buveinę be likvidavimo procedūros perkeliant ją į bet kurios valstybės narės teritoriją.

Taigi, teisės aktų, apibrėžiančių Europos Sąjungos juridinius asmenis suformavimas yra vienas iš įsisteigimo laisvės principą įtvirtinančių mechanizmų.³²¹ Šie juridinių asmenų dariniai ir formos leidžia Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybių narių bendrovėms užsitikrinti glaudesnę supranacionalinį bendradarbiavimą su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, plėtoti komercinę veiklą bendradarbiaujant su kitų valstybių narių bendrovėmis.

Aptartiems Europos Sąjungos juridiniams asmenims negailima kritikos, o teisės aktus kuriantys linčiuojami dėl prasto nuostatų formulavimo bei probleminių kriterijų taisyklės, teises bei pareigas bendrovėms nustatančiuose dokumentuose. Vadovaujantis tuo, kas aptarta ir žinant ribotą Europos Sąjungos valstybių narių įmonių naudojimąsi įsteigti vienos ar kitos formos Europos bendrovę susiduriama su klausimu, kiek svarbus *Brexit* Europos Sąjungos bendrovių teisės institutų atžvilgiu.

3.1. *Brexit* poveikis Europos Sąjungos juridiniams asmenims

Analizuojant Europos bendrovių sąsajas su Jungtine Karalyste, pažymėtina, kad iki Europos bendrovės (SE) statuto³²² įtvirtinimo nacionaliniame Jungtinės Karalystės teisės akte³²³ buvo kilę daug diskusijų dėl darbuotojų dalyvavimo, valdymo organų formavimo,

³²¹ SASSO, LORENZO. „*Societas Europaea: Between Harmonization and Regulatory Competition*“, 2007.

³²² Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294*, 10/11/2001

³²³ SI 2004/2326

mokestinės aplinkos, įstatinio kapitalo ir kt., todėl Jungtinės Karalystės derinimasis prie šio instituto buvo sudėtingas procesas. Manytina, kad atsižvelgiant į diskusinius klausimus liečiančius Europos bendrovę (SE) *Brexit* galimai suteiks galimybę pakeisti esmines jos nuostatas, sumažinti priklausomybę nuo nacionalinių teisės aktų bei padidinti informacijos apie šio subjekto privalumus srautą, kas ilgainiui padidintų šio instituto populiarumą Europos Sąjungoje³²⁴ - įvedus tinkamus pokyčius aktualius daugumai Sąjungos valstybių Europos bendrovės (SE) tikėtina steigsis dažniau.

Nors aukščiau paminėta statistika nerodo didelio Europos Sąjungos 28-ojo teisinio režimo populiarumo, svarbu atkreipti dėmesį į anksčiau minėtą – Europos bendrovių teisinėje formoje patrauklumą neretai įžvelgia dideli ir tarpvalstybiniai mastu glaudžiai bendradarbiaujantys verslai, o tai parodo, kad Jungtinės Karalystės išstojimas iš Europos Sąjungos bus iš ties reikšmingas Jungtinėje Karalystėje įregistruotoms Europos bendrovėms (SE) bei Europos ekonominių interesų grupėms (EEIG). Dėl šių aspektų susitarimas tarp Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės dėl išstojimo turi 2, atitinkamai kiekvienam juridiniam asmeniui, paaiškinamuosius memorandumus³²⁵³²⁶ apžvelgiančius situacijos po pereinamojo laikotarpio pokyčius ir veiksmus, kuriuos galima įgyvendinti iki jo pabaigos. (Jokių konkrečių nuostatų dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE), kaip Europos Sąjungos juridinio asmens nėra, nes nei viena Europos kooperatinė bendrovė (SCE) nėra įsteigta Jungtinėje Karalystėje.)

Atsižvelgiant į paaiškinamųjų memorandumų³²⁷³²⁸ nuostatas Europos Bendrovė (*Societas Europaea* (SE)), Europos Sąjungoje įtvirtinta 2001 m. Europos Tarybos reglamentu Nr. 2157/2001 dėl Europos bendrovės (SE) statuto,³²⁹ o 2004 m. Jungtinėje Karalystėje teisės aktu SI 2004/2326,³³⁰ bei Europos ekonominių interesų grupė (EEIG) apibrėžta 1985 m. Europos Tarybos reglamentu Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių

³²⁴ DUMITRU, OVIDIU IOAN. "The European Company, Perspectives after Brexit." *Juridical Tribune*, vol. 7, no. 2, December 2017, HeinOnline.

³²⁵ Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos ekonominių interesų grupių (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN ECONOMIC INTEREST GROUPING (AMENDMENT) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*)

³²⁶ Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos bendrovių (SE) (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN PUBLIC LIMITED-LIABILITY COMPANY (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*)

³²⁷ Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos ekonominių interesų grupių (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN ECONOMIC INTEREST GROUPING (AMENDMENT) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*).

³²⁸ Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos bendrovių (SE) (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN PUBLIC LIMITED-LIABILITY COMPANY (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*)

³²⁹ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294*, 10/11/2001

³³⁰ A. MAVRIKAKIS „*Public Companies and Equity Finance 2019*“, College of Law Publishing, 2019.

interesų grupių (EEIG),³³¹ o Jungtinėje Karalystėje juridinę galią įgijusi 1989 m. teisės aktu Nr. SI 1989/638³³² iš esmės nenustos savo galios, tačiau bus automatiškai pertvarkytos į atitinkamai - Jungtinės Karalystės bendrovę (UK *Societas*) ir Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupę (UKEIG). Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Sąjungos subjektams – Europos bendrovei (SE) bei Europos ekonominių interesų grupei buvo užtikrinama judėjimo laisvė Europos Sąjungos apimtyje. Jungtinės Karalystės bendrovės (UK *Societas*) bei Jungtinės Karalystės Ekonominių interesų grupės padėtis šiuo klausimu kitokia – šie institutai po pereinamojo laikotarpio bus pripažįstami išimtinai tik Jungtinės Karalystės subjektais, todėl vidaus rinkos laisvių, egzistuojančių Sąjungoje neturės. Minėti juridiniai asmenys ir toliau funkcionuos Jungtinėje Karalystėje pagal teisės aktus,³³³ kuriais Jungtinė Karalystė įtvirtino Europos Sąjungos įstatymų leidėjo patvirtintas nuostatas. Jungtinė Karalystė jau priėmė teisės aktų pakeitimus, įsigaliosiančius po pereinamojo laikotarpio, kuriose turinys iš esmės nesikeičia, tačiau kinta bendrovės pavadinimas (pagal Europos Tarybos reglamentą dėl Europos bendrovės (SE)³³⁴ trumpinį SE apibrėžiantį teisinę bendrovės formą greta bendrovės pavadinimo gali naudoti tik Europos Sąjungos valstybės narės). Taigi šioje situacijoje kyla klausimas dėl minėto režimo: ar įmanoma įsivaizduoti, kad tapatų korporatyvinį subjektą Europos Sąjungos valstybėse narėse reguliuoja Europos Tarybos reglamentas,³³⁵ ir toks pats nacionalinis įstatymas³³⁶ Jungtinėje Karalystėje?³³⁷ Atsižvelgiant į tai, pažymėtina, kad tokiu atveju Jungtinė Karalystė galėtų būti traktuojama kaip tam tikra Europos Sąjungos teisėkūros procedūros dalis,³³⁸ o tokia padėtis po *Brexit* nėra priimtina, nes Jungtinė Karalystė iš esmės turi prievolę atitrūkti nuo šių procedūrų. Tai padaryti įpareigoja išstojimas iš Europos Sąjungos. Todėl šiuo atveju Jungtinės Karalystės bendrovės (UK *Societas*) formos naudojimas, kuris iš esmės remiasi Europos Tarybos reglamentu keltų painiavą.³³⁹ Savo esme tapatūs institutai Jungtinėje Karalystėje ir Europos Sąjungoje keltų neaiškumų ir teismų praktikoje, kadangi Europos Sąjungoje galiojanti sistema išnaudojus nacionalinius savo teisės gynybos būdus leidžia kreiptis į supranacionalines institucijas – Europos Sąjungos teismus, tačiau, kita vertus,

³³¹ 1985 m. liepos 25 d. Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG), *OL L 199, 1985 7 31*

³³² <https://www.legislation.gov.uk/uksi/1989/638/regulation/12/made#regulation-12-1>

³³³ SI 2004/2326 (SE); The European Economic Interest Grouping Regulations 1989 No. 638.

³³⁴ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294, 10/11/2001*

³³⁵ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294, 10/11/2001*

³³⁶ SI 2004/2326 The European Public Limited company Regulations 2004 No. 2326.

³³⁷ BASEDOW, J. *BREXIT and business law*. China-EU Law J 5, 2017.

³³⁸ M. KOUTSIAS. *Exit Britain Enter the Stakeholders: Could Brexit End the Cultural Wars within the European Union Company Law and Give Birth to a Truly “European Company”?*.

³³⁹ *Ibid.*

valstybei palikus Sąjungą ši sistema jai nebegalios. Todėl, atkreiptinas dėmesys, kad turiniu vienodi institutai, teturintys formos ar pavadinimo skirtumus teismų praktikoje gali būti traktuojami skirtingai, o tai, įmonėms, kurias *Brexit* paveiks tiesiogiai yra reikšmingas faktorius teisinės argumentacijos aspektu. Tokia situacija yra todėl, kad priimti sprendimai įmonių teisės klausimais Europos Sąjungos teismuose Jungtinei Karalystei taps nebegaliojantys, nepaisant jų galimo aktualumo Jungtinėje Karalystėje tebeegzistuojančioms bendrovėms.

Paaškinamajame memorandume dėl Europos ekonominių interesų grupės konversijos į Jungtinės Karalystės Ekonominių interesų grupę pažymėta, kad tikimasi, kad tai bus tik trumpalaikis sprendimas iki tolimesnio grupės narių sprendimo priėmimo, o ne ilgalaikis formos pasirinkimas. Tai motyvuojama, abejone ar tokios formos juridinis asmuo bus pakankamai patrauklus tolesniam jo naudojimui. Dėl šios priežasties negalima registruoti naujų įmonių šia teisine forma, ji egzistuoja tik jau esamiems subjektams, siekiant suteikti jiems laiko apsispręsti dėl tolimesnių veiksmų.³⁴⁰ Tapati nuostata egzistuoja ir paaškinamajame memorandume dėl Europos bendrovių (SE).³⁴¹ Toks Jungtinės Karalystės nusiteikimas automatinio subjektų reglamentavimo suderinimo su Jungtinės Karalystės teisės aktais klausimu neužtikrina trumpalaikio šių institutų praktinio naudojimo, nes jie įtvirtinti įstatymu ir gali veikti neribotą laiką nuo išstojimo iš Sąjungos momento. Tačiau teigiamas šios situacijos aspektas yra draudimas steigti naujoms Jungtinės Karalystės Ekonominių interesų grupėms bei Jungtinės Karalystės bendrovėms (UK *Societas*) institutams Jungtinėje Karalystėje po pereinamojo laikotarpio pabaigos.

Po *Brexit* Jungtinėje Karalystėje nebebus galima įsteigti Europos ekonominių interesų grupių, Europos bendrovių (SE) bei Europos kooperatinių bendrovių. Egzistuojančios šių formų bendrovės turės būti prisiderinamos prie Jungtinės Karalystės teisės aktų arba jos turės perkelti savo buveinę į kitą Europos Sąjungos arba Europos ekonominės erdvės valstybę.³⁴² Jei toks perkėlimas įgyvendinamas iki pereinamojo laikotarpio pabaigos jokių specifinių leidimų Europos bendrovei (SE) gauti nereikės, kadangi kol pereinamasis laikotarpis nesibaigė Europos bendrovė (SE) gali laisvai judėti Sąjungos apimtyje. Minėtam terminui pasibaigus Europos bendrovė (SE) esanti Jungtinėje

³⁴⁰ Paaškinamasis memorandumas dėl Europos ekonominių interesų grupių (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN ECONOMIC INTEREST GROUPING (AMENDMENT) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*)

³⁴¹ Paaškinamasis memorandumas dėl Europos bendrovių (SE) (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN PUBLIC LIMITED-LIABILITY COMPANY (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*)

³⁴² ANDREA BIONDI, PATRICK J. BIRKINSHAW, MARIA KENDRICK, „*Brexit: The Legal Implications: The Legal Implications*“, Kluwer Law International B.V., 2018

Karalystėje taps Jungtinės Karalystės bendrovė (UK *Societas*) ir įmonė, norėdama vykdyti veiklą kaip Europos bendrovė (SE) Sąjungos valstybėse narėse, o ne Jungtinėje Karalystėje, turės įsisteigti Europos bendrovę (SE) Sąjungos valstybėje narėje ir likviduoti automatiškai egzistuoti pradėjusią Jungtinės Karalystės bendrovę (UK *Societas*). Jungtinės Karalystės subjektai esantys Europos ekonominių interesų grupių nariais, įregistruoti kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, negalės toliau dalyvauti Europos ekonominių interesų grupėje, nebent sudarys kitas dvišales arba daugiašales sutartis tolimesniam dalyvavimui grupėje apibrėžti.³⁴³ Europos ekonominių interesų grupės, kurių oficialus adresas yra kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, gali būti įsteigtos Jungtinėje Karalystėje, tokiu atveju jos turės užtikrinti, kad atitinka Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registro³⁴⁴ nustatytus registracijos reikalavimus.³⁴⁵

Prieš išstojimą, Jungtinėje Karalystėje registruotos Europos ekonominių interesų grupės gali apsvarstyti galimybę perkelti savo oficialų adresą į kitą Europos Sąjungos valstybę narę. Europos Bendrovė (SE) gali būti pertvarkoma į Jungtinės karalystės listinguojamą ribotos civilinės atsakomybės akcinę bendrovę (PLC),³⁴⁶ jei ji Europos bendrovės (SE) statuse yra registruota ne mažiau kaip 2 metus arba turi patvirtintus 2 metinių finansinių ataskaitų rinkinius. Taip pat, kaip ir Europos ekonominių interesų grupės atžvilgiu Europos bendrovė gali būti perkeliama į kitą valstybę narę. Pažymėtina, kad tiek Europos bendrovės (SE), tiek Europos ekonominių interesų grupės perkėlimas iš Jungtinės Karalystės į kitą valstybę narę užtrunka apie 3 mėnesius. Po pereinamojo *Brexit* laikotarpio Europos bendrovės (SE) įregistruotos Europos Sąjungos valstybėse narėse, turės įregistruoti savo esamus ir būsimus padalinius ar filialus Jungtinėje Karalystėje, šios valstybės registru centre.³⁴⁷³⁴⁸

Europos bendrovė (SE) po *Brexit* nebegalės veikti Jungtinėje Karalystėje, nes reglamentas dėl Europos bendrovės (SE) statuto³⁴⁹ reikalauja net tik, kad įmonė būtų įsteigta Sąjungos teritorijoje, bet ir jos buveinės Sąjungoje. Europos bendrovės (SE) šiuo

³⁴³ Department for Business, Energy and Industrial strategy - Guidance „*Structuring your business if there is no Brexit deal*“, 2018.

³⁴⁴ Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras <<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>

³⁴⁵ Department for Business, Energy and Industrial strategy - Guidance „*Structuring your business if there is no Brexit deal*“, 2018

³⁴⁶ *Public limited company* - ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis akcinės bendrovės formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

³⁴⁷ Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras <<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>

³⁴⁸ Department for Business, Energy and Industrial strategy - Guidance „*Structuring your business if there is no Brexit deal*“, 2018.

³⁴⁹ Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294, 10/11/2001*

metu gali perkelti savo buveinę į kitą valstybę narę be likvidavimo procedūros.³⁵⁰ Taip pat pažymėtina, kad Europos bendrovės (SE) steigimas valstybėje narėje yra reguliuojamas to valstybės narės nacionalinio teisės akto, kuris apibrėžia listinguojamų ribotos civilinės atsakomybės akcinių bendrovių steigimą.

Taigi, apibendrinant *Brexit* sudaro Jungtinėje Karalystėje veikiančioms Europos bendrovėms (SE) galimybę rinktis – automatiškai po pereinamojo laikotarpio pabaigos tapti Jungtinės Karalystės bendrove (UK *Societas*); perkelti bendrovės faktinę ir registruotą buveinę į kitą valstybę narę, siekiant išsaugoti Europos Sąjungos teisės taikymą arba pasinaudoti trečiąja opcija ir tenkinant 2 metų registracijos Europos bendrovės (SE) statuso kriterijų, bei turint patvirtintus finansinių ataskaitų rinkinius už 2 metus keisti bendrovės teisinę formą į Jungtinės Karalystės nacionalinės teisės siūlomą variantą – ribotos civilinės atsakomybės akcinę bendrovę (angl. *public limited company* - PLC³⁵¹).

Pažymėtina, kad Europos bendrovių reglamentų ir nacionalinių teisės aktų taikymas, pagal kuriuos galima sudaryti Europos bendrovės yra retai svarstomas teismuose. Tačiau 2018 m. susidarė tokia situacija, kurioje Jungtinės Karalystės bendrovė „*Liberty Mutual Insurance Europe PLC*“ kreipėsi į Jungtinės Karalystės Aukščiausiąjį teismą siekdama tapti „*Liberty Mutual Insurance Europe SE*“. Europos bendrovės (SE) statusą įmonė siekė įgauti dėl galimų *Brexit* padarinių, taip siekdama išlikti Europos Sąjungos bendrojoje rinkoje.

Ši situacija taip pat apėmė daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiantį bendrovių jungimą. *Liberty* pasirinko SE steigimą sujungiant dvi ribotos civilinės atsakomybės akcines bendroves (PLC) dvejose skirtingose valstybėse narėse. Siekiant įgyvendinti dviejų ribotos civilinės atsakomybės akcinių bendrovių (PLC) egzistavimo reikalavimus buvo įsteigta įmonė Liuksemburge. Liuksemburgo bendrovė nevykdė jokios veiklos, neturėjo turto ir įsipareigojimų ir turėjo nustoję egzistuoti, kai susijungimas bus baigtas ir sukurta SE. Toks Liuksemburgo bendrovės sukūrimas buvo vertinamas kaip machinacija ir kilo klausimas ar tai nėra piktnaudžiavimas teise.

Remdamasis apeliacinio teismo išvada *Easynet* byloje³⁵² (apartoje ankstesnėje darbo dalyje) Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas *Liberty* veiksmų nelaikė piktnaudžiavimu teise. Net jei Liuksemburgo bendrovės dalyvavimas buvo tik priemonė,

³⁵⁰ M. LEHMANN, D. ZETZSCHE „*Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK.*“

³⁵¹ *Public limited company* - ribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo, iš esmės atitinkantis akcinės bendrovės formą Lietuvos Respublikos juridinių asmenų teisinių formų plotmėje.

³⁵² *Easynet Global Services Ltd, Re* [2018] EWCA Civ 10 (18 January 2018)

siekiant įtvirtinti Europos bendrovės (SE) teisinę formą, atlikti veiksmai pateko į SE reglamento taikymo sritį. Buvo laikomasi SE reglamento reikalavimų, todėl nebuvo jokios priešasties paneigti SE steigimo teisėtumą. Pasinaudojimas Europos Sąjungos teise į įsisteigimo laisvę nebuvo pripažintas piktnaudžiavimu teise.³⁵³

Teismo sprendimas šioje byloje yra naudingas tose situacijose, kuriose siekiama remtis Europos bendrovės (SE) nuostatais, siekiant sudaryti Europos bendrovę (SE) jungimosi būdu. Tačiau svarbu stebėti būsimus pokyčius šioje srityje, kadangi šis sprendimas yra pirmosios instancijos, todėl kiti pirmosios instancijos teisėjai gali nuspręsti nuo jo nukrypti, jei jiems tai atrodys reikalinga.³⁵⁴ Taip pat pažymėtina, kad šis sprendimas rodo Jungtinės Karalystės palankumą Europos Sąjungos teisės laikymuisi ir užtikrina tolimesnį vieningumą ir nuoseklumą teisės aiškinime, nepaisant to, kad tikrieji šalių ketinimai tiesiogiai susiję su *Brexit*. Šioje situacijoje vis dar išlieka tolimesnių (po pereinamojo laikotarpio) nuostatų trūkumo problema, neleidžianti susidaryti bendro vaizdo dėl Jungtinės Karalystės teismų vertinimo Jungtinės karalystės nacionalinių teisės aktų ir procedūrų koreliacijos su Europos Sąjungos teisės aktais klausimu.

Sąjungos sugeneruotų juridinių asmenų formų panaudojimas valstybėse narėse galėtų būti apibrėžiamas kaip itin skurdus ir ribotas. Tokia situacija kyla dėl per aukštų reikalavimų įmonėms, siekiančioms Europos Sąjungos juridinio asmens statuso, sudėtingų ir daug laiko atimančių administracinių procedūrų, riboto valstybių narių įmonių informavimo apie Europos Sąjungos juridinių asmenų formų pasirinkimo galimybę, bei pertvarkymui reikalingų finansinių kaštų.

Taigi, *Brexit* galėtų paskatinti Europos bendrovių raidą, atsižvelgiant į ribotą šio instituto prigijimą Jungtinėje Karalystėje. To siekiant, skatintina išspręsti įsisteigimo sąnaudų dydžio, darbuotojų dalyvavimo bei mokestines dilemas, kylančias norint įsteigti Europos bendrovės valstybėje narėje. Ilga įsisteigimo trukmė (vien perkėlimas į kitą valstybę narę trunka apie 3 mėn.) atgraso įmones steigiančiuosius naudoti kažkurią iš Europos bendrovių teisinių formų. Tiesa, atkreiptinas dėmesys, kad Europos bendrovės (SE) teisinė forma prigijo draudimo įmonėse ir jų yra naudojama gana plačiai³⁵⁵ (pvz. Lietuvoje: *ERGO*,³⁵⁶ *Compensa*³⁵⁷ draudimo įmonės). Europos bendrovės (SE) populiarumui tarp draudimo įmonių yra ganėtinai aiškus pagrindas – draudimo įmonių

³⁵³ Liberty Mutual Insurance Europe Plc, Re [2018] EWHC 1445 (Ch) (12 June 2018)

³⁵⁴ PHILIP WILLIAMS „English High Court guidance on the formation of Societas Europaea by merger“, 2018.

³⁵⁵ *Ibid.*

³⁵⁶ ERGO Life Insurance SE

³⁵⁷ Compensa Life Vienna Insurance Group SE

viena iš esminių paslaugų sričių yra skirta saugioms klientų kelionėms. Kadangi paprastai draudžiamasi vykstant į užsienio šalį (nes valstybėje narėje galiojantis asmens draudimas paprastai yra tinkamas nepaisant vietovės valstybėje, kur bus naudojamas), tai draudimo įmonės privalo glaudžiai bendradarbiauti tarpusavyje, užtikrinant kliento galimybę operatyviai pasinaudoti draudimo teikiamomis paslaugomis. Tikėtina, kad *Brexit* bei ilgalaikės derybos su Jungtine Karalyste dar iki Europos bendrovės apibrėžiančių reglamentų priėmimo³⁵⁸ paskatins teisės aktų leidėjus Europos Sąjungoje modifikuoti Europos bendrovių teisės normas, kad jos taptų priimtinesnės įsisteigti norintiems fiziniams ir juridiniams asmenims.

Jungtinės Karalystės pasitraukimas aktualus Europos Sąjungos juridiniams asmenims, nes Europos Sąjungos valstybių narių matoma tendencija perregistruoti subjektus į kitas valstybes nares apeidžiant Jungtinę Karalystę, siekiant išvengti teisinės formos pasikeitimo, administracinių procedūrų bei poreikio taikytis prie Jungtinės Karalystės teisinės sistemos tuo atveju jei pagrindinė veikla vykdoma kitose valstybėse narėse, o įsisteigta Jungtinėje Karalystėje. Šiuo aspektu išvelgtina ir problema dėl Jungtinės Karalystės bendrovės (*UK Societas*) bei Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupės subjektų *per se* atitinkančių Europos bendrovę (SE) bei Europos ekonominių interesų grupę. Kaip jau minėta šioje darbo dalyje automatinis Europos bendrovių formų pakeitimas į Jungtinės Karalystės bendrovių formas, taikant iš esmės tą patį teisės aktą kaip ir Sąjungoje gali sukelti daug sumaišties, todėl rekomenduotinas tinkamas Europos Sąjungos valdžios institucijų sprendimas šiuo klausimu (sutarimas kokia apimtimi ir kokiomis sąlygomis Jungtinė Karalystė gali naudotis Europos Sąjungos juridinių asmenų institutu), o nesant galimybės su Jungtine Karalyste to susiderėti iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, siūlytina, kad Europos bendrovių ir Jungtinės Karalystės bendrovių formas apibrėžiantys teisės aktai savo turiniu nesidubliuotų, jei bus priimtas „kietojo“ *Brexit* scenarijus. Taip pat aktualu apsibrėžti bendrovėms taikytinos teisės apimtis – ar egzistuojantys Europos Sąjungos Teisingumo Teismo priimti sprendimai aktualūs Jungtinės Karalystės bendrovės (*UK Societas*), Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupės ar į Jungtinės Karalystės akcinę bendrovę persitvarkančios Europos bendrovės (SE) atžvilgiu? Atsakymui į šį klausimą svarbu paminėti, kad jokie Europos Sąjungos teisės aktai ar teismų precedentai iš Sąjungos išstojančioje valstybėje netenka galios, nebent jų

³⁵⁸ DUMITRU, OVIDIU IOAN. "The European Company, Perspectives after Brexit." *Juridical Tribune*, vol. 7, no. 2, December 2017, HeinOnline.

turinys yra įtvirtintas išstojančiosios valstybės nacionaliniuose teisės aktuose ir pakartojamas jos teismų sprendimuose.

IŠVADOS

1. Išstojimo iš Europos Sąjungos procedūra pirmą kartą numatyta 2009 m., Lisabonos sutartyje. Remiantis 50 minėtos sutarties straipsniu, po 2016 m. birželio 23 d. įvykusio Jungtinės Karalystės piliečių referendumo, kuriame dauguma piliečių nubalsavo dėl išstojimo iš Europos Sąjungos Jungtinė Karalystė kreipėsi į Europos Sąjungos Vadovų Tarybą dėl narystės Sąjungoje nutraukimo bei tolimesnių derybų šiuo klausimu.
2. Jungtinės Karalystės sprendimas dėl vienašališko išstojimo iš Europos Sąjungos paskelbimo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimu nebuvo neatšaukiamojo pobūdžio, tačiau Jungtinė Karalystė neišsižadėjo savo piliečių sprendimo ir derybų nenutraukė, nepaisant to, kad Vyriausybė šiuo atveju viršijo savo turimas prerogatyvas veikdama Parlamento priimamų sprendimų dėl esminių pokyčių valstybėje, apimtyje.
3. Dabartinis susitarimas dėl Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos ribotai apibrėžia sritis, kuriomis siejasi Jungtinė Karalystė ir Europos Sąjunga. Tarp nepakankamai apibrėžtų sričių tolimesniems Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos santykiams patenka ir bendrovių teisė. Tai rodo, kad, nesant papildomų susitarimų iki pereinamojo laikotarpio pabaigos, įvykusį *Brexit* bus galima traktuoti kaip „kietąjį“ (angl. *hard Brexit*), paliekantį Jungtinę Karalystę „trečiaja“ šalimi, neturinčia apibrėžtų sąlygų tolimesniam bendradarbiavimui su Sąjunga ir jos valstybėmis narėmis.
4. Daugiau nei vienos valstybės sieną kertančių įmonių jungimas yra aktualus Europos Sąjungos įsisteigimo laisvės kontekste. Įsisteigimo laisvės aspektu svarbus valstybės pasirinktas teisės taikymo teorijos modelis. Vyraujantys modeliai: realios buveinės ir inkorporacijos doktrinos.
5. Realios buveinės doktrina teigia, kad įmonei turi būti taikoma tos valstybės teisė, kurioje įmonė turi savo realią buveinę, o inkorporacijos teorija apibrėžia, kad įmonei yra taikoma tos valstybės teisė, kurioje yra įregistruota įmonės buveinė. Anot kai kurių teisės mokslininkų vyrauja pozicija, kad realios buveinės teorija neretai prieštarauja įsisteigimo laisvės principui.
6. Lietuvos Respublika ir Jungtinė Karalystė užsienio valstybių įsisteigimo laisvės plotmėje pripažįsta inkorporacijos teoriją.
7. Kadangi dabartiniame susitarime nėra aptartas daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiantis bendrovių jungimas, kuriame dalyvautų Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos valstybės narės įmonės, pažymėtina, kad nesant Europos

Sjungos reguliacinių nuostatų daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiančių įmonių jungimo klausimu yra pasitelkiamos tarptautinės privatinės teisės normos, reguliuojančios šį klausimą.

8. Problema kyla, jei nėra sudarytų dvišalių ar daugiašalių sutarčių, nustatančių aprašytų jungimūsi taisykles, o valstybės, kuriose yra bendrovės norinčios įgyvendinti susijungimo procedūra nėra konvencijų, apibrėžiančių nuostatas tokiam procesui, šalys.
9. Jungtinė Karalystė, nesant papildomų susitarimų yra pripažįstama „trečiaja“ šalimi, todėl daugiau nei vienos valstybės ribas peržengiantys bendrovių jungimai nebegalės būti reglamentuojami pagal Europos Sąjungos teisę.
10. Jungtinė Karalystė nebebus atskaitinga Europos Sąjungos teismams, todėl svarbu nustatyti kaip daugiau nei vienos valstybės sieną kertančius bendrovių susijungimus, kuriuose dalyvauja Europos Sąjungos valstybė traktuoja nacionaliniai Jungtinės Karalystės teismai.
11. „*Easynet*“ byloje Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis teismas vertindamas ar nebuvo piktnaudžiuojama teise susijungimo metu įtraukiant Nyderlandų bendrovę, siekiant susijungimą paversti daugiau nei vienos valstybės sieną kertančiu, priėmė sprendimą, kad piktnaudžiuojama teise nebuvo ir Europos Sąjungos bendrovėms esant susijungimo dalyvėmis privaloma taikyti Europos Sąjungos teisės aktus. Toks teismo sprendimas suponuoja, kad po pereinamojo laikotarpio esant bendrovių jungimo situacijai, kuriai įgyvendinti reikės daugiau nei vienos valstybės sienos peržengimo Jungtinės Karalystės teismai situaciją traktuos panašiai arba identiška. O tai iš esmės reiškia, kad vykdant jungimo procedūrą tarp Jungtinės Karalystės bendrovės ir Europos Sąjungos valstybės narės bendrovės bus atsižvelgiama į Europos Sąjungos teisės aktus.
12. Jungtinei Karalystei išstojus iš Europos Sąjungos kinta ir Jungtinėje Karalystėje įregistruotų Europos Sąjungos bendrovių teisės institutų apibrėžtis bei traktavimas.
13. Europos bendrovė (SE) iki pereinamojo laikotarpio pabaigos turi tris galimybes: pasibaigus pereinamajam laikotarpiui automatiškai tapti Jungtinės Karalystės bendrovė (UK *Societas*); perkelti bendrovę į kitą Europos Sąjungos valstybę narę, kad jai būtų taikoma Europos Sąjungos teisė; tenkinant tam tikras sąlygas (2 metų registracija Jungtinėje Karalystėje ir metinių finansinių ataskaitų pateikimas už 2 metus) gali būti pertvarkoma į Jungtinės Karalystės ribotos akcinę bendrovę (angl. *public limited company* - PLC).

14. Europos ekonominių interesų grupė po *Brexit* gali būti perkeliama į kitą Europos Sąjungos valstybę narę arba gali automatiškai tapti Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupe.
15. Europos bendrovės (SE) bei Europos ekonominių interesų grupės perkėlimo iš Jungtinės Karalystės į kitą valstybę narę procedūra užtrunka apie 3 mėnesius.
16. Jungtinės Karalystės bendrovės (UK *Societas*) bei Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupės institutai Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjų yra traktuojami kaip laikini, todėl jie bus taikomi tik jau egzistuojantiems subjektams, o naujų subjektų šiomis teisinėmis formomis steigti galima nebebus.
17. Jungtinės Karalystės bendrovė (UK *Societas*) ir Jungtinės Karalystės ekonominių interesų grupė nebegalės įgyvendinti Europos bendrovei (SE) bei Europos ekonominių interesų grupei būdingo laisvo judėjimo tarp Europos Sąjungos valstybių, kadangi šie institutai išimtinai priklauso Jungtinės Karalystės jurisdikcijai.
18. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo vizija siekiant jungimo būdu (dalyvaujant Europos Sąjungos valstybei narei) pertvarkyti Jungtinės Karalystės ribotos atsakomybės akcinę bendrovę (PLC) į Europos bendrovę (SE): Teismas, nepaisant to, kad Europos Sąjungos valstybės narės dalyvavimas buvo tik priemonė taikyti Europos Sąjungos teisės aktus nepripažino šio poelgio piktnaudžiavimu teise ir leido įgyvendinti pertvarkymą į Europos bendrovę (SE). Šis sprendimas leidžia preziumuoti, kad panašios situacijos po pereinamojo laikotarpio bus vertinamos panašiai arba vienodai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai teisės aktai

1. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos statutas, 15-7-1955.

Europos Sąjungos teisės aktai

2. 1957 m. kovo 25d. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.
3. 1976 m. gruodžio 13 d. Antroji Tarybos Direktyva dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų akcinių bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo, *OL L 26, 1977 1 31*.
4. 1978 m. liepos 25 d. Ketvirtoji Tarybos Direktyva grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu, dėl tam tikrų tipų bendrovių metinių atskaitomybių, *OL L 222, 1978 8 14*.
5. 1978 m. spalio 9 d. Trečioji Tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalimi, dėl akcinių bendrovių jungimo, *OL L 295, 1978 10 20*.
6. 1982 m. gruodžio 17 d. Šeštoji tarybos Direktyva pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl akcinių bendrovių skaidymo, *OL L 378, 1982 12 31*.
7. 1983 m. birželio 13 d. Septintoji Tarybos Direktyva, pagrįsta Sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl konsoliduotos atskaitomybės, *OL L 193, 1983 7 18*.
8. 1984 m. balandžio 10 d. Aštuntoji tarybos Direktyva grindžiama Europos ekonominės bendrijos steigimo sutarties 54 straipsnio 3 dalies g punktu dėl asmenų, atsakingų už įstatymu numatyto apskaitos dokumentų audito atlikimą, patvirtinimo, *OL L 126, 1984 5 12*.
9. 1985 m. liepos 25 d. Tarybos Reglamentas (EEB) Nr. 2137/85 dėl Europos ekonominių interesų grupių (EEIG), *OL L 199, 1985 7 31*.
10. 1989 m. gruodžio 21 d. Vienuoliktoji Tarybos direktyva 89/666/EEB dėl atskleidimo reikalavimų filialams, įsteigtiems valstybėse narėse tam tikrų tipų bendrovių, kurioms taikomi kitos valstybės įstatymai.
11. 1989 m. gruodžio 21 d. Dvyliktoji bendrovių teisės tarybos Direktyva dėl vienanarių uždaryjū akcinių bendrovių, *OL L 395, 1989 12 30*.

12. 1993 m. Suvestinis Europos aktas.
13. 2000m. gruodžio 7 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, *OL C 326, 2012 10 26*,
14. 2002 m. liepos 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1606/2002 dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo, *OL L 243, 2002 9 11*.
15. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Direktyva 2003/72/EB papildanti Europos kooperacinės bendrovės statutą dėl darbuotojų dalyvavimo, *OL L 207, 2003 8 18*.
16. 2003 m. liepos 22 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 dėl Europos kooperatinės bendrovės (SCE) statuto, *OL L 207, 2003 8 18*.
17. 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir tarybos Direktyva 2004/25/EB dėl įmonių perėmimo pasiūlymų, *OL L 142, 2004 4 30, p. 12—23*.
18. 2005/56/EB 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/56/EB dėl ribotos atsakomybės bendrovių jungimusi, peržengiančių vienos valstybės ribas//Oficialusis leidinys L 310 , 25/11/2005.
19. 2006 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB dėl teisės aktų nustatyto metinės finansinės atskaitomybės ir konsoliduotos finansinės atskaitomybės audito, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB bei panaikinanti Tarybos direktyvą 84/253/EEB, *OL L 157, 2006 6 9*.
20. 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/63/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/855/EEB ir 82/891/EEB dėl reikalavimo, kad jungiant arba skaidant akcines bendroves nepriklausomas ekspertas parengtų ataskaitą, *OL L 300, 2007 11 17*.
21. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/36/EB dėl naudojimosi tam tikromis akcininkų teisėmis bendrovėse, kurių akcijos įtrauktos į prekybą reguliuojamoje rinkoje, *OL L 184, 2007 7 14*.
22. 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/49/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 78/660/EEB ir 83/349/EEB, kiek tai susiję su vidutinio dydžio bendrovėms taikomais atskleidimo reikalavimais ir pareiga rengti konsoliduotą atskaitomybę, *OL L 164, 2009 6 26*.
23. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/102/EB, bendrovių teisės srityje dėl vienanarių privačių ribotos atsakomybės bendrovių, *OL L 258, 2009 10 1*.
24. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/101/EB dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių siekiant apsaugoti narių ir trečiųjų asmenų

- interesus, koordinavimo, siekiant suvienodinti tokias apsaugos priemones, *OL L 258, 2009 10 1*.
25. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/109/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvų 77/91/EEB, 78/855/EEB ir 82/891/EEB bei Direktyvos 2005/56/EB nuostatas dėl ataskaitų bei dokumentų rengimo ir teikimo reikalavimų jungiant ir skaidant bendroves, *OL L 259, 2009 10 2*.
 26. 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/35/ES dėl akcinių bendrovių jungimo. *OL 2011 L 110*.
 27. 2012 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/17/ES, kuria iš dalies keičiamos Tarybos direktyvos 89/666/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvų 2005/56/EB ir 2009/101/EB nuostatos dėl centrinių, komercinių ir bendrovių registrų sąveikos, *OL L 156, 2012 6 16*.
 28. 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/30/ES dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 54 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, akcines bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo, *OL L 315, 2012 11 14*.
 29. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES dėl tam tikrų rūšių įmonių metinių finansinių ataskaitų, konsoliduotųjų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų, kuria iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/43/EB ir panaikinamos Tarybos direktyvos 78/660/EEB ir 83/349/EEB, *OL L 182, 2013 6 29*.
 30. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES, kuria nustatoma kredito įstaigų ir investicinių įmonių gaivinimo ir pertvarkymo sistema ir iš dalies keičiamos Tarybos direktyva 82/891/EEB, direktyvos 2001/24/EB, 2002/47/EB, 2004/25/EB, 2005/56/EB, 2007/36/EB, 2011/35/ES, 2012/30/ES bei 2013/36/ES ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (ES) Nr. 1093/2010 bei (ES) Nr. 648/2012, *OL L 173, 2014 6 12*.
 31. 2014 m. liepos 8 d. Tarybos direktyva 2014/86/ES, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2011/96/ES dėl bendrosios mokesčių sistemos, taikomos įvairių valstybių narių patronuojančioms ir dukterinėms bendrovėms.
 32. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų, *OL L 141, 2015 6 5*.

33. 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/1132 dėl tam tikrų bendrovių teisės aspektų, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, L 169, 2017 m. birželio 30 d.
34. 2017 m. gegužės 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2017/828, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu, *OL L 132, 2017 5 20*.
35. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/2121 2019 m. lapkričio 27 d. kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos, kiek tai susiję su vienos valstybės ribas peržengiančiu pertvarkymu, jungimu ir skaidymu.
36. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos 2012/C 326/01, *Oficialusis leidinys C 326, 26/10/2012 p. 0001 – 0390*.
37. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį ir Europos bendrijos steigimo sutartį pasirašyta Lisabonoje, 2007 m. gruodžio 13 d.
38. Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos bendrovių (SE) (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN PUBLIC LIMITED-LIABILITY COMPANY (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*).
39. Paaiškinamasis memorandumas dėl Europos ekonominių interesų grupių (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE EUROPEAN ECONOMIC INTEREST GROUPING (AMENDMENT) (EU EXIT) REGULATIONS 2018*).
40. Paaiškinamasis memorandumas įmonėms, mažosioms bendrijoms ir ūkinėms bendrijoms (JK išstojimo reglamentacija) 2019 (org. *EXPLANATORY MEMORANDUM TO THE COMPANIES, LIMITED LIABILITY PARTNERSHIPS AND PARTNERSHIPS (AMENDMENT ETC.) (EU EXIT) REGULATIONS 2019*).
41. Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo.
42. Pasiūlymas EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS DIREKTYVA kuria iš dalies keičiamos Direktyvos (ES) 2017/1132 nuostatos dėl vienos valstybės ribas peržengiančio pertvarkymo, jungimo ir skaidymo, COM/2018/241 final - 2018/0114 (COD).
43. Pirmoji Tarybos direktyva 1968 m. kovo 9 d. dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos suvienodinti tokias apsaugos priemones visoje Bendrijoje, reikalauja iš Sutarties 58 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, koordinavimo (68/151/EEB).

44. Politinė deklaracija, kuria nustatomi Europos Sąjungos ir Jungtinės Karalystės būsimų santykių pagrindiniai principai (2019/C 384 I/02).
45. Proposal for a Council Regulation Embodying a Statute for the European Company, OJ C 124, 10.10.1970, p. 1.
46. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 2157/2001, 2001 m. spalio 8 d. dėl Europos bendrovės (SE) statuto, *Oficialusis leidinys L 294 , 10/11/2001*.

Jungtinės Karalystės teisės aktai

47. 1989 m. Europos ekonominių interesų grupių reglamentas SI 1989/638 (org. *The European Economic Interest Grouping Regulations 1989, 1989 No. 638*).
48. 2004 m. Europos bendrovių reglamentas SI 2004/2326 (org. *The European Public Limited company Regulations 2004, 2004 No. 2326*).
49. 2006 m. Europos kooperatinės bendrovės reglamentas SI 2006/2078 (org. *The European Cooperaive Society Regulations 2006, 2006 No. 2078*).
50. 2006 m. Jungtinės Karalystės Bendrovių aktas (org. *United Kingdom Companies Act 2006*).
51. 2007 m. Daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių bendrovių reglamentas SI 2007/2974 (org. *The Companies (Cross-Border Mergers) Regulations 2007, 2007 No. 2974*).
52. 2009 m. Užjūrio bendrovių reglamentas, SI 2009/1801. (org. *COMPANIES. The Overseas Companies Regulations 2009, 2009 No. 1801*).

Lietuvos Respublikos teisės aktai

53. Lietuvos Respublikos Konstitucija įsigaliojo 1992 m. lapkričio 2 d., *Valstybės Žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
54. Lietuvos Respublikos Akcinių bendrovių įstatymas, 2000 m. liepos 13 d. Nr. VIII-1835; *Valstybės žinios*, 2000-07-31, Nr. 64-1914.
55. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas//*Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
56. Lietuvos Respublikos Europos bendrovių įstatymas, 2004-04-29, IX-2199, *Valstybės žinios*, 2004-05-11, Nr. 78-2710.
57. Lietuvos Respublikos Europos ekonominių interesų grupių įstatymas, 2003 m. gruodžio 22 d. Nr. IX-1939, Vilnius, *Valstybės žinios*, 2004-01-07, Nr. 4-43.

58. Lietuvos Respublikos Europos kooperatinių bendrovių įstatymas, 2006 m. birželio 15 d. Nr. X-696, Vilnius, *Valstybės žinios*, 2006-06-30, Nr. 73-2764.
59. Lietuvos Respublikos individualių įmonių įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1805, *Valstybės žinios*, 2003-11-28, Nr. 112-4991.
60. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl darbuotojų dalyvavimo bendrovėje po vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi// *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 76-3001.
61. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, *Valstybės žinios*, 2004-04-30, Nr. 73-2539.
62. Lietuvos Respublikos mažųjų bendrijų įstatymas, 2012 m. birželio 29 d. Nr. XI-2159, *Valstybės žinios*, 2012-07-14, Nr. 83-4333.
63. Lietuvos Respublikos ūkinių bendrijų įstatymas, 2003 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-1804; *Valstybės žinios*, 2003-11-28, Nr. 112-4990.
64. Lietuvos Respublikos vienos valstybės ribas peržengiančio ribotos atsakomybės bendrovių jungimosi įstatymas// *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 140-5747.

Specialioji literatūra

65. BASEDOW, J. *BREXIT and business law*. China-EU Law J 5, 2017.
66. BIONDI, A. BIRKINSHAW, P. J. KENDRICK, M. „*Brexit: The Legal Implications: The Legal Implications*“, Kluwer Law International B.V., 2018
67. BORG-BARTHET, J. „*European Private International Law of Companies after Cartesio*“, The International and Comparative Law Quarterly, Vol. 58, No. 4, Published by: Cambridge University, Press on behalf of the British Institute of International and Comparative Law, 2009.
68. CAMPOS, N. CORICELLI, F. „*Why did Britain join the EU? A new insight from economic history*“, 2015.
69. CARLSON, A. *SE Companies*, 2018, ETUI.
70. CARMONA, J. CÂRLIG C-C. SGUEO, G. *UK withdrawal from the European Unio. Legal and procedural issues*, 2017. .
71. CHANCE, C. „*BREXIT: WILL THE UK REMAIN IN THE EEA DESPITE LEAVING THE EU?*“, 2016.
72. COLLIN, S. COMANS, M. „*CROSS-BORDER MERGERS WITH A UK COMPANY POST-BREXIT*“.

73. Companies House. Guidance „*The European Company: Societas Europaea (SE)*“, 2016.
74. CONAC, P-H. *The Societas Unius Personae (SUP): A “Passport” for Job Creation and Growth*, 2019.
75. CREMERS, J. STOLLT, M. VITOLS, S. „*A decade of experience with the European Company*“, 2013.
76. David Ricardo Sotomonte Mujica, „*PARTNERSHIPS AND COMPANIES A COMPARATIVE APPROACH TO UK BUSINESS ORGANISATIONS*“, REVIST@ e – Mercatoria, 2004.
77. DAVIES, P. *Introduction to Company Law*. Oxford University Press, 2010.
78. DE BRUYCKER, 'EC Company Law – The European Company versus The European Economic Interest Grouping and the Harmonization of the National Company Laws', 199 citing Konstandinidis, The Historical Evolution of the Concept of the European Company and Their Impact on Greek Law, 5-6 Hellenic Rev Int'l Rel 285, 1989.
79. Department for Business, Energy and Industrial strategy - Guidance „*Structuring your business if there is no Brexit deal*“, 2018.
80. EDWARDS, V. „*Europos Sajungos bendrovių teisė*“ Vilnius, Eugrimas, 2002.
81. ETHERINGTON, H. explainer „*Brexit transition period*“, 2020.
82. European Company Law Experts (ECLE) „*The Future of European Company Law (response to the European Commission’s Consultation)*“, May 2012.
83. European company lawyers association „*Brexit: A major headache for company lawyers*“, 2018.
84. European Economic and Social Committee, Own-initiative opinion, European Company Statute for SMEs, 21 March 2002, ESC 363-2002.
85. FRADA DE SOUSA, A. „*Company’s cross border transfer of seat in the EU after Cartesio*“, Jean Monnett Working Paper 7, 2009.
86. FROST, C. „*Transfer Of Company’s Seat – An Unfolding Story in Europe*“, Victoria University of Wellington Law Review, 2005.
87. GORRIZ, C. „*EU Company Law: Past, Present and...Future?*“, 2018.
88. GOUDARZI, R. FAR, K. E. FAR, A. E. „*Function and Structure of European Economic Interest Group and Its Structural Difference with Multinational Companies*“, Published by Canadian Center of Science and Education, 2015.
89. GRAY, A. „*Article 50 author Lord Kerr: I didn’t have UK in mind. The EU’s divorce clause was designed amid concerns about a ‘dictatorial regime’*“, 2017.

90. GRIGIENĖ, J. Laurišaitė, E. *PIKTNAUDŽIAVIMAS TAIKYTINOS TEISĖS KOLIZINĖMIS NORMOMIS*, Vytauto Didžiojo universitetas, 2011.
91. GRUNDMANN, S. „*European Company Law: Organisation, Finance and Capital Markets*“ Antwerpen: Intersentia, 2007.
92. Herbert Smith Freehills *Brexit Legal Guide „Corporate Law“*, 2020
93. HIRTE, H. TEICHMANN, CH., DE GRUYTER, W. „*The European Private Company - Societas Privata Europaea (SPE)*“, 2012.
94. HOSS, P. HOSS PRUSSEN, E. „*Cross-border mergers after Brexit with Luxembourg*“, 2018.
95. IOAN., D. O. "The European Company, Perspectives after Brexit." *Juridical Tribune*, vol. 7, no. 2, December 2017, HeinOnline.
96. KATUOKA, S; ČESNULEVIČIŪTĖ, V. „*European private company: perspectives of legal regulation*“, JURISPRUDENCIJA, 2012.
97. KENTON, W. „*Article 50*“, 2020.
98. KYRIAKI, N. "European Private Company (Societas Privata Europaea)." *Business Law International*, HeinOnline, 2010.
99. KOKKINIS, A. „*The Impact of Brexit on the Legal Framework for CrossBorder Corporate Activity*“.
100. KOUTSIAS, M. *Exit Britain Enter the Stakeholders: Could Brexit End the Cultural Wars within the European Union Company Law and Give Birth to a Truly “European Company”?*.
101. LATHIA, A. "CROSS-BORDER MERGERS VS BREXIT", 2019.
102. LEHMANN, M, ZETZSCHE, D. „*Brexit and the Consequences for Commercial and Financial Relations between the EU and the UK.*“
103. LENOIR, N.; *Utrecht Law Review*, „*The Societas Europaea (SE) in Europe A promising start and an option with good prospects*“.
104. *Malta: Doing Business, Investing in Malta Guide Volume 1 Strategic, Practical Information, Regulations, Contacts*, World Business and Investment Library, WWW.IBPUS.COM, Lulu.com, 2019.
105. MAVRIKAKIS, A. „*Public Companies and Equity Finance 2019*“, College of Law Publishing , 2019.
106. MCLAUGHLIN, S. „*Unlocking Company Law 2nd Edition*“, Routledge, 2013.
107. MEISELLES, M. „*The European Economic Interest Grouping – A Chance for Multinationals?*“ *European Business Law Review*, 2015.

108. MIKALONIENĖ, L, MIKELĖNAS, V. MILIAUSKAS, P, MITKEVIČIUS, V, TIKNIŪTĖ, A. „*Įmonių teisinių formų konvergencija ir divergencija: ar Lietuvos teisinis reglamentavimas yra patrauklus tarptautiniame kontekste*“, 2017.
109. MIKALONIENĖ, L. „*Cross-border Conversions of Companies within the EU: Lithuanian example*“, 2019.
110. MIKELĖNAS, V. „*Tarptautinės privatinės teisės įvadas*“, Vilnius: Justitia, 2001.
111. MUKWIRI, J. „*Cross-Border Mergers Directive and Its Impact in the UK*“. In: Papadopoulos T. (eds) *Cross-Border Mergers. Studies in European Economic Law and Regulation*, 2019, Springer.
112. NERUDOVIČIŲ, D. *TAX AND LEGAL ASPECTS OF SOCIETAS COOPERATIVA EUROPAEA*, 2007.
113. PAPODOPOULOS, T. „*Cross-Border Mergers. EU Perspectives and National Experiences*“, *Studies in European Economic Law and Regulation*, 2019, Springer.
114. PETER BÖCKLI, PAUL DAVIES, EILIS FERRAN, GUIDO FERRARINI, JOSÉ M. GARRIDO GARCIA, KLAUS J. HOPT, ADAM OPALSKI, ALAIN PIETRANCOSTA, MARKUS ROTH, ROLF SKOG, STANISLAW SOLTYSINSKI, JAAP W. WINTER, MARTIN WINNER & EDDY WYMEERSCH „*The Consequences of Brexit for Companies and Company Law*“ April, 2017, PAPER No. 22/2017.
115. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE 608.833 - October 2018, Study „*The Polbud judgment and the freedom of establishment for companies in the European Union: problems and perspectives*“.
116. RAMMELOO, S. „*Corporations in Private International Law: A European Perspective*“ Oxford University Press, 2001.
117. RØNFELDT T. & WERLAUFF E. *Merger as a method of Establishment: on Cross-Border Mergers, Transfer of Domicile and Divisions, Directly Applicable under EC Treaty's Freedom of Establishment// European Company Law*, 2006.
118. SASSO, LORENZO. „*Societas Europaea: Between Harmonization and Regulatory Competition*“, 2007.
119. SIMPSON, B. „*Issues to consider when structuring a cross-border merger under the Cross-Border Merger Regulations*“, 2018.
120. STAIGER, UTA AND MARTILL, BENJAMIN. „*Brexit and Beyond: Rethinking the futures of Europe*“, 2018.
121. SWALES, K. *Understanding the leave vote*, 2016.

122. TARPTAUTINĖ MIGRACIJOS ORGANIZACIJA EUROPOS MIGRACIJOS TINKLAS. *Trečiųjų šalių piliečių atvykimas verslo tikslais*, Tikslinė studija, 2014.
123. TORE VINCENTS OLSEN and CHRISTIAN F. ROSTBØLL. *Why withdrawal from the European Union is undemocratic*, 2017.
124. United Kingdom Department of business and innovation and skills „*A guide to legal forms for business*“, 2011.
125. VAINIENĖ, R. *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Tyto alba, 2008.
126. VAN DE LOOVERBOSCH, M. Lawyer at Baker & McKenzie „*REAL SEAT THEORY V INCORPORATION THEORY THE BELGIAN CASE FOR REFORM*“, 2016.
127. VANSEVIČIUS, S. „*Valstybės ir teisės teorija*“. Vilnius: Justitia, 2000.
128. VAUBEL, R. *The Political Economy of Secession in, and Withdrawal from, the European Union*, 2014.
129. VĖGĖLĖ, I. „*Centros byla: kas naujo Europos Bendrijos imonių steigimo teiseje?*“, Jurisprudencija, 2002.
130. VĖGĖLĖ, I. „*Europos Sąjungos teisė. Vidaus rinkos laisvės, konkurencija ir teisės derinimas*“, Mykolo Romerio universitetas, VĮ Registrų centras, 2011.
131. VĖGĖLĖ, I. „*Įmonėms taikytina teisė ir pirminis steigimasis Europos Bendrijos teisėje*“. Eugrimas, 2002.
132. VĖGĖLĖ, I. „*Įmonių steigimosi teisė Europos Teisingumo Teismo sprendimuose*“, Jurisprudencija 2005.
133. VIŠEKRUNA, A. LL.M., Research Associate Institute of Comparative Law „*THE ACCESS TO THE EU FINANCIAL MARKET FOR THE COMPANIES FROM NON-MEMBER STATES*“.
134. WEBB, D. LANG, A. KEEP, M. MILLER, V. JOZEPA, I. HARARI, D. GOWER, M. „*The European Economic Area*“ House of Commons Library, 2018.
135. WERNER F. EBKE „*Company Law and the European Union: Centralized versus Decentralized Lawmaking*“ 1997.
136. WILLIAMS, P. „*English High Court guidance on the formation of Societas Europaea by merger*“, 2018.

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

137. Byla C-436/03 Europos Sąjungos Teisingumo Teismas Europos Parlamentas prieš Europos Sąjungos Tarybą „Ieškinys dėl panaikinimo – Reglamentas (EB) Nr. 1435/2003 – Europos kooperatinė bendrovė (SCE) – Teisinio pagrindo pasirinkimas – EB 95 straipsnis – EB 308 straipsnis“
138. ESTT 1986 m. gruodžio 4 d. sprendimas byloje Commission v Germany [1986] ECR 3755, 205/84.
139. ESTT 1993 kovo 31 d. sprendimas byloje C-19/92 Dieter Kraus v Land Baden-Württemberg // European Court reports. 1993, P. I-1663.
140. ESTT 1995 m. lapkričio 30 d. sprendimas byloje C-55/94 Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano.
141. ESTT 1999 m. kovo 9 d. sprendimas byloje C-212/97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen// European Court reports. 1999, P. I-01459.
142. ESTT 2002 m. lapkričio 5 d. sprendimas byloje C-208/00 Überseering BV v Nordic Construction Company Baumanagement GmbH (NCC)//European Court reports. 2002, P. I-09919.
143. ESTT 2003 m. rugsėjo 30 d. sprendimas byloje C-167/01 Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam v Inspire Art Ltd.// European Court reports. 2003, P. I-10155.133 punktas.
144. ESTT 2005 m. gruodžio 13 d. sprendimas byloje C-411/03 SEVIC Systems AG//Europos Teismo ataskaitos. 2005, P. I-10805.
145. ESTT 2006 m. rugsėjo 12 d. sprendimas byloje C-196/04 Cadbury Schweppes plc and Cadbury Schweppes Overseas Ltd v Commissioners of Inland Revenue//Europos Teismo ataskaitos. 2006, P. I-07995. 47 punktas.
146. ESTT 2008 gruodžio 16 d. sprendimas Cartesio, byloje C-210/06.
147. ESTT 2017 m. spalio 25 d. sprendimas byloje Polbud – Wykonawstwo, C-106/16.
148. ESTT 2018 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje „Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – ESS 50 straipsnis – Valstybės narės pranešimas apie jos ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos – Pranešimo pasekmės – Teisė vienašališkai atšaukti pranešimą – Sąlygos“, C-621/18.
149. ESTT sprendimas 2012 m. liepos 12 d. Byloje C-378/10, VALE Építési kft.
150. ESTT sprendimas byloje C-55/94 Reinhard Gebhard prieš Consiglio dell' Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano (1995) ECR I-4165, para. 25.
151. ESTT sprendimas byloje C-81/87 R prieš H. M. Treasury and Commissioners of Inland Revenue ex parte Daily Mail and General Trust PLC (1988) ECR I-5483, 5510.

152. Generalinio advokato Colomber išvada byloje C-440/97 GIE Group Concord ir kt. prieš The Master of the vessel “Suhadiwarno Panjan”.

Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo sprendimai

153. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo byla Easynet Global Services Ltd, Re [2018] EWCA Civ 10 on 18 January 2018.
154. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo byla Liberty Mutual Insurance Europe Plc, Re [2018] EWHC 1445 (Ch) on 12 June 2018.
155. Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo Teismo byla R (on the application of Miller and another) (Respondents) v Secretary of State for Exiting the European Union (Appellant) Nr. [2017] UKSC 5 [2016] EWHC 2768 (Admin) and [2016] NIQB 85 on 24 January 2017.

Kita aktuali interaktyvi medžiaga

156. Cambridge Dictionary, Cambridge University Press, 2020
<<<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/acquisition>>>
157. Companies House. Companies register activities: statistical release 2017 to 2018
<<<https://www.gov.uk/government/statistics/companies-register-activities-statistical-release-2017-to-2018>>>
158. EEIG Statistics from the European EEIG Information Centre, 2020
<<<https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2020/01/ewiv-statistik-1.pdf>>>
159. EUR-Lex „Prieiga prie Europos Sąjungos teisės“ <<https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/internal_market.html?locale=lt&root_default=SUM_1_CODED%3D24>>
160. Europos Parlamentas „Faktų apie Europos Sąjungą suvestinės“ <<<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/35/bendroviu-teise>>>
161. Europos Sąjungos Vadovų Taryba „Brexit“ chronologija <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/>>>
162. Europos Sąjungos Vadovų Taryba „Brexit“ susitarimo proceso chronologija <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/policies/eu-uk-after-referendum/2016-uk-settlement-process-timeline/>>>

163. Europos Sąjungos Vadovų taryba pranešimas spaudai :” „*Brexit’as*“. Taryba priėmė sprendimą dėl susitarimo dėl išstojimo sudarymo“ <<<https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2020/01/30/brexit-council-adopts-decision-to-conclude-the-withdrawal-agreement/>>>
164. Jungtinės Karalystės juridinių asmenų registras <<<https://www.gov.uk/government/organisations/companies-house>>>
165. Jungtinės Karalystės Vyriausybės pajamų ir muitų departamentas <<<https://www.gov.uk/log-in-register-hmrc-online-services/register>>>
166. Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija <<<https://eimin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/verslo-aplinka/imoniu-teise/europos-sajungos-bendroviu-teise>>>
167. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų registras <<<https://www.registrucentras.lt/jar/>>>
168. List of European Cooperatives (SCE), 2018 <<<https://www.libertas-institut.com/wp-content/uploads/2018/08/sce-list.pdf>>>
169. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė <<<https://europa.eu/european-union/about-eu/>>>
170. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė, teisės aktai <<https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_lt>>
171. Oxford Learner’s Dictionaries, 2020 Oxford University Press, 2020 <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/company>>

SANTRAUKA

***Brexit* problematika įmonių teisės kontekste**

2016 m. birželio 23 d. Jungtinės Karalystės piliečių referendumas išreiškė pritarimą valstybės išstojimui iš Europos Sąjungos. Šis gyventojų sprendimas, nors ir patariamojo pobūdžio davė pradžią tolimesniems veiksmais Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos įgyvendinti. Darbe aptariamas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vertinimas dėl vienašalio Jungtinės Karalystės pranešimo apie išstojimą. Valstybės išstojimo iš Europos Sąjungos forminimas vyksta pirmą kartą, todėl kyla daug klausimų įvairiais teisiniais aspektais, taip pat ir bendrovių teisės srityje. Šiame darbe nagrinėjami daugiau nei vienos valstybės sieną peržengiančių bendrovių jungimosi teoriniai pagrindai įsisteigimo laisvės ir nacionalinio, europinio bei tarptautinio reglamentavimo plotmėse, atsižvelgiant į reorganizavimui taikomas sąlygas Lietuvos Respublikoje ir Jungtinėje Karalystėje bei Europos Sąjungos ir nacionalinius teisės aktus. Aptariamos aktualios Jungtinės Karalystės Aukščiausiojo teismo nagrinėtos bylos, padedančios suprasti kaip Europos Sąjungos teisė bus traktuojama Jungtinėje Karalystėje po *Brexit* pereinamojo laikotarpio, jei vienas iš įmonių jungime ar įsisteigime dalyvaujančių subjektų yra Europos Sąjungos valstybėje narėje. Taip pat darbe vertinamas 28-asis alternatyvusis įmonių teisinis režimas bei jo padėtis po *Brexit* – siekiant išsiaiškinti Europos Sąjungos suformuotų institutų – Europos bendrovės (SE) ir Europos ekonominių interesų grupės (EEIG) perspektyvas Jungtinėje Karalystėje valstybės pasitraukimo kontekste. Taigi, darbe apžvelgiamos *Brexit* perspektyvos daugiau nei vienos valstybės sienas peržengiančių bendrovių jungimo ir 28-ojo įmonių teisinio režimo apimtyje.

SUMMARY

Brexit problematika įmonių teisės kontekste

Problematic of *Brexit* in the Context of Company Law

On June 23 of 2016 a referendum of British citizens expressed a support for the United Kingdom withdrawal from the European Union. Despite the fact, this public decision was advisory, it paved the way further for United Kingdom's withdrawal from the European Union. The paper discusses the Court of Justice of the European Union assessment of the United Kingdom unilateral notice of withdrawal. As the formation of a state exit from the European Union is taking place for the first time, many legal issues have arisen, including alternative, 28th legal regime of company law and cross-border mergers between United Kingdom companies and European Union member states companies. This paper examines the theoretical foundations of cross-border mergers in the field of freedom of establishment in national, European and international regulation, taking into account the conditions applicable to reorganization and legislation invoked in European Union, United Kingdom and the Republic of Lithuania. Relevant cases brought before the United Kingdom Supreme Court help to understand how European Union law will be treated in the United Kingdom after *Brexit* transitional period if one of the parties of the merger or establishment is in a Member State of the European Union. The paper also discusses the 28th alternative legal regime of company law and its post-Brexit status. The aim is to explore the perspectives of the European Union-formed institutes - European Company (SE) and European Economic Interest Grouping (EEIG) in the United Kingdom in the context of state exits. Thus, the paper reviews the prospects of Brexit in the context of cross-border mergers and the 28th alternative legal regime.

